

KYBERŠIKANA A DALŠÍ DRUHY ONLINE AGRESE ZAMĚŘENÉ NA UČITELE

René Szotkowski, Kamil Kopecký

Univerzita Palackého v Olomouci
Pedagogická fakulta

**KYBERŠIKANA A DALŠÍ DRUHY ONLINE AGRESE
ZAMĚŘENÉ NA UČITELE**

René Szotkowski, Kamil Kopecký

Olomouc 2018

Recenzenti: doc. PhDr. Hana Marešová, Ph.D., MBA
Martin Kožíšek

Realizováno v rámci interního grantu PdF UP *Od subjektivní implicitní teorie edukace k pedagogické znalosti. Proces konstituování kognitivního rámce věd o výchově v národním a mezinárodním kontextu.*

1. vydání

© René Szotkowski, Kamil Kopecký, 2018

© Univerzita Palackého v Olomouci, 2018

Neoprávněné užití tohoto díla je porušením autorských práv a může zakládat občanskoprávní, správněprávní, popř. trestněprávní odpovědnost.

ISBN 978-80-244-5334-7 (print)

ISBN 978-80-244-5335-4 (online: PDF)

doi: 10.5507/pdf.18.24453347

Obsah

Úvodní slovo.....	6
1 Kyberšikana zaměřená na učitele jako celosvětový problém.....	7
1.1 Výzkum kyberšikany učitelů.....	7
1.2 Základní formy agrese v online prostředí	11
1.2.1 Kyberšikana a tradiční šikana.....	14
1.3 Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou	17
1.4 Základní formy kyberšikany zaměřené na učitele.....	23
1.4.1 Verbální kyberšikana zaměřená na učitele	24
1.4.2 Poškození pověsti učitele	26
1.4.3 Sdílení ponižujících materiálů zachycujících učitele	28
1.4.4 Krádež identity učitele.....	31
1.4.5 Kyberobtěžování (cyberharassment).....	33
1.4.6 Kyberstalking.....	34
1.4.7 Prankování učitelů.....	35
1.4.8 Hodnocení učitelů v online prostředí	39
1.4.9 Mobbing	40
1.5 Proč učitelé kyberšikanu neohlašují.....	43
1.6 Kyberšikana a její dopad na oběť – učitele	44
1.6.1 Krátkodobé dopady kyberšikany na oběť	45
1.6.2 Přetrvávající a dlouhodobé dopady kyberšikany na oběť	45
1.7 K možnostem řešení kyberšikany zaměřené na učitele	48

1.7.1	Řešení kyberšikany z pohledu oběti	48
1.7.2	Řešení kyberšikany z pohledu školy	54
1.7.3	Řešení kyberšikany z pohledu rodiče	59
2	Kazuistika (výběr).....	62
2.1	Domácí kazuistika	62
2.2	Zahraniční kazuistika.....	63
3	Ochrana učitele pohledem práva	67
4	Národní výzkum kyberšikany zaměřené na učitele.....	74
4.1	Metodologie	74
4.1.1	Výzkumný problém.....	74
4.1.2	Procedura	74
4.1.3	Participantí výzkumu	76
4.1.4	Charakteristika výzkumného nástroje	78
4.1.5	Metodologická poznámka.....	79
4.1.6	Limity výzkumu	80
4.2	Výsledky – kyberšikana českých učitelů.....	80
4.2.1	Prevalence kyberšikany v populaci učitelů.....	80
4.2.2	Pachatelé kyberšikany zaměřené na učitele.....	89
4.2.3	Dopad kyberšikany na učitele.....	91
4.2.4	Základní strategie vyrovnávání se s kyberšikanou.....	98
4.2.5	Ukázky z incidentů	108
4.2.6	Další zjištění	109

4.3	Shrnutí výsledků	109
5	Závěr	111
5.1	Komparace výsledků s dalšími výzkumy	111
5.2	Možnosti minimalizace vzniku a dopadu kyberšikany	113
6	Seznam použité literatury.....	116
7	Anotace	127
8	Resume	128

Úvodní slovo

V našich předcházejících publikacích jsme se věnovali především kyberšikaně (a dalším formám kybernetické agrese) cílené na žáky základních a středních škol. Nesmíme však zapomenout také na učitele, kteří se stále častěji stávají terčem různých forem útoků, a to jak ze strany svých vlastních žáků, tak i jejich rodičů, kolegů a v neposlední řadě také nadřízených.

V naší nové publikaci se zaměřujeme na různé formy útoků cílených na učitele, ke kterým dochází v online prostředí. Soustředíme se na dopady jednotlivých incidentů na učitele, na strategie vyrovnávání se s útoky a také na možnosti ochrany učitelů.

Pozornost věnujeme také výsledkům *Národního výzkumu kyberšikany zaměřené na učitele*, který jsme zrealizovali ve spolupráci s firmami O2 a Seznam.cz. Cílem výzkumu bylo především zmapovat, jak moc je kyberšikana cílená na pedagogy v České republice rozšířena, jaké formy útoků na učitele převládají, jak dlouho trvají, jaký mají dopad, jak učitelé krizové situace řeší, kdo jsou pachateli útoků, zda se daří je úspěšně odhalovat a jakým způsobem jsou následně potrestáni.

Věříme, že tato publikace poslouží ke zvýšení ochrany učitelů a zároveň umožní zlepšit jejich pracovní podmínky.

autoři

1 Kyberšikana zaměřená na učitele jako celosvětový problém

V posledních letech se stále více objevují případy, ve kterých se terčem fyzických či verbálních útoků stávají učitelé všech typů škol. S příchodem nových technologií se agresivní chování zaměřené na pedagogy začalo objevovat také v online prostředí a na tradiční formy šikanování plynule navázaly formy kybernetické – především kyberšikana a další formy online agrese.

Tuto situaci potvrzují výzkumy, které proběhly v posledních 10 letech na území Evropy, USA a dalších zemí.

1.1 Výzkum kyberšikany učitelů

Jeden z prvních výzkumů kyberšikany učitelů byl realizován Uní pro vědu a vzdělávání ve Frankfurtu nad Mohanem v roce 2007 (GEW, 2008). Do tohoto celostátního výzkumu se zapojilo 488 učitelů, kteří byli rozděleni do dvou kategorií podle toho, zda se jich kyberšikana dotkla přímo či nepřímo. Převážná část vzorku (65 %) byla kyberšikanováním ovlivněna nepřímo – to znamená, že oběťmi kyberšikany se stali jejich přátelé či kolegové. Obětí kyberšikany se podle tohoto výzkumu stalo 8 % učitelů (Hollá, 2012). Učitelům byly ve většině případů prostřednictvím mobilních telefonů a internetových služeb zasílány zastrašující a výhružné zprávy.

Americký výzkum National School Boards Association realizovaný v roce 2006 potvrdil, že 26 % učitelů a ředitelů v USA se stalo obětí kyberšikany od svých studentů (Pearson, 2014; Posnick-Goodwin, 2012). Více než 40 % respondentů udává, že se chování žáků v posledních dvou letech výrazně zhoršilo.

V roce 2009 proběhl výzkum Britské asociace učitelů a lektorů (ATL), do kterého se zapojilo více než 1 000 respondentů (Association of Teachers and Lecturers, 2009; Garrett, 2014). Studie se zaměřovala zejména na chování studentů ve třídě. Přibližně čtvrtina zaměstnanců škol (23,5 %) potvrdila, že se stala obětí fyzického útoku ze strany studentů. Mezi běžně rozšířené formy útoků na učitele patří verbální útoky (nadávky, urážky), zastrašování, nerespektování příkazu učitele atd. Téměř 40 % učitelů také

odpovědělo, že se stalo obětmi agresivního chování rodičů dítěte, přičemž nejčastěji šlo o reakci na potrestání jejich dítěte učitelem.

Důležité informace o šikanování učitelů poskytuje také studie výzkumníků z Finska (Kauppi & Pörhölä, 2012a), která probíhala v letech 2008–2009 a do které se zapojilo 215 finských učitelů. Výzkumníci se dotazovali na to, zdali a jak často se učitelé stávají obětmi šikany ze strany studentů. 25,6 % odpovědělo, že občas, 3,3 %, že téměř každý týden, a 3,7 % téměř denně. Mezi hlavní důvody, proč šikana proběhla, zařadili učitelé zejména problémy s chováním žáků, rodinné problémy (např. špatná výchova), problémy spojené s pubertou a také to, že učitelé představují určitou autoritu, na kterou žáci reagují různými způsoby. Autoři studie tyto odpovědi učitelů vnímají jako jejich „psychologickou obranu“ (Kauppi & Pörhölä, 2012a; Kyriacou & Zuin, 2015) – pro učitele je snadnější hledat příčiny šikany, která je na nich páchána, v reakci žáků na jejich autoritu, případně hledat příčiny v osobních problémech studentů spojených např. s pubertou, místo aby si uvědomili, že existuje velké množství důvodů spjatých např. s osobnostními charakteristikami učitelů a s jejich přístupem ke třídě (a k jejímu vedení).

Studie také upozorňuje na to, že pokud je učitel šikanován, obrátí se s prosbou o pomoc nejčastěji na kolegy (50 %), vedení školy (21,4 %) či svého partnera (11,4 %). Kauppi a Pörhölä se rovněž pokusili zjistit, jakým formám šikanování jsou učitelé vystaveni (Kauppi & Pörhölä, 2012b). Ze souboru respondentů proto výzkumníci oddělili 70 učitelů, kteří se stali obětmi šikany, a zanalyzovali, jakým formám šikany byli vystaveni. Mezi nejčastější formy útoků patřily obscénní nebo nepatřičné komentáře, odmítnutí splnit úkol, opakované lhaní, posměšky, urážení, urážlivá gesta apod. 14,7 % šikanovaných učitelů rovněž potvrdilo, že se stali terčem obtěžování prostřednictvím e-mailu, telefonátů či SMS zpráv. Kyberšikanu (např. sdílení ponižujících fotografií, psaní nevhodných komentářů) potvrdilo 7,6 % učitelů, kteří se stali obětmi šikanování.

Další zajímavé výsledky o kyberšikaně učitelů poskytl výzkum realizovaný britskou Teacher Support Network a The Association of Teachers and Lecturers v roce 2009 (Lipsett, 2009). Výzkumu se zúčastnilo 539 učitelů z Velké Británie. Podle výsledků tohoto výzkumu se obětí kyberšikany stalo 15 % učitelů. Mezi nejčastější formy útoků patřila verbální agrese (vulgární

komentáře, zprávy na „virtuálních zdech“), dehonestující a ponižující fotografie a nenávistné komentáře v prostředí sociálních sítí. 45 % respondentů také potvrdilo, že byli svědky kybernetických útoků na své kolegy (Lipsett, 2009).

Výsledky výzkumu Plymouth University z roku 2011 (Posnick-Goodwin, 2012) prokazují, že 35 % učitelů či jejich kolegů zažilo v kyberprostoru kyberšikanu ve formě online obtěžování, a to zejména v prostředí Facebooku či Twitteru. Nejčastěji měla kyberšikana podobu „recenzí na učitele“ publikovaných na serveru RateMyTeacher, nenávistných skupin zaměřených na učitele na Facebooku a nevhodných videí na YouTube. V 72 % byli útočníky žáci, v 26 % rodiče žáků.

V roce 2011 v USA proběhl výzkum Task Force on Violence Directed Against Teachers (Espelage et al., 2013; McMahon et al., 2014; Reddy et al., 2013), který se zaměřoval na to, zda a jak moc jsou učitelé škol K-12¹ v USA vystaveni násilí. Do výzkumu realizovaného Americkou psychologickou asociací² (APA) se zapojilo téměř 3 000 učitelů (n = 2998) ze 48 amerických států. 80 % z nich potvrdilo, že se stalo v průběhu roku 2010 a 2011 obětmi násilí ze strany studentů. Do útoků na učitele se zapojili rovněž rodiče žáků – 45 % bylo zastrašováno, přičemž ve 44,4 % byl pachatelem právě rodič (McMahon et al., 2014). 4 % učitelů (n = 124) se rovněž stala obětmi útoku v prostředí internetu.

Podle britského výzkumu organizace NASUWT (unie sdružující učitele z Anglie, Severního Irska, Skotska a Walesu), do kterého se zapojilo více než

---

¹ Termín K-12 (písmeno K od slova *kindergarten*, mateřská škola) označuje systém vzdělávání (realizovaný v USA, Kanadě, Jižní Koreji, Turecku a dalších zemích), zahrnující úroveň vzdělávání od mateřských škol (K) po tzv. 12. stupeň (19 let věku). Věkově odpovídá klasifikaci dle ISCED-97 (preprimární, primární, sekundární vzdělávání). Pokud K-12 vymezíme intervalem, získáme věkový rozsah od 4 do 19 let věku.

² Americká psychologická asociace realizovala v průběhu let 2009–2012 více obdobných studií na různých vzorcích učitelů, které realizoval stejný/podobný tým výzkumníků z univerzit v Illinois, Missouri, Kansasu, Ohio, Texasu apod. Výsledky jsou však velmi podobné.

7 500 učitelů, se obětí kyberšikany stalo 21 % britských učitelů (NASUWT, 2014). Mezi nejčastější formy kybernetických útoků na učitele patřilo odesílání a sdílení ponižujících a urážlivých zpráv/komentářů o učitelích, obtěžování a další formy verbální agrese v prostředí sociálních médií a online fór. Více než čtvrtina učitelů (26 %) potvrdila, že viděli videa a fotografie, která jejich žáci pořídili bez jejich souhlasu a publikovali je na internetu.

Podle tohoto výzkumu bylo 64 % učitelů obtěžováno žáky, 27 % rodiči žáků a 9 % smíšenou skupinou agresorů (žáci + rodiče). Více než polovina učitelů (58 %) neoznámila vedení nebo policii, že jsou šikanováni a ponižováni. Téměř dvě třetiny z nich (64 %) odpovědělo, že si myslí, že i kdyby věc oznámili vedení či policii, nic se nestane.

Pokud učitelé oznámili kyberšikanu své osoby řediteli, ve 40 % případů nebyli žáci, kteří na učitele útočili, potrestáni. Pokud pak učitelé tuto situaci oznámili policii, v 77 % případů se nic nestalo a žáci nebyli potrestáni (NASUWT, 2014).

Další výzkum realizovaný American Psychological Association – Center for Psychology (CPSE) ve spolupráci s The National Education Association a The American Federation of Teachers v roce 2010 na vzorku 4 735 učitelů z USA (McMahon et al., 2011) potvrzuje, že se přibližně polovina amerických učitelů (50,9 %, $n = 2\,410$) stala v průběhu roku obětí obtěžování, urážení, ponižování, či dokonce fyzického napadení. Mezi nejčastější formy agrese patřily obscénní poznámky, obscénní gesta, verbální agrese a zastrašování. Méně časté pak byly útoky na internetu, ty potvrdilo pouze 2,6 % pedagogů (celkem 126 učitelů).

Kyberšikanování učitelů ve formě tzv. *kyberbaitingu* (provokování učitele ve výuce, natočení jeho reakce a nahrání nahrávky na internet) potvrzuje také celosvětový výzkum Norton Online Family Report (Daily Mail Reporter, 2011; Symantec, 2011) realizovaný na vzorku 2 379 učitelů 24 zemí světa – podle něj se obětí kyberšikany ve formě kyberbaitingu stalo 21 % učitelů. Výzkum rovněž upozorňuje na nebezpečí online přátelství – 34 % učitelů se v prostředí sociálních sítí „přátel“ se svými studenty a vystavují se tak dobrovolně kyberšikaně. 51 % učitelů potvrdilo, že jejich škola má nastavena pravidla, která určují, jak by měli studenti a pedagogové v prostředí sociálních sítí komunikovat (Chansanchai, 2011).

Podle České školní inspekce (2015a) se obětmi verbální agrese stalo 26,4 % učitelů základních škol. 2,4 % učitelů ZŠ rovněž potvrzuje, že se stali obětmi fyzické agrese vůči jejich osobě. V prostředí středních škol verbální agresi potvrdilo 36,0 % škol (fyzickou agresi pak 4,7 %). Lze předpokládat, že velké množství incidentů není ČŠI hlášeno, a to vzhledem ke snaze nepoškodit pověst školy, zbytečně na situaci neupozorňovat apod.

Zajímavý výzkum agresivního chování vůči učitelům, do kterého se zapojilo téměř 2 000 pedagogů, zrealizovalo v roce 2016 také Centrum sociálních služeb Praha (Centrum sociálních služeb Praha, 2016). Podle jeho výsledků zažilo v posledních třech letech slovní agresi ze strany žáků 20 % učitelů. Jiné formy agrese vůči pedagogům jsou spíše ojedinělé a se závažností projevů jejich výskyt klesá.

Národní výzkum kyberšikany zaměřené na učitele (Kopecký & Szotkowski, 2016b) prokázal, že přibližně 21 % českých učitelů zažívá v prostředí internetu různé formy online agrese, přičemž pachateli jsou nejčastěji jejich žáci. Skutečnou kyberšikanu se pak podařilo prokázat u 3–5 % učitelů základních a středních škol v ČR.

1.2 Základní formy agrese v online prostředí

V posledních letech se stále častěji diskutuje o tom, zdali jsou děti v současnosti agresivnější, než tomu bylo dříve, zda využívání online technologií jejich agresivitu umocňuje a jak lze výskyt agresivních projevů dětí v reálném světě a v kyberprostoru snížit či zcela potlačit. Stejně tak se diskutuje o tom, zdali se agresivní projevy dětí zaměřují také na učitele, zda se agrese objevuje i v běžném školním prostředí a jak učitelé zvládají projevy agrese ze strany svých žáků.

Je třeba říci, že termín *agresivita* (z lat. *aggressivus*) označuje *útočnost, postoj nebo vnitřní pohotovost k agresi, v širším slova smyslu je takto označována schopnost organismu mobilizovat síly k zápasu o dosažení nějakého cíle a schopnost vzdorovat těžkostem* (Martínek, 2009). Jinými slovy – agresivita je ve své podstatě dispozice k agresivnímu chování a je jí vybaven každý jedinec, jinak by neměl ve společnosti šanci na přežití.

Člověk nadaný vysokou mírou agresivity je náchylný v různých situacích jednat agresivně, agresivita ovládá jeho život a působí vážné komplikace

v mezilidské komunikaci – impulzivně reaguje i na podněty, které by jiný člověk přešel bez povšimnutí. Lidé s vysokou mírou impulzivity mají rovněž větší sklony k urážlivosti, vztahovačnosti, komunikace s nimi bývá často obtížná (Martínek, 2009). Naopak člověk s nízkou mírou agresivity je většinou schopen ve vypjatých situacích kompromisu, dohody a smíru, okolí jej považuje za diplomatického, komunikativního a společenského.

Termín *agrese* (z lat. *aggressio*) označuje *výpad, útok – tedy jednání, jímž se projevuje násilí vůči některému objektu, nebo nepřátelství a útočnost s výrazným záměrem útočit* (Martínek, 2009). V obecné rovině je agrese projevem agresivity v chování člověka. Další autoři považují agresi za *jednání, které je provedeno se záměrem ublížit nějaké osobě nebo ji přimět k tomu, aby vyhověla*. Proto také agrese zahrnuje jak fyzické formy, tak i formy emocionální (např. zastrašování, zostouzení, vyhrožování atd.) (Čermák, 1998).

Někteří autoři vnímají agresi jako chování, které není v souladu se schvalovanými sociálními pravidly, stejně tak lze agresi definovat jako vyhledávání záliby v ubližování jiným lidem – stává se pro jedince potěšením, uvolněním, legrací (tzv. maligní či instrumentální agrese) (Martínek, 2009).

V praxi lze rozlišit osm základních druhů agrese (Martínek, 2009):

1. Fyzická aktivní přímá agrese

Znamená bití oběti, fyzické ponižování, nucení k ponižujícím úkonům, využívání převahy fyzické síly nad obětí. Ve školním prostředí se s touto agresí setkáváme především ve formě záměrného fyzického ubližování – šikany. V současnosti již nalezneme řadu příkladů, ve kterých se právě učitel stal obětí právě této formy chování.

2. Fyzická aktivní nepřímá agrese

Jedná se o najmutí jiného člověka k ublížení oběti. Původní agresor pouze přihlíží tomu, jak je oběti ubližováno, většinou vymýšlí způsoby, jak to udělat, sám se však na ubližování a samotné agresi nepodílí.

3. Fyzická pasivní přímá agrese

Fyzické bránění někomu v dosahování jeho cílů – ve školním prostředí poměrně častá agrese. Zahrnuje např. ničení pomůcek, které jsou nutné pro úspěch v některém z předmětů (pravítka, tužky, kružítko apod.), ničení výrobků žáků apod.

4. Fyzická pasivní nepřímá agrese

Jde o odmítnutí splnění některých požadavků, např. uvolnění místa v lavici, odmítnutí pomoci spolužákovi, odmítnutí úklidu učebních pomůcek apod. Podobný způsob chování se objevuje u útoků zaměřených na učitele – žák úmyslně odmítne splnit to, co po něm učitel požaduje, v některých případech pak navíc doplní tuto agresi o urážku učitele.

5. Verbální aktivní přímá agrese

Verbální aktivní agrese je ve školním prostředí běžná – zahrnuje nadávky, urážky, slovní ponižování. Často je vnímána jako norma, a to jak žáky, tak i samotnými pedagogy. Pokud pedagog přijme nadávky u dětí jako něco normálního, normálními se stanou.

Aktivní verbální přímá agrese se objevuje u většiny forem kybernetické agrese včetně kyberšikany (podrobněji dále v textu).

6. Verbální aktivní nepřímá agrese

Zahrnuje zejména rozšiřování lží a pomluv, které ubližují jiné osobě. Typickým případem tohoto typu agrese je záměrné špatné napovídání spolužákovi při zkoušení – jakmile chybně odpoví, celá třída pobaveně reaguje. Zahrnuje samozřejmě také poškození pověsti učitele.

Aktivní verbální nepřímá agrese se objevuje u řady kybernetických forem útoků, zejména u tzv. nepřímé kyberšikany (cyberbullying by-proxy). Tu podrobně popisujeme v dalších částech textu.

7. Verbální pasivní přímá agrese

Jde o naprosté ignorování druhého člověka, odmítání odpovědět na pozdrav či jakoukoli otázku. Pokud má agresor spouštějící tento typ agrese výsadní

místo v kolektivu, může způsobit, že se s jedincem nebude ve třídě nikdo bavit a bude z kolektivu vyloučen (tzv. ostrakizace či exkluze).

8. Verbální pasivní nepřímá agrese

Verbální pasivní nepřímá agrese znamená nezastat se někoho, kdo je nespravedlivě kritizován či trestán (např. učitel chce potrestat žáka a spolužáci se jej nezastanou, přestože vědí, že je trestán nespravedlivě).

Agresi lze dále rozdělit na **agresi emocionální** (je provázena většinou silným emočním nábojem, v jehož pozadí je silně nepříjemný podnět), **frustrační** (frustrace je překážka, která zabraňuje dosažení nějakého cíle, frustrace vyvolává negativní emoci – zejména hněv, který vede k agresivnímu chování s cílem překonat ji) a **instrumentální žádoucí** (jedinec jde do agrese často s naprosto chladnou hlavou a jasnými cílem). Příkladem instrumentální agrese žádoucí je např. šikana – agresi útočník uplatňuje tehdy, když chce vědomě uspokojit svoje potřeby nebo chce dosáhnout nějakého cíle. Od instrumentální agrese žádoucí je třeba oddělit **instrumentální agresi nutnou**. Tato agrese je vlastně obranou před instrumentální agresi žádoucí, objevuje se např. u dětí, které byly k agresi vyprovokovány svými okolím, jež se baví na jejich účet. Nutná instrumentální agrese se objevuje samozřejmě jak u předškolních dětí, tak i u dospělých jedinců (zahrnuje např. obranu před útokem).

Jak již bylo řečeno, kyberšikana je druhem agrese, která má svá místní, časová a prostorová specifika a jež se výrazným způsobem odlišuje od tradičních fyzických a verbální forem šikanování. V dalších kapitolách se tedy zaměříme na kyberšikanu jako samostatný rizikový komunikační fenomén.

1.2.1 Kyberšikana a tradiční šikana

V běžné školní praxi i mimo ni se lze setkat jak s tradiční šikanou, tak i kybernetickými formami agrese (kyberšikanou, kyberobtěžováním apod.). Terčem těchto typů agrese se stávají jak žáci, tak i učitelé, vychovatelé či další zaměstnanci školy. V naší práci se zaměřujeme především na agresi, která probíhá v online prostředí internetu – na kyberšikanu a další formy online agrese.

Definice termínu kyberšikana vychází z existujících definic tzv. tradiční šikany, v nichž je vnímána jako *agresivní, úmyslné, opakované jednání či chování prováděné vůči jednotlivci či skupině, který/á se nemůže snadno bránit* (Olweus, 1993; Whitney & Smith, 1993). Olweus však také upozorňuje, že je nutné rozlišovat mezi šikanou a agresí. Agresi vnímá jako jednorázovou záležitost, zatímco šikana je jev opakovaný, charakteristický právě nevyvážeností sil mezi agresorem a obětí.

Dalšími autory je pak šikana chápána jako *forma obtěžování založeného na nerovnováze sil a systematickém zneužívání moci* (Rigby, 1997; Smith & Sharp, 1994). V českém prostředí šikanu definuje zejména Kolář, který šikanování vymezuje jako *chování, při kterém jeden či více žáků úmyslně, většinou opakovaně týrá a zotročuje spolužáka či spolužáky a používá k tomu agrese a manipulaci* (Kolář, 2011).

Kolář však rovněž upozorňuje na to, že je nutné oddělit termíny *šikanování* a *škádlení*. V řadě případů totiž dochází ke křížení těchto termínů a šikanování je zcela chybně pokládáno za pouhé škádlení. Tento rozdíl nalezneme také v kyberprostoru, i zde lze oddělit aktivity, jejichž cílem je oběti skutečně ublížit, od těch, jejichž cílem je pouze uživatele „poškádlit“. Vždy je však třeba mít na paměti, že hranice mezi šikanováním a škádlením není ostrá – to, co jedna oběť považuje za škádlení, může být pro druhou šikanou.

Termín kyberšikana logicky navazuje na vymezení tradiční šikany a rozšiřuje je o další specifika (zejména ve spojení s ICT). Existuje velké množství definic kyberšikany, které v řadě případů nejsou vzájemně kompatibilní – někteří autoři za kyberšikanu považují jakékoli útoky spojené s ubližováním jiným osobám v prostředí internetu (Juvonen & Gross, 2008), další autoři pak upozorňují na to, že „opravdová kyberšikana“ musí být záměrná, opakovaná, dostatečně intenzivní (Patchin & Hinduja, 2006).

Mezi nejznámější a nejvíce využívané definice kyberšikany patří definice amerických výzkumníků Hinduji a Patchina, kteří kyberšikanu definují jako ***záměrnou, opakovanou a zraňující činnost využívající počítač, mobilní telefon a jiné elektronické přístroje.***

Vybrané definice kyberšikany

1. *Vše, co někdo dělá, aby nás v kyberprostoru urazil či ponížil* (Juvonen & Gross, 2008).
2. *Úmyslné a opakované ubližování způsobované prostřednictvím médií či elektronického textu* (Hinduja & Patchin, 2008).
3. *Kyberšikana je obtěžování/útok na jinou osobu, v rámci kterého jsou využity technologie – např. e-mail, počítač, mobilní telefon, videokamera apod. V průběhu procesu kyberšikany pachatelé říkají oběti zlé a zraňující věci, dělají si z ní legraci, neslušně oběť nálepkují, případně oběť ignorují, vyloučí ji ze své skupiny (např. skupiny přátel), šíří o oběti lži, pomlouvají ji a provozují další zraňující aktivity* (Li, 2007).
4. *Kyberšikana je šikanování prostřednictvím textových zpráv, e-mailů, mobilních telefonů, fotografií či videozáznamů* (Slonje & Smith, 2008).
5. *Kyberšikana je trýznění, hrozby, ponižování, ztrapňování nebo jiné útoky mezi mladistvými za pomoci internetu, interaktivních a digitálních technologií nebo mobilních telefonů* (Dehue, Bolman, Völlink & Pouwelse, 2009).
6. *Kyberšikana je šikanování realizované prostřednictvím textových zpráv, obrázků/fotografií, videozáznamů, mobilních telefonátů, e-mailu, chatu, instant messengerů, webových stránek. Šikanování probíhá, když jsou tyto materiály zasílány oběti, ale také, když jsou zasílány dalším osobám* (Smith et al., 2008).
7. *Kyberšikana je šikanování, k němuž dochází prostřednictvím e-mailů, ICQ, mobilních telefonů (SMS, MMS, telefonátů), chatu, webových stránek a jiných ICT* (Kowalski, Limber & Agatston, 2008).

Pro potřeby této práce jsme kyberšikanu vymezili s využitím zahraničních definic jako *formu agrese, která je realizována vůči jedinci či skupině s použitím informačních a komunikačních technologií a ke které dochází opakovaně* (Belsey, 2004; Smith et al., 2008), *ať už ze strany původního agresora či tzv. sekundárních útočníků*.

Kyberšikanu je třeba vnímat jako komplex jevů, její projevy a formy poté vznikají kombinací tří základních složek – *použité formy psychické šikany, formy šikanujícího obsahu a nástroje pro její šíření* (Kopecký, Szotkowski & Krejčí, 2014).

Tab. 1 Kyberšikana jako tříslložkový komplex

Použité formy psychické šikany	Formy šikanujícího obsahu	Nástroje pro šíření kyberšikany
Dehonestování (ponižování, nadávání, urážení) Pomlouvání Provokování Vyhrožování a zastrasování Vydírání Obtěžování Pronásledování	Text Videozáznam Audiozáznam Grafický záznam (fotografie, obrázků, karikatura) Volání, prozvánění Krádež identity ³	Veřejné chaty (textové, videochaty), e-mail, instant messenger, ankety, sociální sítě, virtuální vzdělávací prostředí, online hry, VoIP, SMS, MMS, webové stránky, online datová úložiště (cloud) atd.

Kombinací jednotlivých složek pak vzniká konkrétní forma kyberšikany, např. vydírání pomocí fotografií v prostředí sociálních sítí. Vždy je však nutné mít na paměti, že kyberšikana musí být opakovaná, dlouhodobá a vnímaná jako ubližující. Jednorázové útoky, které z dlouhodobého pohledu nezanechávají v oběti prakticky žádné nepříjemné pocity, označujeme jako **online obtěžování**, nikoli jako kyberšikanu (Černá, Dědková, Macháčková, Ševčíková & Šmahel, 2013).

1.3 Rozdíly mezi tradiční šikanou a kyberšikanou

Učitelé se stávají oběťmi jak tradičních forem agrese a šikany, tak i útoků realizovaných v online prostředí (kybernetické šikany). Přestože obě formy útoků bývají často propojeny, není to vždy pravidlem a kyberšikana zaměřená na učitele může probíhat zcela nezávisle na šikaně probíhající ve škole. Mezi oběma formami agrese však existují významné rozdíly, které si objasníme v dalším textu.

³ Vzhledem ke specifické povaze krádeže identity ji zařazujeme mezi formy šikanujícího obsahu, nejedná se totiž primárně o psychickou šikanu ani o technický prostředek či nástroj.

Dosah kyberšikany a velikost publika

Oproti tradičním formám šikany, která probíhá „tváří v tvář“, má kyberšikana ze své podstaty mnohem větší dosah, který zhoršuje prožívání oběti. Pokud je oběť (žák, učitel) šikanována ve třídě, svědky pomluv, nadávek, posmívání a ztrapňování je maximálně několik desítek lidí. V prostředí internetu je svědkem (ale i útočníkem) klidně i několik desítek tisíc lidí (Ministerstvo školství, 2009). Ti všichni se do kyberšikany mohou zapojit a stát se agresory, případně se zapojit do rozšiřování kyberšikany mezi další uživatele internetu.

Tuto situaci lze demonstrovat např. na videonahrávkách zachycujících učitele ve vyhrocených, emočně vypjatých situacích probíhajících v prostředí školy – žáci tajně či veřejně zachytí jednání učitele prostřednictvím mobilního telefonu a umístí výslednou nahrávku na internet, např. na server YouTube. Zde ji pak mohou zhlédnout tisíce uživatelů, kteří mohou nahrávku dále šířit, komentovat ji, dehonestovat učitele atd. Diváci často netuší, jak původní video vzniklo, neví, zda nebyla nahrávka vyprovokována, neznají učitele z nahrávky – přesto se do kyberšikany mohou zapojit – např. komentováním nahrávky či jejím dalším rozšiřováním.

Místo útoku

Zatímco u tradiční šikany lze předpokládat, kdy a kde k útoku dojde (např. ve škole, na hřišti, po cestě ze školy), v případě kyberšikany může agresor provést útok kdykoli a kdekoli. V zásadě tedy není nutná přítomnost agresora a oběti na stejném místě (Krejčí, 2010; Ministerstvo školství, 2009).

Anonymita

Pachatel kyberšikany může být anonymní, skrytý za přezdívkou nebo jiným neurčitým identifikátorem, oběť tak často není schopna agresora identifikovat a vystopovat. Ačkoli je identifikace anonymního pachatele kyberšikany poměrně složitá, výzkum projektu Minimalizace šikany zaměřený na kyberšikanu cílenou na žáky prokázal, že v 78 % případů kyberšikany byla totožnost útočníka zjištěna – 51 % agresorů bylo ze stejné třídy jako oběť, 27 % pachatelů bylo ze stejné školy jako oběť – pouze z jiné třídy (Krejčí, 2010; Udatná, 2008).

Podle *Národního výzkumu kyberšikany učitelů* (Kopecký & Szotkowski, 2017) pak více než 40 % pachatelů kyberšikany zaměřené na učitele tvořili žáci, v 8 % případů se pak do útoku zapojili také rodiče žáků. V řadě případů pak totožnost pachatele zjištěna nebyla.

V některých případech pachatelé anonymní nejsou, zvláště tehdy, pokud kyberšikana probíhá nejprve v uzavřené skupině v prostředí sociální sítě – zde není nutné identitu maskovat, pachatelé vystupují pod skutečnými jmény a příjmeními. V této fázi oběť o počáteční kyberšikaně neví, dozvídá se o ní teprve, když množství diskutérů výrazně vzroste nebo když se skupina stane veřejnou.

V řadě případů kyberšikanu zaměřenou na učitele ovšem nenahlašuje samotná oběť útoku, ale její kolegové – učitelé ze stejné školy. Ti vědí, že žáci jejich kolegyni či kolegovi založili falešný profil v prostředí Facebooku, prostřednictvím kterého ji/jej ponižují a rozšiřují o ní/něm nepravdivé, dehonestující informace. Kolegové-učitelé to však oběti neprozradili a pokusili se vlastními silami závadný profil odstranit.

V případě anonymního útoku pachatel často nevnímá dopad svého jednání, nevidí přímou reakci oběti na útok a intenzitu útoku není schopen vyhodnotit. Jeho útok má pak větší dopad, než původně předpokládal. Anonymní útok je v podstatě odosobněný – je doprovázený tzv. disinhibičním efektem (Kovářová & Kopecký, 2012; Suler, 2004; Udris, 2014), který ke kyberšikaně přispívá.

Čas

Kyberšikana jako taková může probíhat bez přestávek – oběť může být šikanována 24 hodin denně, 7 dní v týdnu. Samotný útok na oběť lze provést v podstatě kdykoli – jak v době školní výuky, tak o přestávkách, mimo školní vyučování, o víkendu, v libovolnou denní či noční dobu. Limitována není ani samotná příprava kyberšikany, pachatel má k dispozici libovolné množství času a může si svůj útok promyslet (např. vytvořit z fotografie dehonestující, urážlivou koláž, kterou bude dále rozšiřovat mezi online uživatele).

Protože kyberšikana probíhá zejména v prostředí internetu, útok se šíří daleko rychleji, než u běžné šikany. Během několika minut může být dehonestující materiál rozšířen mezi stovky či tisíce uživatelů a může

dosáhnout až hranice virálního šíření. Pokud se urážlivý materiál (např. fotografie) stane virální, nelze jej v zásadě z internetu odstranit – šíří se internetem jako virus (odtud termín virální šíření).

V řadě případů rovněž vzniká časová prodleva mezi vytvořením dehonestujícího obsahu a okamžikem, kdy se o kyberšikaně dozví samotná oběť. Žáci např. o svém spolužákovi založí veřejnou diskusní skupinu, ve které vyhlédnutou oběť dehonestují, urážejí, pomlouvají, sdílejí její fotografie či videa apod. Oběť se o diskusní skupině dozví s časovým odstupem – např. po několika dnech i týdnech. V té době se již do kyberšikany může zapojit velké množství uživatelů.

Proměna agresora a oběti

Anonymita virtuálního prostředí smazává rozdíly mezi lidmi – ať už jde o věk, pohlaví, sociální postavení, fyzické dispozice, početní převahu či např. odvahu útočit. Virtuální prostředí umožňuje provést útok i těm, kteří těmito možnostmi v dostatečné míře nedisponují. A jak dokazují výsledky výzkumu kyberšikany z posledních let, pachatelé kyberšikany se často stávají i samotné oběti, které se např. chtějí pomstít za prožité příkoří (Kopecký, Szotkowski & Krejčí, 2015). Pachatel, který chce kyberšikanu provádět, může disponovat pouze základními dovednostmi v oblasti IT gramotnosti (většina služeb je natolik intuitivní, že pokročilé znalosti nejsou nutné).

Proměnu agresora a oběti (ať již skutečné či fiktivní) lze pozorovat i u kyberšikany zaměřené na učitele – žák, který byl „šikanován“ učitelem v rámci školního vyučování, se stal virtuálním agresorem a na učitele sám zaútočil v online prostředí – třeba prostřednictvím falešného profilu či anonymní (anonymizované) diskusní stránky.

Rozdílné způsoby řešení kyberšikany a šikany

Při řešení kyberšikany nastává řada situací, které jsou řešitelné hůře, než je tomu u tradičních forem šikany. U kyberšikany je obtížné (Ministerstvo školství, 2009):

a) *zajistit rychlou ochranu oběti* (např. odstranit diskusní skupinu či profil, ve kterém ke kyberšikaně dochází, zajistit odstranění dehonestujících materiálů z internetu a zastavit tak další šíření kyberšikany atd.),

b) *zajistit dostatečný počet svědků* (u kyberšikany často chybí svědci, publikum je značně anonymní a nelze identifikovat, kdo má o kyberšikaně informace),

c) *vystopovat útočníka* (u tradiční šikany útočníka známe, u kyberšikany však útočník často vystupuje pouze pod přezdívkou, využívá falešné profily atd.),

d) *rozpoznat, kdy jde o kyberšikanu a kdy pouze o šikádlení* (žáci často nerozpoznají hranice kyberšikany a neví, jak se s ní vypořádat, neví, koho kontaktovat, jak postupovat, jaké kroky podniknout).

Tab. 2 Komparace tradiční šikany a kyberšikany podle kritérií, která je specificky vymezují

		Tradiční šikana	Kyberšikana
JAK	Způsob	Tváří v tvář.	Za použití ICT.
	Forma	Fyzická, verbální, sociální, ekonomická.	Nevyžádaná, zraňující, vyhrožující sdělení, pořizování a šíření záznamů aj.
	Prostředek	Fyzická zdatnost, verbální obratnost, orientace v sociálních vztazích.	Mobilní telefon, počítač, tablet, internetové služby (SMS, MMS, e-mail, instant messenger, web, sociální sítě, online hry...).
KDE	Místo	Školní prostředí.	Kdekoli v dosahu ICT.
		Nejbližší okolí.	Čelý svět.
KDY	Čas	Před, v průběhu, po školním vyučování či školní akci, v době mimoškolních aktivit.	Kdykoli 24 hodin / 7 dní v týdnu.
	Trvání	Opakovaná akce.	Jednorázový či opakovaný akt ⁴ .
	Expozice	Jednorázově.	Opakovaně.
KDO	Identita aktérů	Vzájemná znalost.	Anonymita, ale i vzájemná znalost ⁵ .
	Agresor	Fyzická, psychická, sociální převaha.	Psychická převaha, znalost ICT ⁶ .
	Publikum	Pasivní přihlížející, omezený počet.	Aktivní šířitelé, nekončící a rostoucí publikum.
	Oběť	Fyzicky, sociálně slabší.	Kdokoli.
	Dospělí	Informováni, zapojeni do řešení i prevence.	Často neinformováni, nízká úroveň supervize.

Poznámka: Převzato z publikace Proměny šikany ve světě nových médií (Vašutová et al., 2010), rozšířeno a doplněno.

⁴ Kyberšikana může být zahájena jednorázovým aktem, např. sdílením ponižující fotografie mezi spolužáky zachycené osoby, může však také probíhat např. prostřednictvím diskusní skupiny, ve které agresori opakovaně a v dlouhém časovém intervalu ponižují vyhlédnutou oběť – zveřejňují videozáznamy, fotografie, diskutují, urážejí, komentují, pomlouvají atd.

⁵ Ačkoli velké množství zdokumentovaných případů kyberšikany probíhá anonymně a oběť útočníka nezná, v některých situacích je identita osob, které kyberšikanu páchají, známá, neanonymní. Neanonymní útočníci nejdříve založí uzavřenou skupinu, do které přizvou předem známé publikum, jež postupně rozšiřují. Nakonec diskusní skupinu otevrou veřejnosti.

1.4 Základní formy kyberšikany zaměřené na učitele

Ve školním prostředí i mimo ně učitelé zažívají řadu forem agrese – ať již v podobě *tradiční* (nadávky, dehonestování, urážení, zastrašování, nerespektování příkazu učitele, fyzické ataky apod.), nebo v podobě *virtuální, kybernetické* (dehonestování v kyberprostoru, falešné profily učitelů, úniky citlivých materiálů z výuky apod.). V řadě případů pak dochází k jejich vzájemné kombinaci (např. žáci v hodině učitele vyprovokují, nahrají si jeho reakci mobilním telefonem a zveřejní na internetu).

Mezi základní formy kyberšikany z pohledu propojení útočníků a obětí patří:

1. Kyberšikana přímá

U přímé kyberšikany agresor útočí na oběť přímo, bezprostředně, začne např. dehonestovat oběť, založí o ní falešný profil, zveřejní její fotografie či video apod. Přímá kyberšikana může využívat anonymity online prostředí – žák tedy může na učitele např. útočit prostřednictvím falešného profilu, pod anonymní přezdívkou, s využitím neregistrovaného telefonního čísla apod.

2. Kyberšikana nepřímá (*kyberšikana v zastoupení, tzv. cyberbullying-by-proxy*)

U nepřímé kyberšikany agresor k útoku využívá jinou osobu, která často neví o tom, že se stala nástrojem útoku – např. pomsty. Typický příklad představuje situace, kdy útočník pronikne na účet oběti (např. účet na sociální síti), prostřednictvím tohoto účtu začne dehonestovat ostatní uživatele, kteří začnou reagovat a mstít se za online urážky právě majiteli účtu, ze kterého byly dehonestující zprávy odeslány. Majitel účtu se o tomto dozví až s časovou prodlevou.

Kyberšikanu lze dále rozdělit podle toho, zdali je do ní aktivně zapojeno publikum, nebo zda probíhá v soukromí bez přítomnosti publika. Mezi základní formy tedy patří:

---

⁶ Vašutová ve své klasifikaci uvádí jako kritérium pokročilou znalost ICT, vzhledem k rychlému vývoji a vysokému stupni ICT gramotnosti u dětí v současnosti není pokročilá znalost ICT nutná, postačuje základní znalost využívání IT služeb.

A. Kyberšikana s přítomností publika

Jde o kyberšikanu, jejíž podstatou je rozšířit informace o oběti mezi velké množství uživatelů. Do této kategorie lze zařadit publikování ponižujících záznamů oběti, krádeže identity, verbální formy kyberšikany (dehonestování, urážení, provokování) apod. Přítomnost publika je základní obligatorní součástí kyberšikany. Komunikace probíhá prostřednictvím veřejných komunikačních kanálů.

B. Kyberšikana bez přítomnosti publika

Jde o kyberšikanu, ve které zpravidla komunikuje pouze pachatel a oběť, přičemž jejich komunikace je soukromá, bez přítomnosti publika. Do této kategorie lze zařadit kyberšikanu ve formě vydírání či vyhrožování. Komunikace probíhá prostřednictvím soukromých komunikačních kanálů⁷ – soukromého chatu v rámci sociálních sítí, instant messengerů a VoIP komunikátorů (Skype), případně prostřednictvím SMS/MMS.

Projevy kyberšikany vychází z projevů psychické šikany (např. dehonestování, provokování, vyhrožování, vydírání atd.) a mohou se vyskytovat ve formě *jednorázového útoku* (tzv. nepravá kyberšikana, kyberobtěžování, kyberagrese apod.) nebo *dlouhodobého útoku se vzrůstající intenzitou* (tzv. pravá kyberšikana). Mezi nejznámější projevy/formy kyberšikany (Kopecký et al., 2014; Krejčí, 2010; Willard, 2007b) patří především útoky využívající fotografií, videozáznamů, audiozáznamů, ale také běžné verbální formy útoků. Jednotlivé formy si podrobně popíšeme.

1.4.1 Verbální kyberšikana zaměřená na učitele

Mezi typické a nejrozšířenější formy kyberšikany zaměřené na učitele patří různé formy verbální agrese – *nadávání, urážení, provokování, dehonestování*.

---

⁷ V řadě případů útočník nejprve osloví oběť v prostředí sociálních sítí a přesvědčí ji, aby s ním začala komunikovat pomocí instant messengeru (Skype apod.). Je to z toho důvodu, že je soukromá komunikace v prostředí sociálních sítí monitorována – např. sociální síť Facebook automaticky sleduje, zda se v komunikaci neobjevují závadná klíčová slova, např. *porn, terrorism* apod. Zvyšuje se tak riziko, že by mohla být komunikace pachatele a oběti odhalena. Proto pachatel nutí oběť, aby přešla k soukromé komunikaci prostřednictvím specializovaných nástrojů.

Tato forma agrese může být odstartována např. školním neúspěchem, frustrací, pocitem nespravedlnosti apod. Verbální kyberšikana cílená na učitele vzniká buď jako samostatná forma útoku na učitele, nebo doprovází ostatní formy agrese – nejčastěji kyberšikanu realizovanou prostřednictvím fotografií či videozáznamů (tzv. kyberbaiting – dále v textu).

Kauza 1 Kybernetická agrese žákyň vůči ředitelce ZŠ Štefánikova v Pardubicích (2011)

Tři žákyň deváté třídy v internetové diskuzi na Facebooku velmi hrubě a vulgárně urážely svou ředitelku Renatu Janeckou, domlouvaly se, jak s ní jejich rodiče zatočí a podobně (E15, 2011). V diskuzi bylo dále uvedeno, že ředitelka, trvající na dodržování příkazů, „byla (na žáky) drzá“ a za to jí to „dají sežrat“, že byla „první a poslední rok ředitelkou“ a že „tohle“ si k dětem dovolovat nebude (Hradní, 2011).

Pedagogická rada internetovou diskuzi ohodnotila – s přihlédnutím k následnému chování dívek ve škole – snížením známky z chování na pololetním vysvědčení na stupeň tři.

„V žádném případě nejde o osobní spor. Na začátku všeho bylo běžné opatření pro posílení kázně a pořádku ve třídě. Následná reakce dívek byla nepřiměřená. Na komunikaci na sociální síti jsme byli upozorněni rodiči, kteří byli takovým vyjadřováním pobouřeni. O potrestání dívek sníženou známkou z chování rozhodla pedagogická rada a já jako ředitelka jsem se ztotožnila s názorem čtyřiceti kolegů,“ vysvětlila Janecká verdikt (E15, 2011).

Rodiče se proti rozhodnutí paní ředitelky odvolali u České školní inspekce a Krajského úřadu Pardubického kraje. Stížnost rodičů byla vyhodnocena jako odůvodněná a snížené známky z chování byly u obou dívek zrušeny, neboť „snížený stupeň z chování nemůže být udělen za chování mimo školu“! Dívky dostaly nová pololetní vysvědčení s jedničkou z chování (Hradní, 2011).

Rodiče dívek navíc požadovali potrestání paní ředitelky. Své odvolání a žádost o potrestání ředitelky odůvodnili tak, že dívky navštěvují tuto školu od první třídy a neměly do osudné doby žádný problém se školním řádem. Navíc rodiče nesouhlasili s nezákonným postupem paní ředitelky, která využila své funkce

a přenesla osobní spor na půdu školy s cílem učinit z celé záležitosti jakýsi exemplární příklad potrestání. Celou záležitost tedy rodiče předali k řešení nadřízeným orgánům (Deník.cz, 2011).

Kombinaci urážení, provokování a vyhrožování zaměřenou na učitele můžeme demonstrovat v rámci tzv. fenoménu **Přiznání**. Fenomémem Přiznání označujeme různé druhy diskusních skupin (nejčastěji umístěných v prostředí sociálních sítí), které zpravidla anonymně informují o nějakém tajemství, zážitku či čemkoli jiném, co konkrétní žák ve škole zažil. Ve většině případů se však tato přiznání žáků zvrhnou do podoby verbální agrese zacílené na učitele.

Kauza 2 Urážení učitelů – fenomén Přiznání střední školy XY, Ostrava (2013)

8. říjen 2013 Nejradši bych prohodil Doubka oknem.

9. říjen 2013 Někdy mám chuť Kubíčkové hodit cihlu mezi oči

9. říjen 2013 Sovák Bubák Tupac!

9. říjen 2013 Šerifa bych nejraději hodil o zed', zmrdr jeden

10. říjen 2013 Zrušil bych ty 7 hodiny je to totálně na piču a ještě k tomu jak mate za 1 den 4 hodiny Šmídovou, mrdka jedna stará

11. říjen 2013 Novák je starý kentusák...

11. říjen 2013 Kubíčkovou bych nejradši někde pověsil a dával ji kopačky do hlavy.

11. říjen 2013 Když vidím paní učitelku Černou, tak uvažuji, z kterého historického filmu vylezla...

1.4.2 Poškození pověsti učitele

Velmi nepříjemnou formu kyberšikany představují útoky s cílem poškodit pověst učitele **zveřejněním nepravdivých informací**, které jsou však natolik citlivé, že mohou vážným způsobem poškodit profesní či soukromý život učitele. Výbušným materiálem s destruktivním dopadem na učitele mohou

být např. nepravdivé informace o intimním sblížení žáka/žákyně a učitele/učitelky, které jsou anonymně šířeny sociálními sítěmi. Tyto informace jsou šířeny především prostřednictvím sociálních sítí – např. v rámci fenoménu Přiznání – a jsou často pouhými žákovskými fantaziemi (*Když jsem byla v sedmé třídě, vyspala jsem se se svým učitelem.*).

Stejně tak mohou učitele poškodit například informace o tom, že je učitel alkoholik, že má učitel odlišnou sexuální orientaci, že má učitel např. pohlavní chorobu, že užívá drogy, že udržuje poměr s jiným kolegou či kolegyní apod.

Zveřejnění těchto informací v nekontrolovaném a neregulovaném prostředí online masmédií pak může učitele zásadním způsobem poškodit – a to jak v osobním životě (rozchod s partnerkou, rozvod), tak i životě profesním (ztráta zaměstnání, snížení šance získat zaměstnání ve stejném oboru). Stranou necháme, zda jsou informace pravdivé, nebo ne, jejich šíření je výbušné v podstatě vždy, i přestože pravdivé nejsou.

Na poškození pověsti se může podílet i sám učitel/ka, který/á např. v minulosti natáčel/a pornografická videa, která jeho/její žáci odhalí při surfování internetem. Tyto materiály pak žáci zpravidla začnou aktivně rozšiřovat mezi své vrstevníky, v prostředí sociálních sítí pak mezi veřejnost. Ačkoli žáci často nechtějí učiteli rozšiřováním citlivých materiálů přímo ublížit, zpravidla tyto případy končí poškozením pověsti učitele a následnou ztrátou zaměstnání.

Kauza 3 Učitelka ve volném čase natáčela porno, základní škola ji propustila, Česká Lípa (2015)

Třídní učitelka ze Základní školy Pátova v České Lípě hrála v pornofilmu. Čtyřicetiminutové video natočila pětatřicetiletá pedagožka ve volném čase, ovšem v době, kdy už byla ve škole zaměstnaná. Když si snímek začali posílat žáci mezi sebou, musela ve škole skončit.

Aféru odstartovali sami žáci, když si mezi sebou začali inkriminované video s učitelkou posílat. Během jediného dne se pornosnímek dostal do rukou rodičů. Ti zkontaktovali školu.

„Nechci tu paní soudit, kdo ví, co ji k tomu dohnalo. Ale když si patnáctiletí kluci šuškaří o výkonu paní učitelky, není to v pořádku. Souložila za peníze s cizím mužem před kamerou, což se neshoduje s výchovným posláním, které má učitel a škola poskytovat,“ okomentoval událost pobouřený rodič jednoho z žáků.

Video, které visí na desítkách pornoserverů, se řadí mezi takzvané pornocastingy. V nich aktérky předstírají, že nemají žádné zkušenosti, a přicházejí na jakési „výběrové řízení“, kde mají před kamerami předvést své dovednosti. Film začíná rozhovorem učitelky s jinou ženou. „Herečka“ se představuje a říká, že pracuje jako pedagožka v České Lípě. Prozrazuje, že cvičí fitness, má dvě děti a nežije s manželem. „Mám vystudované dvě vysoké školy a teď dělám jeden specializační kurz na Karlově univerzitě,“ chlubí se ještě oblečená učitelka. Po krátkém focení přichází střih, na scénu vstupuje muž, který s ní pak má sex.

Paradoxní na celém filmu je pasáž, kde sama učitelka připouští, že porno by nikdy netočila. „Už jsem v takové společenské hierarchii, že ne. Jsou tam děti, rodina...“ zdůvodňuje své rozhodnutí, které několik minut poté sama popře.

„Je mi to lidsky líto, ale museli jsme se s ní rozloučit. Dohodli jsme se společně, že ve škole skončí dohodou k 30. dubnu,“ potvrdil ředitel školy Petr Jonáš.

1.4.3 Sdílení ponižujících materiálů zachycujících učitele

Mezi velmi rozšířenou formu kyberšikany patří publikování ponižujících videozáznamů nebo fotografií v prostředí veřejně dostupných internetových služeb. Nejčastěji bývají ponižující záznamy publikovány např. v rámci webových stránek, sociálních sítí, internetových datových úložišť (např. cloud), jsou rozšiřovány pomocí MMS zpráv a dalších služeb.

Ponižující materiály může útočník získat několika způsoby (Kopecký et al., 2014):

1. **Oběť je útočníkovi sama poskytne** (např. v době, kdy se s pachatelem přátelila).
2. **Útočník je oběti zcizí** (např. z mobilního telefonu nebo z počítače).
3. **Útočník je sám vytvoří** (natočí, zfalšuje atd.).

Ponižující materiály vytvořené útočníkem často vznikají na základě předem připraveného scénáře – útočník nejdříve vyprovokuje oběť k překvapivé reakci, tu následně zachytí pomocí mobilního telefonu či kamery a záznam začne šířit v prostředí internetu. Po zveřejnění jsou oběti vystaveny veřejnému posměchu – a to jak od lidí ze svého okolí (spolužáků), tak od kohokoli, kdo k materiálům získá přístup.

Provokování, jehož cílem je vyprovokovat oběť k překvapivé reakci, která je nahrána prostřednictvím mobilního telefonu a sdílena v prostředí internetu, se označuje termínem **kyberbaiting** (*cyberbaiting*). Velké množství ponižujících záznamů vzniká přímo v prostředí školy – v době vyučování či o přestávkách. Oběťmi natáčení se nestávají pouze žáci, ale také samotní učitelé (v těchto případech hovoříme o tzv. kyberšikaně učitelů či kyberšikaně zaměřené na učitele). Kyberbaiting zaměřený na učitele potvrzuje velké množství studií jak z České republiky, tak i zahraničí (Daily Mail Reporter, 2011; Chansanchai, 2011; Symantec, 2010). Kyberbaiting si nyní ukážeme na několika příkladech z praxe.

Kauza 4 Kyberšikana ředitele Jiřího Pacholíka, Železný Brod (2009)

Kauza Jiřího Pacholíka (+56 let), ředitele železnobrodské základní školy, představuje první český mediálně známý případ kyberšikany učitele, který skončil smrtí oběti (Kopecký & Szotkowski, 2015). V roce 2008 se v prostředí internetu objevila videonahrávka pořízená v průběhu vyučovací hodiny, ve které má ředitel Pacholík konflikt s žákem devátého ročníku. Na videozáznamu Pacholík žáka káral a vyzval jej, aby si uklidil věci, které měl rozházené kolem lavice. Na výzvu žák zareagoval slovy: „Proč bych si to skládal, ty šmejde?“ Rozčilený pedagog s chlapcem zacloumal a dal mu pohlavek. Student opustil třídu a ředitel jej následoval. Tím videonahrávka končí. Nezachycuje tak, co následovalo – ředitel se i s žákem vrátil do třídy a přede všemi žáky se mu za pohlavek omluvil. Následně ředitel pozval do školy rodiče žáka, aby s nimi celou situaci projednal.

Rodičům ředitel oznámil, že žákovi navrhne za nevhodné vystupování sníženou známku z chování. Rodiče však navrhli, aby byla přivolána městská policie z důvodu provedení dechové zkoušky, protože je z ředitele prý cítit alkohol.

Ředitel ustoupil ze svého záměru potrestat žáka a domluvil se s rodiči, že žák nakonec snížený stupeň z chování nedostane. Nahrávka z incidentu, kterou v jeho průběhu pořídili pomocí mobilního telefonu přihlížející žáci, se však objevila na internetu. Celý případ byl následně medializován a vzbudil ve společnosti silné emoce, záznam komentovaly stovky diskutérů, kteří chování ředitele Pacholíka odsoudili. Ačkoli se představitelé ministerstva školství přiklonili na stranu ředitele (Wirnitzer, 2008), vlna dehonestování, urážek a kybernetické agrese dále probíhala a pokračovala několik měsíců. Osm měsíců po incidentu se Jiří Pacholík ve svém domě oběsil.

Kauza 5 Kyberšikana učitele – ZŠ Matice školské v Českých Budějovicích (2014)

Dva žáci deváté třídy ve výuce trápili při vyučování učitelku – jeden jí říkal vulgární básničku, druhý točil její reakci mobilním telefonem. Video následně zveřejnili na YouTube, kde jej nevhodně komentovali samotní autoři, ale také další návštěvníci. Ředitelka školy Jana Rychlíková potrestala viníky třídní důtkou a dvojkou z chování. Rodiče požadovali zrušení trestu a odvolání ředitelky (Mlsová, 2014).

„Otevřeně říkám, že stojím za ředitelkou a nevidím jediný důvod, proč bychom ji měli odvolat. Žáci v deváté třídě museli vědět, že jejich chování není správné, a nedovedu si představit, že před takovými věcmi budeme zavírat oči,“ potvrdil Petr Podhola, náměstek českobudějovického primátora pro školství (Mlsová, 2014).

Výňatek ze Školního řádu ZŠ Matice školské: Žáci nepoužívají hrubých a vulgárních slov vůči spolužákům i vůči pracovníkům školy, hrubé slovní útoky žáka budou trestány podle školního řádu... Jakékoliv používání mobilních telefonů je v době vyučování zakázáno (Rychlíková, 2014).

Některé školy ve snaze zabránit této formě kyberšikany zakotvily do svých vnitřních norem – zejména vnitřního řádu školy – zákaz používání mobilních telefonů ve výuce (mobil musí být po dobu vyučování vypnut). Ve většině

případů však neřeší, jak bude s mobilním telefonem nakládáno o přestávkách.

1.4.4 Krádež identity učitele

Krádež identity, tzv. identity theft (Hinduja & Patchin, 2009; Kopecký, Szotkowski & Krejčí, 2012; Krejčí, 2010; Willard, 2007a) patří k velmi častým formám kybernetických útoků, které využívají jak děti, tak dospělí. Cílem tohoto typu útoku je především proniknout na cizí elektronický účet (e-mailový účet, účet na sociální síti), převzít identitu původního majitele účtu a zneužít ji k útokům na ostatní uživatele.

Mezi základní možnosti zneužití profilu patří:

1. **Poškození pověsti majitele** – jménem majitele útočník publikuje nepravdivé, urážlivé, pomlouvačné informace.
2. **Krádeže informací z profilu** – např. stáhnutí fotogalerií, kontaktních seznamů apod.
3. **Mazání informací z profilu** – např. smazání adresáře kontaktů.
4. **Zveřejnění soukromých informací, zveřejnění soukromé komunikace.**
5. **Rozesílání zpráv s nevhodným obsahem jménem majitele účtu** – např. zpráv s xenofobním či rasistickým obsahem, zpráv obsahujících dětskou pornografii apod.
6. **Zneužití osobních a kontaktních informací z profilu (např. k přihlašování do různých online služeb** – erotických sezonek, portálů s pornografickým obsahem, internetových obchodů, aukčních serverů apod.).

Mezi základní způsoby, jak útočník na online profil pronikne, patří:

1. **Průnik prostřednictvím slabého hesla** (oběť využívá slabé heslo, které je složeno z jednoduché sekvence čísel – např. 12345, nebo obsahuje slova z běžné slovní zásoby – tzv. slovníkové výrazy).
2. **Průnik prostřednictvím chybně zvolené kontrolní otázky** (oběť má sice silné heslo, ale slabou kontrolní otázku pro vstup na účet, kterou lze snadno zjistit – např. jméno matky za svobodna).
3. **Průnik skrz přihlášený účet** – majitel účtu se zapomněl odhlásit (např. v rámci počítačové učebny).

Útoky na účty, které by v českém prostředí využívaly sofistikovaných útočných metod (např. tzv. brute-force útoky), jsou spíše raritní, nejčastěji k průniku na účet dochází právě na základě nedostatečného zabezpečení účtu jeho vlastníkem, nikoli chybou poskytovatele internetové služby.

S krádežemi identity se často pojí tzv. *nepřímá kyberšikana* (cyberbullying-by-proxy), v rámci které je k útokům na ostatní uživatele využíván prostředník – třetí osoba. Útočník například pronikne na účet vyhlédnuté oběti, z jejího účtu odešle jiným osobám urážlivé zprávy (případně urážlivou zprávu zobrazí na své veřejné zdi) a ty poté začnou na oběť útočit. Mezi klasické formy útoků využívajících krádeže identity učitele patří vytváření falešných dehonestujících www stránek zaměřených na učitele a vytváření falešných profilů učitele v prostředí sociálních sítí.

A. Vytváření falešných dehonestujících www stránek učitele

V minulosti byla kyberšikana zaměřená na učitele či žáka často realizována prostřednictvím falešných www stránek učitele, obsahujících nepravdivé a často velmi vulgární informace. Stránky kromě dehonestujícího textu a osobních či fiktivních osobních údajů obsahovaly např. fotografie učitelů, pořízené žáky ve výuce i mimo ni, pro útok na učitele byly využívány také fotografie ze školních webů, případně osobních stránek učitelů. S rostoucí popularitou sociálních sítí se však útoky tohoto typu začaly objevovat především na Facebooku (či dalších alternativních sociálních sítích).

B. Vytváření falešných profilů učitele

S nástupem sociálních sítí se kyberšikana zacílená na učitele plynule přesunula do tohoto prostředí – zejména do prostředí sociální sítě Facebook. Žáci (ale také rodiče) začali aktivně vytvářet falešné profily učitelů a jejich prostřednictvím učitele dehonestovat. V řadě případů učitelé vůbec netušili, že mají profil na Facebooku založen, o existenci se dozvěděli buď od svých kolegů či žáků (tzv. informátorů⁸).

---

⁸ Slovo informátor má v současnosti často pejorativní zabarvení, v praxi však znamená žáka, který poskytuje učiteli informace o dění ve třídě či škole.

Mezi další prostředí, ve kterých se falešné profily učitelů objevují, patří také internetové seznamky (Tinder, Šťěstí.cz, Seznamka.cz, Iseznameni.cz, Znamost.cz apod.). V těchto prostředích žáci učitelům zakládají seznamovací profily, ve kterých využívají skutečných osobních údajů učitele (včetně jeho fotografií) a také jejich opravdových kontaktních údajů (e-mail, telefon). Nevyužívají však pouze sezonek běžných, ale také erotických. Šokovaný pedagog či pedagožka se pak stávají terčem zájmu neznámých osob, které mají zájem o nabízené sexuální služby.

V dalších případech si pak žáci v prostředí online sezonek vytvářejí falešné profily osob opačného pohlaví (potenciálních parterů učitelů či učitelek) a kontaktují skutečný profil učitelů či učitelek, kteří se opravdu chtějí seznámit. Prostřednictvím falešných profilů pak žáci u učitelů vzbuzují naději nalezení vhodného protějšku, ve skutečnosti si však s vyhlédnutou obětí pouze hrají. V řadě případů dokonce učitele pozvou na schůzku, na kterou samozřejmě sami nedorazí a učitele (a jeho reakce) z povzdálí pozorují (Pells, 2017). Celou situaci pak často považují za tzv. *prank* – vtip, žertík, který učiteli způsobili.

1.4.5 Kyberobtěžování (cyberharassment)

Nejčastěji se jedná o obtěžování pomocí urážlivých nebo výhružných zpráv, doručovaných oběti prostřednictvím SMS, e-mailů, chatu, sociálních sítí a dalších online komunikačních služeb (Kopecký, 2013; Vašutová et al., 2010; Willard, 2007b). Cílem obtěžování je především vyvést oběť z rovnováhy a znepříjemňovat jí život.

V některých případech se termín cyberharassment a cyberbullying vzájemně zaměňují, v rámci této práce však vnímáme termín obtěžování jako jeden z dílčích projevů kyberšikany, který může existovat i samostatně – nezávisle na kyberšikaně. Např. v situaci, kdy agresor odešle učiteli vulgární SMS zprávu a již ve svém konání nepokračuje, nelze hovořit o kyberšikaně, ale pouze o jednorázovém kybernetickém útoku.

Obtěžování může přerůst až v trestný čin nebezpečné pronásledování (stalking, kyberstalking), který podrobněji popisujeme v dalších částech práce.

1.4.6 Kyberstalking

Termín stalking označuje opakované, dlouhodobé, systematické a stupňované obtěžování, které může mít řadu různých forem a různou intenzitu (Hazelwood & Koon-Magnin, 2013; Kopecký & Krejčí, 2010; Purcell, Moller, Flower & Mullen, 2009; Storey, Hart, Meloy & Reavis, 2009). Pachatel – tzv. stalker – se snaží opakovaně a dlouhodobě kontaktovat oběť, demonstruje svou moc a sílu, vyhrožuje oběti a své výhrůžky se může snažit naplnit.

Stalking je v novém trestním zákoníku (TZ 40/2009 Sb.) od roku 2010 vymezen jako trestný čin nebezpečné pronásledování (§ 354). Velmi často jsou případy stalkingu posuzovány současně podle § 353 Nebezpečné vyhrožování. Konkrétní znění těchto paragrafů uvádíme níže:

§ 354 Nebezpečné pronásledování

(1) Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že

- a) vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým,
- b) vyhledává jeho osobní blízkost nebo jej sleduje,
- c) vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje,
- d) omezuje jej v jeho obvyklém způsobu života, nebo
- e) zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých, bude potrestán odnětím svobody až na jeden rok nebo zákazem činnosti.

(2) Odnětím svobody na šest měsíců až tři roky bude pachatel potrestán, spáchá-li čin uvedený v odstavci 1

- a) vůči dítěti nebo těhotné ženě,
- b) se zbraní, nebo
- c) nejméně se dvěma osobami.

Kyberstalking je typ pronásledování (varianta či forma stalkingu), při němž pachatel využívá informační a komunikační technologie (Bocij, 2003;

Kopecký, 2010; Kopecký & Krejčí, 2010; Mellor, 2005; Ministerstvo školství, 2009). Zahrnuje opakované a intenzivní telefonování, psaní SMS, e-mailů, komunikování pomocí instant messengerů, vzkazů na sociálních sítích apod.

1.4.7 Prankování učitelů

Termínem prank označujeme žert, šprým, zpravidla situaci, ve které vybranou oběť něčím vytočíme, situaci zachytíme mobilním telefonem a nahrajeme na internet. Terčem pranků se stávají jednotlivci, ale také skupiny obětí, které se – zpravidla neúmyslně – stávají obětmi více či méně krutých žertíčků.

Humor je zcela jistě žádoucí, patří k životu, umožňuje nám překonávat životní překážky a motivuje nás, je prostě kořením života. V rámci školního kolektivu pak může upevnit vztahy a posílit zdravé klima ve třídě i škole. Humor však má – jako každé jiné lidské jednání – své hranice.

Pranky zaměřené na učitele jsou v podstatě mírnou formou kyberšikany či kyberobtěžování – učitele natočíme v nějaké ponižující, zesměšňující či vyhrocené situaci, zachytíme jeho reakci a výsledné video potom sdílíme, aby se na úkor učitele bavili další uživatelé internetu. V zásadě je jedno, zda učitel s natáčením pranku dopředu souhlasí (pak vlastně o žádný prank nejde), nebo nesouhlasí, jednoduše vznikne nahrávka, která reprezentuje určitou formu (vzorec) chování. Video v prostředí internetu žijí vlastním životem a jsou mimo kontrolu.

Kauza 6 Prankování učitelů – Vyhraje Fajn lyžák za 750 000 (2015)

Rádio Fajn se v roce 2015 rozhodlo motivovat žáky základních a středních škol k tomu, aby natáčeli pranky zaměřené na své učitele a výsledná videa nahrávali na YouTube a sdíleli na Facebooku. A co za to? Možnost vyhrát „Fajn lyžák za 750 000“. Mezi pranky zveřejněnými v rámci této soutěže nalezneme několik poměrně zdařilých kousků, které patří k běžným vtípkům, které žáci na učitele dělají. Nikomu neublíží, nikdo není poškozen. Ať už je to globus naplněný vodou, spící třída nebo auto omotané balicí fólií. Běžné vtípky. Nulová agrese. Nalezneme zde však také řadu videí, které se odlišují a hranice humoru zásadním způsobem posouvají.

Scéna: Žákyně v nestřeženém okamžiku nasypou učitelce do kávy uspávací prostředek. Učitelka usíná. Žáci ji vynesou před školu a probudí ji trubením na vuvuzelu. Všichni se učitelce smějí. Konec scény.

Scéna: Pro učitelku přijde do kabinetu žákyně s tím, že se kluci ve třídě poprali. Učitelka přiběhne do třídy, vidí zkrvaveného žáka na zemi. Zavolá: co jste tady vyváděli? Načež ji žáci polijí vodou a začnou se smát. Politá učitelka se na žáky směje. Konec scény.

Scéna: Učitelka jde po chodbě a uvidí dítě, ležící v tratolišti krve, kterému trčí ze zad nůž. V šoku přijde k dítěti, načež se z vedlejší místnosti vyřítí maskovaný klaun s motorovou pilou v ruce. Učitelka začne prchat, běží chodbou a zastaví ji až žáci, kteří na ni křičí PRANK. Konec scény.

Obr. 1 Učitel pronásledovaný klaunem s motorovou pilou

Scéna: Žáci přivolají do třídy učitelku, která zde nalezne žáka, ležícího u stolu, kterému z oka vytéká krev. Učitelka se rozběhne pro moc, načež jí žáci zastaví s tím, že jde o prank. Video končí výzvou, ať lidé lajkují konkrétní facebookovou stránku třídy, která prank připravila. Konec scény.

Scéna: Bruslení. Žáci přivolají učitelku k žákovi, který leží na ledě v tratolišti krve. Učitelka žáka odvede na lavičku prozkoumat zranění žáka. Žák se směje

na učitelku, která jeho podvod odhalila, a komentuje situaci: Vtipný, že? Konec scény.

Obr. 2 Bruslení – žák leží na ledě v tratolišti krve

Scéna: Žák ve třídě zastřelí spolužačku za to, že mu byla nevěrná. Rozběhne se k oknu a vyskočí z něj. Učitelka s dětmi vyběhne ze školy, třese s ležícím zakrváceným žákem, který vykřikne prank. Konec.

Scéna: Učitelka je zavolaná k dívce, ležící v tratolišti krve. Načež se proti ní vyřítí namaskované dítě se sekáčkem na maso v ruce. Konec.

Komentář k případu:

Před několika lety probíhal v Britské Kolumbii v Kanadě (The University of British Columbia, 2012) výzkum zaměřený na kyberšikanu, do kterého se zapojilo více než 18 000 dětí ve věku 10–18 let. 95 % respondentů vnímalo kyberšikanu pouze jako vtip, který neměl oběti ublížit, pouze 5 % respondentů připustilo, že kyberšikana probíhala s úmyslem ublížit druhému člověku. **Žáci připustili, že v řadě případů se video, které bylo myšleno jako vtip, začalo šířit internetem zcela nekontrolovaně**

a začalo sbírat negativní lajky a komentáře od zcela neznámých osob, které komentovaly situaci, aniž by věděly, s jakým záměrem, v jakém prostředí či s jakým cílem bylo vytvořeno.

Je jasné, že velké množství učitelů, kteří se do tvorby pranků v případě Fajn rádia zapojili, tak učinili zcela dobrovolně. Rozumíme, že chtěli dětem pomoci v soutěži vyhrát, zároveň však dali ostatním divákům signál, že natáčení videí ponižujících či vytácejících učitele je normální, společensky tolerovatelné chování. A posunuli tak „normalitu“ zase o kus dál. Stejně tak vyslali prostřednictvím sociálních sítí a rádia signál, že se takto můžeme vůči učitelům chovat – že je můžeme strašit, děsit, šokovat a... aby byla legrace – polévat vodou.

Velkým problémem, který je s celou soutěží a zveřejněnými videi spojen, je **podporování závadných vzorců chování a nabádání k násilí**. Video, která jejich autoři – motivováni vidinou výhry lyžařského zájezdu – vytvořili, vlastně normalizují útoky na učitele, říkají, je to v pořádku a je to normální, je vlastně zábava, že děti ve škole předstírají vážné zranění dítěte, že honí učitele po škole s motorovou pilou, že simulují úrazy, skoky z oken, podávání omamných látek apod. A pro zasmání na závěr učitele polijeme vodou, to je přece zábava!

Děti již od útlého věku napodobují (imitují) své okolí – imitace patří k základním prvkům tzv. sociálního učení. Děti napodobují zpravidla takové chování, pomocí kterého dosáhnou stejného či podobného cíle a uspokojení potřeb jako má ten, koho napodobují. Jinými slovy – pokud dítě zjistí, že agrese u jiného vede ke chtěným výsledkům, tak bude agresivitu také používat, aby dosáhlo svých přání a výsledků. Nápodoba je vidět samozřejmě i v samotných videích, ta byla totiž zveřejňována průběžně a děti začaly automaticky přebírat situace zpracované a natočené jinými týmy studentů a žáků – vraždy, násilí, nehody, krev.

Neumíme si představit, jak by asi učitelé reagovali v situaci, kdyby se scény staly ve skutečnosti. Když by např. učitel šel po chodbě školní budovy a našel zkrvavenou mrtvolu dítěte. Zcela jistě by ho to psychicky zasáhlo, možná by mu to způsobilo i psychický či fyzický kolaps. Nejsme si také jisti, jak by v této situaci děti reagovaly... a zda by např. učiteli dokázaly pomoci.

Je to podobné, jako když někdo z žertu volá: „*Pomoc, já se topím!*“ Poprvé i podruhé pomoc přijde, ale potřetí... okolí nezasáhne, jde přece o prank. A co když nejde? A co kdyby se takový prank udělal třeba na lékaře, policistu? Také by to byla zábava, když se... vlastně nic nestalo?

To, že pranky nekončí vždy dobře, se pokusíme demonstrovat hned na několika případech. Dva studenti (16 a 17 let) otrávil učitele v rámci pranku pití, nalili mu do něj čistící roztok a učitel musel být hospitalizován (Associated Press, 2015).

Další případ se odehrál v roce 2014 v Michiganu. Středoškolák zde otrávil učitele tak, že mu do kávy několik dní podával kapky do očí. Kapky obsahovaly tetrahydrozolin, který způsobuje řadu zdravotních komplikací, může vyvolat i kóma a různé záchvaty (Dalbey, 2014).

1.4.8 Hodnocení učitelů v online prostředí

Formou útoku, který je na hranici opodstatněné či neopodstatněné kritiky a zároveň kybernetické agrese či přímo kyberšikany, je tzv. hodnocení či známkování učitelů v online prostředí. To je realizováno prostřednictvím různých internetových stránek či serverů, jako jsou například www.oznamkujucitele.cz, www.hodnoceniskol.cz, www.znamkujapp.cz, www.primat.cz či známý anglický portál www.ratemyprofessor.com.

Princip všech výše uvedených portálů je stejný – umožnit uživatelům (a to v podstatě komukoli) oznámkovat a slovně ohodnotit konkrétní učitele z konkrétních škol. Místo objektivního hodnocení pak v celé řadě případů učitelé zažívají silnou dávku online agrese jak ze strany svých žáků, tak i jejich rodičů. Ponechme teď stranou, zda hodnocení je či není opodstatněné a pravdivé, je minimálně etickým problémem, zda je v pořádku umožnit prostřednictvím nemoderovaných internetových stránek realizovat kyberšikanu zacílenou na konkrétní profesní skupinu a cíleně pak konkrétní osobu profesně poškodit. Proto – jak již bylo řešeno výše, narážíme na právo vyjádřit svobodně svůj názor (např. kritiku) na jedné straně a na pomlouvání a urážení na straně druhé.

A jak vypadá takové hodnocení zprostředkované např. serverem Oznámkuj učitele?

Hodnocení učitele – server Oznámkuj učitele

Řeší si svoje problémy na žácích, zamindrákovanej čurák.

Je to strašný idiot. Měl poměr s panem Jurečkou.

Nejhorší monstrum, co kdy v učitelském sboru existovalo.

Totální idiot, nechápu, proč takoví lidi existují.

Rest in peace, zmrde, buzno.

Zmrd!

Zkurvenej hajzl.

Naprosto vymaštěná píča.

Umíte si představit, že by takové stránky dehonestovaly např. policisty, lékaře, prodavačky v supermarketech, dělníky v továrnách apod.?

Poznámka:

*Řada učitelů se snaží řešit tuto formu dehonestování v online prostředí např. trestním oznámením pro podezření ze spáchání trestného činu Pomluva. O trestný čin pomluva se však většinou nejedná, protože u pomluvy je nutné, aby došlo k **úmyslnému sdělení nepravdivé informace, která je schopna značnou měrou ohrožit vážnost poškozeného u spoluobčanů, zejména jej poškodit v zaměstnání, narušit jeho rodinné vztahy atd.** (§ 184 trestního zákoníku). Většina výroků uvedených na výše uvedených serverech však toto nenaplní – jde především o tzv. hodnotící soudy, takže rozměru pomluvy (v trestněprávním smyslu) toto chování zpravidla nedosahuje. Nicméně výroky zcela jistě naplňují skutkovou podstatu některého přestupku proti občanskému soužití, tj. je možné kontaktovat policii a oznámit podezření ze spáchání přestupku. Pachateli pak bude hrozit pokuta, popř. další sankce. V obou případech (trestný čin, přestupek) musí být pachatel starší 15 let.*

1.4.9 Mobbing

Mezi formy agrese, které jsou zaměřeny na dospělé (učitele) a které mohou probíhat jak v reálném světě, tak i virtuálním prostoru, patří tzv. **mobbing**. Termín mobbing se překrývá s termínem šikana, někteří výzkumníci vnímají šikanu jako nadřazený pojem (šikana může probíhat nejenom v prostředí pracoviště, ale i mimo něj), další badatelé popisují mobbing jako

jednu z forem šikany – šikanu na pracovišti (Cakirpaloglu, Šmahaj, Cakirpaloglu & Zielina, 2017a). Zahrnuje však především porušení vztahů mezi zaměstnanci na různých pracovních pozicích.

Termínem **mobbing** označujeme „*subtilní projev agrese na pracovišti, kdy zaměstnanec denně, v průběhu několika měsíců čelí nepřátelství ze strany jednoho nebo více jedinců, přičemž prožívá bezmocnost a strach, že bude vyloučen z kolektivu*“ (Leymann, 1996) . Dále jej lze definovat jako „*obtěžování, urážení nebo sociální vyloučení zaměstnance nebo negativní ovlivňování jeho práce*“ (Einarsen & Skogstad, 1996). Další autoři pak vnímají mobbing na pracovišti jako „*obtěžování, šikanu, urážky, vyloučení na základě pohlaví či přidělování ponižujících pracovních úkolů, přičemž postižená osoba v průběhu takového jednání dospěje do podřízené pozice*“ (Zapf, 1999).

Aby bylo možné považovat danou aktivitu, vztah nebo proces za mobbing, musí se takové chování vyskytovat **pravidelně** (např. jednou týdně) **a opakovaně** (např. v průběhu posledních 6 měsíců). Již z vymezení termínu je tedy patrné, že mobbing je v podstatě šikana probíhající na pracovišti. Nejde tedy o izolované incidenty, ale o systematické jednání, které agresorovi působí potěšení (Cakirpaloglu, Šmahaj, Cakirpaloglu & Zielina, 2017b).

S termínem mobbing úzce souvisí termín **bossing** (odvozeno od anglického slova „boss“ = šéf, zaměstnavatel), který se vztahuje k mobbingu a který iniciuje a páchá vedoucí pracovník (Beňo, 2003). Jde tedy o mobbing, vycházející od osoby nadřazené v kolektivní hierarchii, která zneužívá svého postavení a moci směrem dolů.

Někteří výzkumníci upozorňují na to, že k hlavním znakům mobbingu patří především *záměr způsobit újmu jiné osobě* – tedy chybí-li záměr způsobit újmu, nelze hovořit o mobbingu (Björkqvist, Österman & Hjelt-Bäck, 1994). Toto však popírají jiní badatelé, kteří tvrdí, že negativní jednání může být i neuvědomované (Einarsen & Mikkelsen, 2002). Podobný princip nalezneme i u běžných forem šikany a kyberšikany, která může být realizována i nezáměrně.

Výskytem mobbingu a bossingu v prostředí základních škol se zabýval výzkum realizovaný v roce 2008–2009 v rámci projektu *Škola a zdraví pro*

21. století. Celkový výzkumný vzorek tvořilo 1 103 respondentů (s převahou žen, které tvořily 81 %). Z pohledu respondentů se za oběť mobbingu po dobu své pedagogické praxe považovalo 17,2 % dotazovaných. Psychickému nátlaku ze strany vedoucích pracovníků pak bylo vystaveno 23,1 % učitelů. Celkově pak bylo za dobu své pedagogické praxe ze zkoumaného souboru vystaveno projevům šikany v prostředí základních škol 29,7 % učitelů, po aplikování časového limitu 6 měsíců se pak relativní četnost počtu obětí snížila na souhrnných 18,4 % (Čech, 2011). Nejčastěji docházelo k nedoceňování výkonu práce (55,2 %), neustálé kritice práce (53,7 %), zesměšňování a pomlouvání (43,6 %), zadávání nesmyslných úkolů, popřípadě nezadávání žádných (36,9 %), ignoraci osoby oběti atd.

Výskyt mobbingu v prostředí vysokých škol potvrzují studie realizované Psychologickým ústavem AV ČR v letech 2010–2011. Ve výsledku se ukázalo, že 13,6 % respondentů bylo terčem alespoň jednoho negativního aktu jedenkrát týdně nebo častěji v průběhu jednoho roku. Při použití přísnějšího behaviorálního kritéria (2 negativní akty jedenkrát týdně) pak mobbing zažilo 7,9 % dotázaných zaměstnanců vysokých škol (Cakirpaloglu et al., 2017b).

Kauza 7 Vyhržování vysokoškolskému učiteli, MUNI (2008)

Čtyři měsíce probíhala kyberšikana realizovaná rozesíláním anonymních e-mailů s výhrůžkami smrtí, které zasílal profesor Břetislav Horyna svému kolegovi profesorovi filozofie Jaroslavu Hrochovi. Profesor Hroch dostával anonymy plné výhrůžek smrtí celé měsíce. V prosinci roku 2008 mu kdosi skrytý za identitu zesnulého představitele katolického disentu Augustina Navrátila napsal, že už brzy „si pro něj přijde“. Profesor zprávu ignoroval, v lednu ale dorazil další anonym, o poznání drsnější: „Nech si udělat vývod bokem, hrochu, ať nemáš všechno v gatích – teď už se z toho nedostaneš. Víme o tobě i o té tvé podařené famílii.“ (Idnes.cz) Následovaly další emaily, ze kterých krátce citujeme: „Jedna injekce v trolejbusu, celkové ochrnutí, shniješ zaživa. A všichni budou rádi, že se zbavili magora. Nech se zavřít do blázince, tam tě necháme na pokoji, mrtvolu. Přípravek, na který jsme čekali, je už na místě. Ale brzo už tě to bolet nebude, budeš mít pempersky a tři injekce sedativ denně. To by ti prospělo, pár ti jich naflákat, až budeš žrát chodník.“ (Kolínková, 2012)

Horyna byl obžalován a uznán vinným za spáchání trestného činu násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci a byl mu uložen peněžitý trest ve výši 50 000 Kč s náhradním trestem odnětí svobody na 2 měsíce. Proti rozsudku se odvolal, nicméně trest mu byl v roce 2012 potvrzen i odvolacím soudem (ČTK, 2011). Příklad není v České republice ojedinělý, různé projevy šikany či kyberšikany, stejně jako mobbingu se vyskytují mezi pedagogy téměř na všech vysokých školách.

1.5 Proč učitelé kyberšikanu neohlašují

Je velmi obtížné stanovit, jak moc je kybernetická agrese či přímo kyberšikana⁹ zaměřená na učitele v populaci rozšířena, protože učitelé často útok na svou osobu nehlásí – a to ani vedení školy, ani jiným institucím (např. zřizovateli školy).

Učitelé často nechtějí zbytečně na verbální či fyzickou agresi, které jsou vystaveni, upozorňovat – vnímají ji totiž jako **vlastní selhání**, jako něco, co sami vyvolali a za co si nesou následky (Kopecký, 2016). Ignorování či bagatelizace problému je běžnou obrannou strategií, která je však nejméně efektivní a v žádném případě neřeší problém. Řada učitelů rovněž **věří, že problém sám zmizí a odezní** – neuvědomují si však, že právě svou pasivitou nabízejí všem žákům, kteří o šikaně či kyberšikaně vědí, špatný vzorec jednání – jako by žákům říkali: „*klidně můžete ubližovat jiným, nic se vám nestane*“.

Mezi další důvody, proč učitelé neoznamují šikanu či kyberšikanu nadřízeným, patří **obava z toho, že vedení školy nic neudělá, nebude situaci řešit, nepotrestá viníky**. Z pohledu učitele je tedy zbytečné problém hlásit, protože na něj pouze zbytečně upozorní a náprava stejně nebude zjednána.

---

⁹ Termín šikana/kyberšikana zaměřená na učitele není v České republice ani v zahraničí termínem ustáleným, tento fenomén bývá variabilně označován dalšími pojmy, jako např. studentská šikana učitele (student bullying of teachers), šikana zaměřená na učitele/vyučujícího (teacher-targeted bullying / educator-targeted bullying), mezi-vrstevnické týrání (cross-peer abuse), násilí proti učiteli (violence against teachers), šikana a harrasment učitele (bullying and harassment of teachers) atd. Podrobněji viz metodický pokyn ministryně školství k prevenci šikany (Ministerstvo školství, 2016).

Tento přístup k řešení potvrzuje i řada zahraničních výzkumů (NASUWT, 2014).

Dalším důvodem, proč učitelé šikanu či kyberšikanu nenahlásí, je **nejistota, zda je vedení školy podpoří jakožto oběť** a postaví se na jejich stranu. V České republice jsou zdokumentovány desítky případů, ve kterých vedení školy nepodpořilo stanovisko učitele, postavilo se na stranu rodičů agresorů proti názoru pedagoga a stíhání žáků zastavilo (Kopecký, 2016).

Velmi častým důvodem je také **nežádoucí publicita**, které by mohla být škola vystavena v případě zveřejnění případu šikany učitele médii. Učitelé a vedení školy pak kyberšikanu utajují, protože nechtějí, aby byly informace o existenci šikany či kyberšikany ve škole zveřejněny. Mají strach, že by se to promítlo do počtu přijímaných žáků, rodiče by totiž mohli mít obavu zapsat své dítě do školy, ve které se objevila šikana či kyberšikana. V této souvislosti má rovněž vedení školy často **strach z možné kontroly**, která by mohla odhalit například nedostatky v dodržování interních norem, nedostatečně zpracovaný minimální preventivní program školy, nefunkční preventivní opatření apod.

1.6 Kyberšikana a její dopad na oběť – učitele

Kyberšikana jako taková nezahrnuje osobní kontakt mezi agresorem a obětí, nicméně pro oběť je psychicky (emocionálně) škodlivá. Její dopad prokazují četné výzkumy realizované jak v Evropě, tak mimo ni. Někteří výzkumníci (Gradinger, Strohmeier & Spiel, 2010) upozorňují na to, že se u obětí kyberšikany objevily sociální problémy, problémy v chování, nízké sebehodnocení, osamělost apod. Další výzkumníci upozorňují na to, že až 8 % obětí kyberšikany uvažovalo o sebevraždě (Hinduja & Patchin, 2010), oběti odmítaly chodit do školy nebo byly pravidelně nemocné.

Výzkumné studie realizované v zahraničí (USA, Austrálie, Evropa) dále upozorňují na následující dopad kyberšikany na psychický stav obětí (Šmahaj, 2014):

- a) *tenze, strach, stres,*
- b) *změna self-konceptu oběti (sebevědomí, sebehodnocení, sebedůvěra, sebepojetí),*
- c) *výskyt depresivních a neurotických obtíží,*
- d) *časté poruchy spánku,*
- e) *snížení frustrační tolerance,*

- f) *pocit neřešitelnosti situace, ztráta životní pohody,*
- g) *ýskyt zkratkovitého jednání, suicidální myšlenky,*
- h) *zvyšující se bezdůvodná agrese a impulsivnost,*
- i) *celková psychická nestabilita,*
- j) *trauma a posttraumatická stresová porucha.*

Dopady kyberšikany na oběť lze rozdělit do dvou logických skupin, a to na dopady krátkodobé (bezprostřední) a dopady přetrvávající (dlouhodobější).

1.6.1 Krátkodobé dopady kyberšikany na oběť

Mezi krátkodobé dopady na oběť řadíme vše, co oběť zažívá bezprostředně po konkrétním incidentu, zejména pak *vztek, smutek, strach, bezmoc, sebeobviňování a pláč* (Beran & Li, 2005; Černá et al., 2013; Dehue, Bolman, Völlink & Pouwelse, 2012; Sourander et al., 2010).

1.6.2 Přetrvávající a dlouhodobé dopady kyberšikany na oběť

Fyzická rovina

Protože kyberšikana představuje stresující událost, může mít dopad na fyzický stav jedince. Ovlivňuje zejména vznik psychosomatických potíží, mezi které patří *problémy spojené se spánkem, bolesti hlavy, bolesti břicha, nechutenství, nevolnost* (Sourander et al., 2010) apod. U oběti rovněž dochází ke snížení koncentrace, což se mimo jiné odráží v horších školních výsledcích (Černá et al., 2013).

Emoční rovina

V průběhu kyberšikany i po jejím ukončení může oběť zažívat různé negativní emoce, které se s postupujícím časem často dále zhoršují a mohou se rozvinout do trvalejších pocitů *úzkosti, osamělosti a deprese*. U obětí se dále vyskytují *výkyvy nálad*, zažívají jak utlumující emoce, tak i výbuchy zlosti, způsobené frustrací z celé události. Častou reakcí je také strach, především pak *obava o své vlastní bezpečí* (Černá et al., 2013).

Pro potřeby našeho výzkumu jsme rozdělili emoční dopady (afektivní dopady) podle intenzity a délky trvání a dále podle charakteru a kvality emocí – a to s využitím existujících taxonomií emocí (Jenkins & Oatley, 2000; Levenson, 1999; Stein, Trabasso & Liwag, 1993).

Emoce, jejichž dopadem se zabýváme dále v textu, jsme na základě výše uvedených taxonomií rozdělili na:

A. Afekty

Afekty jsou intenzivní a prudké emoční reakce na různé zážitky, vyznačují se rychlým vznikem, bouřlivým průběhem, krátkým trváním a nedostatkem racionální kontroly jednání – člověk má tendenci k okamžitému jednání. Nedojde-li k vybití afektu, dojde k jeho hromadění a hrozí, že i nepatrný zážitek vyvolá bouřlivou reakci či stav úzkosti. Afekty jsou nejčastější reakcí učitele na prožitý kybernetický útok (dále v textu).

Příklady: *hněv, zlost, radost, děs, stud, smutek*

B. Nálady

Nálady se vyznačují malou intenzitou a delším trváním, ovlivňují stupeň, ráz a trvání ostatních psychických funkcí, jako je pozornost, paměť, motivace, myšlení, chování, zájmy, postoje apod. Nálady nemusí být zaměřeny na konkrétní předmět, jsou výsledkem sledu určitých zážitků v kombinaci s povahou člověka. Nálady jsou průvodním znakem kyberšikany a byly zaznamenány u učitelů, kteří se stali obětmi kyberšikany po delší dobu (dále v textu). Některé nálady mohou být spouštěči řady psychosomatických onemocnění (bolest hlavy – migréna, poruchy spánku, bolesti zad, únavový syndrom, chronické choroby zažívacího traktu, gynekologické obtíže, chronická kožní onemocnění atd.).

Příklady: *apatie, euforie, úzkost, bezradnost, deprese, dlouhodobý strach*

C. Dlouhodobé citové vztahy

Jde o trvalé city, které jsou zaměřeny ke konkrétní bytosti, věci či aktivitě. U jednorázové kybernetické agrese či dlouhodobější kyberšikany se změna dlouhodobých citových vztahů obvykle neprojevuje.

Příklady: *láska, přátelství, důvěra*

Chování

Kyberšikana má samozřejmě dopady na chování oběti – emoční nevyrovnanost vede u obětí k *častějším hádkám s lidmi z blízkého okolí, frustrace a zlost pak vede k agresivitě, slovnímu i fyzickému napadání a k ničení věcí*. Důsledkem snahy vyrovnat se s nepříjemnou situací a zvládnout negativní emoce může být i *častější zneužívání návykových látek* (Sourander et al., 2010). Pokud k šikaně dochází ve škole, vyvolává negativní u žáků postoj vůči škole, což absence a následně problémy s prospěchem dále zvyšuje (Černá et al., 2013). Oběť kyberšikany také může omezovat používání internetu či mobilního telefonu, protože je jejich používání spojeno s nepříjemnými pocity.

Vzhledem k tomu, že kyberšikana bývá úzce propojena s tradiční šikanou, týká se samozřejmě mezilidských vztahů v konkrétních sociálních skupinách, např. třídě či škole. V adolescenci jsou vztahy s vrstevníky velmi důležité pro zdravý psychický vývoj jedince – adolescent se díky nim učí poznávat nejen fungování vztahů obecně, ale poznává i sám sebe, svoji pozici ve světě a mezi lidmi, utváří si svoji identitu (Černá et al., 2013).

Jednou z hlavních oblastí, ve které se dopady kyberšikany projevují, je *sebehodnocení*. Sebehodnocení je definováno různými způsoby, např. jako *souhrn pozitivních a negativních postojů k sobě samému* (Rosenberg, 1965) nebo jako *vnitřní reprezentace sociálního přijímání a odmítání ve spojení se sociální inkluzí a exkluzí* (Leary & Downs, 1995). Sebehodnocení je mentální reprezentace emočního vztahu k sobě neboli představa sebe z hlediska vlastní kompetence (ať už v jakékoli oblasti – sociální, morální nebo výkonové) (Blatný & Plháková, 2003).

U obětí (ale také pachatelů) šikany a kyberšikany dochází ke *snižování sebehodnocení*. Nízké sebehodnocení však může stát i na počátku kyberšikany, protože jedinci s nízkým sebevědomím pro agresory představují snadný terč (Patchin, J. W. & Hinduja, 2016). Zdravé sebehodnocení je jedním ze základů životní spokojenosti a má velký vliv na naše prožívání i jednání, proto je nutné, aby děti i dospívající právě zdravé sebehodnocení rozvíjeli. *Při kyberšikaně dochází ke snižování sebehodnocení a sebedůvěry*, kyberšikana stejně tak ovlivňuje navazování nových vztahů. Nízké sebehodnocení a sebedůvěra se projevují i v situacích, když už

kyberšikana neprobíhá – nízké sebehodnocení a sebedůvěra opět vyvolávají úzkostné pocity a oběť se může dostat do začarovaného kruhu, který přetrvává i po skončení kyberšikany (Černá et al., 2013). Některé oběti se rovněž mohou uchýlovat k *sebeobviňování* – snaží si chování agresora vysvětlit tím, že je zasloužené, protože je oběť z nějakého důvodu špatná a bezcenná (Černá et al., 2013).

V některých ojedinělých případech může šikana i kyberšikana vést i k *sebevražednému jednání* či přímo k dokonané sebevraždě, nicméně tyto situace jsou spíše výjimečné.

Dopad kyberšikany na učitele budeme demonstrovat s využitím dat získaných v rámci národního výzkumu kyberšikany českých učitelů, který byl zrealizován v průběhu roku 2016 Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci se společností O2 Czech Republic a Seznam.cz. Základní výstupy výzkumu byly publikovány v podobě souhrnné výzkumné zprávy (Kopecký & Szotkowski, 2016b), podrobnosti pak naleznete v empirické části této knihy.

1.7 K možnostem řešení kyberšikany zaměřené na učitele

Kyberšikana zaměřená na učitele je svou povahou specifická – na jednu stranu je učitel obětí útoku, na straně druhé je zároveň zaměstnancem školy a postupuje tedy v souladu s nastavenými pravidly školy, zároveň však může být také rodičem dítěte, které kyberšikanu zaměřenou na učitele samo páchá. Proto si naznačíme možnosti řešení kyberšikany z těchto tří úhlů pohledu: *z pohledu oběti kyberšikany, z pohledu učitele/školy a z pohledu rodiče*. Postup řešení kyberšikany zaměřené na učitele zároveň srovnáme s postupy řešení kyberšikany zaměřené na děti (doporučení jsou často stejná či podobná).

1.7.1 Řešení kyberšikany z pohledu oběti

Před kyberútoky – ať již v podobě aktivit jednorázové kyberagrese či rozvinuté kyberšikany, neexistuje stoprocentní ochrana, dokonce ani to, že oběť přestane využívat internetové či mobilní služby, kybernetický útok

nezastaví – oběť pouze „zatím neví“, že je v prostředí internetu dehonestována. A je pouze otázkou času, než se o existující situaci dozví¹⁰.

Podle zjištění Parrisové (Varjas, Talley, Meyers, Parris & Cutts, 2010), která realizovala výzkum zaměřený na středoškoláky, lze strategie vyrovnávání se s kyberšikanou z pohledu oběti rozdělit do dvou základních skupin, a to na *reaktivní* a *preventivní strategie* (Černá et al., 2013; Varjas et al., 2010).

K reaktivním strategiím vyrovnávání se s kyberšikanou patří *vyhýbání se* (vymazání zpráv, účtu, blokování telefonních čísel, ignorování situace), *přijetí* (kyberšikana je vnímána jako součást života), *ospravedlnění* (hledání důvodů, proč není podstatné se kyberšikanou zabývat, „shazování agresora“ – je hloupý, nestojí za to apod.) a *vyhledávání podpory v okolí* (svěření se někomu, zapojení dalších lidí).

Mezi preventivní strategie pak patřila dle názoru studentů z výzkumu Parrisové (Varjas et al., 2010) *osobní promluva* (snaha předejít nepochopení způsobenému online prostředím), *zabezpečení a zvyšování povědomí o problematice* (zlepšení zabezpečení účtů, omezování zveřejňovaných informací apod.). K dalším zjištěním výzkumu pak patřil názor některých studentů, týkající se nemožnosti prevence kyberšikany, protože internet poskytuje tak vysokou míru anonymity, jež agresorovi nahrává, že se jí nelze zcela vyhnout.

Následující tabulka prezentuje přehled základních strategií vyrovnávání se s kyberšikanou, sestavených s využitím prací více autorů (Černá et al., 2013; Kopecký et al., 2015; Macháčková, Černá, Ševčíková, Dědková & Daneback, 2015; Vašutová et al., 2010).

---

¹⁰ V řadě případů řešených online poradnou Centra prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci kyberšikanu nahlásili spolužáci a v případě útoku na učitele jeho kolegové. Oběť nevěděla, že o ní např. v prostředí sociální sítě žáci/spolužáci vytvořili diskusní skupinu, ve které sdíleli materiály natočené pomocí mobilu přímo ve výuce a oběť takto ponižovali.

Tab. 3 Strategie vyrovnávání se s kyberšikanou (stručný přehled)

Typ strategie	Popis	Aktivity
Technická řešení	Oběť využívá k řešení kyberšikany technologické prostředky a nástroje.	Blokace obsahu (blokační tlačítka, nahlášení problému administrátorovi služby). Blokování agresora. Změna přihlašovacích údajů k účtům (hesla, kontrolní otázky). Změna nastavení soukromí v rámci online profilu. Dočasné vypnutí či přímo smazání profilu. Změna online jména/přezdívky. Smazání či filtrování ubližujících zpráv.
Vyhýbání se a ignorace	Oběť se snaží vyhnout agresorovi a zraňujícímu obsahu (např. jej odstraní), případně se snaží ignorovat situaci a soustředí se na jiné aktivity, omezí stávající aktivity.	Oběť přestane používat sociální sítě, instant messengery. Oběť situaci ignoruje a neřeší ji. Oběť smaže své internetové stránky či profily. Oběť se vyhýbá agresorovi. Oběť omezí či dočasně přeruší využívání mobilního telefonu.
Disociace	U disociace oběť odděluje „reálný“ a „virtuální svět“ – virtuální svět vnímá jako něco, co není skutečné, věří, že se lidé na internetu prostě chovají	Oběť sama sebe přesvědčí, že to, co se děje na internetu, v podstatě není reálné, že agresor by se tak ve skutečném světě nezachoval, že to není doopravdy. Oběť

	jinak, než je tomu ve skutečnosti.	bagatelizuje internetovou agresi.
Přerámování	Při přerámování dojde ke změně úhlu pohledu na agresora či samotnou situaci.	Oběť znevažuje či znehodnocuje agresora („nestojí mi za to, je to ubožák, nemá cenu se kvůli němu trápit“). Oběť přesvědčí sebe sama, že situace není tak vážná, jak se jeví.
Odplata	Při odplatě se uplatňují nejrůznější formy online i offline agrese. Dochází k přepínání rolí.	Zahrnuje dehonestování, vydírání, vyhrožování, urážení, sdílení ponižujících materiálů, aktivity spojené s převzetím identity pachatele/oběti apod.
Přímá konfrontace s agresorem	Zahrnuje aktivity, při kterých oběť ve snaze vyřešit kyberšikanu komunikuje s agresorem či agresory – ať již online či offline, ať již veřejně či v soukromí.	Oběť situaci řeší přímou konfrontací s pachatelem, snaží se vyjasnit či vysvětlit situaci.
Vyhledání podpory	Zahrnuje aktivity, ve kterých oběť do řešení zapojuje další osoby či instituce (např. přátele, rodiče, učitele, poradenské linky, policie).	Oběť se svěří s problémem spolužákovi či spolužačce. Oběť se svěří učiteli či rodiči. Oběť kontaktuje anonymní online poradnu. Oběť kontaktuje Policii ČR.

Jak přehledně vysvětluje Černá (Černá et al., 2013), různé strategie vyrovnávání se s kyberšikanou mají různou účinnost – dle některých výzkumů (Price & Dalglish, 2009) se jako neúčinnější jeví svěření se kamarádovi/kolegovi, svěření se rodičům, učiteli, omezení online aktivit, zablokování agresora a změna profilu. Podle výsledků výzkumu kyberšikany

v Jihomoravské kraji (Macháčková et al., 2015) patří k velmi efektivním strategiím řešení smazání profilu na stránkách, kde se incident stal, případně změna nastavení profilu. K dalším účinným strategiím pak patřilo omezení online aktivit a svěření se další osobě. Jako nefunkční se jeví zejména strategie disociativní a také strategie, ve kterých probíhá konfrontace mezi obětí a útočníkem. Ačkoli se po konfrontaci oběť mohla cítit lépe, nedošlo k zastavení kyberšikany.

Další autoři doporučují držet se několika jednoduchých postupů, pomocí kterých lze minimalizovat dopad kyberšikany na oběť a zároveň zrychlit a zjednodušit řešení problému (Kopecký et al., 2015; Krejčí, 2010; Ministerstvo školství, 2009). Mezi základní kroky, které lze oběti doporučit, patří:

Zachovat klid

Prvním pravidlem, které je třeba dodržet v případě, že se staneme terčem kybernetického útoku, je zachovat klid – oběti v řadě případů řeší celou situaci verbálním napadáním útočníka a samy se pak stávají původci kybernetické agrese – navíc pachatele provokují k dalším aktivitám. V případě útoku na učitele pak učitelé často volají po nepřiměřených trestech, např. snížení známek z chování – a to i v případě jednorázového incidentu. Mezi další přehnané reakce oběti patří např. kontaktování Policie ČR i v situacích, které to nevyžadují, např. v případech urážlivých komentářů v prostředí sociálních sítí.

Uchovat si důkazy

Pro úspěšné vyřešení případu je nutné mít k dispozici dostatek důkazních materiálů – záznamy komunikace (chat, e-mail), snapshoty internetových stránek, SMS zprávy apod. To vše přispěje k rychlejšímu odhalení a potrestání pachatele.

Ukončit komunikaci s pachatelem

Dalším pravidlem je ukončení komunikace s útočníkem. Ukončení komunikace vede k tomu, že útočníka může po čase přestat bavit investovat čas a energii do útoku, který nevyvolává u oběti příslušnou odezvu. Někteří autoři upozorňují na to, že lidé mají v sobě hluboko zakořeněnou potřebu

bránit se a pasivní reakce je pro ně něco nepřirozeného (Krejčí, 2010), přesto je tento způsob obrany velmi účinný a může agresora odradit.

Blokovat pachatele a blokovat obsah, který rozšiřuje

V prvotních fázích útoku je velmi důležité co nejdříve zablokovat citlivé materiály, které o nás pachatel může rozšiřovat. Předtím je ale vhodné si vždy pořídit záznam o tom, že obsah skutečně na internetu byl, např. pořídit si snapshot z Facebooku, YouTube apod. Každá sociální síť je v současnosti vybavena blokačními mechanismy, které můžeme využít. Je velmi důležité, aby se materiál, který do kyberprostoru unikne, nestal virálním (např. virální video). V tomto případě již není možné zastavit jeho šíření.

Pokud blokuje např. profil internetového útočníka, je třeba si vždy uvědomit, že v prostředí internetu může útočník měnit své identity – blokování mu tedy nemůže v jeho agresi definitivně zabránit. Jde tedy spíše o to znesnadnit mu jeho počínání (Krejčí, 2010).

Identifikovat pachatele (pokud to neohrozí oběť)

Pokud je to možné, je velmi důležité odhalit útočníka – každý člověk o sobě v prostředí internetu zanechává množství digitálních stop, které je možné sledovat. Např. v prostředí Facebooku lze pachatele identifikovat pomocí okruhu jeho přátel, které můžeme postupně kontaktovat a zjistit, kdo je ukryt za konkrétní virtuální identitou. Nikdy však při odhalování identity útočníka neriskujeme a raději přenechejme tuto činnost specialistům Policie ČR.

Oznámit útok

Kybernetické útoky mohou mít velkou intenzitu a dopad na oběť – zvláště pak na dětskou oběť. V některých extrémních případech totiž mohou vést až k sebevraždě. Proto je nutné vysvětlit případným obětem kyberšikany, že v rizikových situacích mohou vždy kontaktovat osoby, které jsou schopny pomoci jim situaci vyřešit. Z našich výzkumů (Kopecký et al., 2014) jednoznačně vyplývá, že děti kontaktují dospělé především ve velmi vážných situacích, např. jsou-li vydírány. Je však nutné, aby se děti nebály požádat o pomoc dospělé i tehdy, kdy je z jejich pohledu situace zvládnutelná i bez pomoci dospělého, např. v počátečních fázích útoku.

V případě kyberšikany zaměřené na učitele může učitel žádat podporu u vedení školy, u kolegů, u partnera/partnerky apod.

Nebát se vyhledat pomoc u specialistů

V případech online útoků na děti i dospělé existuje velmi vysoká latence – velké množství obětí kyberšikany nikoho neinformuje o kybernetickém útoku, nekontaktuje policii ani jinou specializovanou instituci (Kopecký et al., 2015). Je to nejčastěji proto, že se oběti často stydí tuto informaci někomu sdělit – mají často strach ze sekundární viktimizace¹¹, které by mohli být vystaveni. Stejně tak často nechťejí, aby někdo věděl o tom, co se stalo – mají strach z možných následků a případné ostudy, selhání apod. (Kopecký, 2012).

Proto oběti kyberšikany v řadě případů kontaktují anonymní online poradny, které jsou schopny jim pomoci (např. Linku bezpečí, online poradnu projektu E-Bezpečí, poradnu projektu Seznam se bezpečně!, poradnu Národního centra bezpečnějšího internetu, nejružnější „horké linky“ apod.). Je nutné naučit veřejnost, že mají tyto nástroje k dispozici a že mohou v online prostředí vyhledat velmi kvalitní pomoc.

Žádat konečný verdikt

Poslední fází procesu řešení kyberšikany z pohledu oběti je samotný verdikt – oběť by měla být informována o tom, jak byl pachatel potrestán a jak je zajištěno, aby se obdobná situace neopakovala v budoucnu. Pokud oběti sdělíme, že byl pachatel potrestán a že se nežádoucí jednání nebude opakovat, a oběť řešení akceptuje, sníží se pravděpodobnost, že by došlo k procesu přepínání rolí, tj. že by se např. oběť chtěla agresorovi pomstít a chtěla „vzít spravedlnost do svých rukou“.

1.7.2 Řešení kyberšikany z pohledu školy

Vzhledem k tomu, že je kyberšikana úzce propojena s tradičními formami šikany, které běžně probíhají ve škole, tak je rovněž v prostředí školy řešena.

---

¹¹ V průběhu sekundární viktimizace nalezneme případy, ve kterých došlo k *bagatelizaci problému, mentorování* nebo např. *projevům nedostatku empatie od vyšetřující osoby* (učitele, vedení školy, policisty, rodiče, pracovníka OSPOD apod.).

Před samotným řešením se však škola často rozhoduje, zdali se vůbec má, může či musí do řešení kyberšikany zapojit.

Mezi nejčastější argumenty proti řešení kyberšikany školou patří následující (Krejčí, 2010):

- 1. Pokud kyberšikana probíhá mimo budovu školy (či mimo školní akci), není to problém školy.**
- 2. Řešení kyberšikany ve škole vyvolá negativní publicitu a odradí potenciální klienty – rodiče nově přijímaných/zapisovaných žáků.**
- 3. Škola nemá nástroje, jak kyberšikanu řešit.**
- 4. Nástroje, které škola používá, nefungují (např. rodiče útočníka nespolupracují).**
- 5. Kyberšikana sama odezní, nemá tedy smysl ji v prostředí školy řešit.**

Mezi nejčastější argumenty pro řešení kyberšikany školou patří následující (Krejčí, 2010):

- 1. Kyberšikana často doprovází jiné druhy šikany, které se dějí v prostředí školy. Škola se musí starat o své klima, musí zajistit práva dětí i zaměstnanců (např. právo na vzdělání, právo na pracovní podmínky atd.).**
- 2. Podle počtu obětí kyberšikany či souvisejících forem kybernetické agrese s ní mají problém téměř všechny školy. Škola, která řeší problémy, jež se v jejím prostředí vyskytují, postupuje správně a zajišťuje si tak dobrou publicitu.**
- 3. Škola může postupovat stejně jako při řešení tradiční šikany – kyberšikana s tradiční šikanou souvisí a je s ní často úzce propojena.**
- 4. Pokud nástroje pro řešení kyberšikany nefungují, je třeba zkonzultovat problém např. s odbory sociálně-právní ochrany dětí, Policií ČR, specializovanými poradnami a řešit je v součinnosti s nimi.**
- 5. Pokud nebudeme kyberšikanu řešit, dáváme žákům, kteří o kyberšikaně vědí, signál, že mohou kyberšikanu páchat také a nebudou za ni potrestáni. Tímto způsobem v nich budujeme škodlivé vzorce chování, které pak mohou předávat dále.**

Ačkoli můžeme diskutovat o uvedených argumentech, stanovisko Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR definované v metodických pokynech a doporučeních pro řešení rizikových komunikačních jevů ve škole a jejich prevenci (konkrétně Příloha 7) hovoří jasně: **Škola by se kyberšikanou měla zabývat vždy, když se o ní dozví** (Ministerstvo školství, 2009). Základním úkolem pak musí být zmapování konkrétního případu, který nám pomůže rozhodnout se pro správný postup řešení.

Při řešení kyberšikany je nutné, aby byli učitelé, kteří se do řešení aktivně zapojují, počítačově gramotní – je důležitá spolupráce školního metodika prevence, třídního učitele a odborníka v oblasti IT – např. učitele informatiky. V jejich součinnosti je pak možné např. získat a zálohovat důkazní materiál, zajistit tzv. kybernetické otisky¹² (např. online profily, SMS, www apod.), zablokovat závadný obsah, kontaktovat poskytovatele dané internetové služby apod.

U každého podezření o výskytu kyberšikany musí být informován ředitel školy / školského zařízení.

Specifika řešení kyberšikany z pohledu školy

Ačkoli jsou kyberšikana a šikana zpravidla úzce propojeny – např. dítě, které je obětí tradiční šikany, se stává také obětí kyberšikany – postup řešení kyberšikany je specifický a odpovídá rozdílům mezi tradiční šikanou a kyberšikanou. Pachatel může být např. anonymní, kyberšikana může probíhat v uzavřeném prostředí, kyberšikana probíhá i mimo školu a je třeba chránit oběť i mimo školní vyučování apod.

V případech kyberšikany zaměřené na učitele je učitel obětí, zároveň však vystupuje z pozice zaměstnance školy. Postup je však podobný, jako když je řešena kyberšikana žáka. Níže nabízíme základní postupy, které můžeme při řešení kyberšikany využít (Jurková, 2010; Kopecký et al., 2015; Krejčí, 2010; Ministerstvo školství, 2009).

---

¹² Termín kybernetické otisky označuje veškeré informace, které o sobě uživatelé v kyberprostoru zanechávají – zahrnuje např. profily uživatele, záznamy z chatu, online galerie uživatele, záznamy z herních portálů, IP adresu a lokalizaci pachatele apod.

1. Podpořit oběť a zajistit její bezpečí

Mezi první kroky patří zejména zklidnění oběti (ta je často rozčilená, její reakce mohou být přehnané, v některých extrémních případech až suicidní) a nabídnutí podpory. Zároveň je třeba zajistit, aby kyberšikana dále nepokračovala, tedy odstranit závadný obsah z internetu – např. smazat videa, která oběť ponižují, odstranit závadné fotografie, zablokovat profil pachatele atd. Toto lze provádět v součinnosti s IT odborníkem, poskytovatelem dané online služby, administrátory služby apod.

2. Zajistit co nejvíce důkazních materiálů

Před samotným smazáním materiálů je však nutné zajistit dostatek důkazů – pořídit si snapshoty s důkazním materiálem, stáhnout dané internetové stránky do lokálního počítače, zajistit seznam žáků, kteří se stali publikem kyberšikany (např. v rámci diskusní skupiny na sociální síti) – ideálně s odkazy na jejich profily, pokusit se identifikovat agresora (např. prostřednictvím jeho přátel).

U veřejných diskusních skupin je získání důkazních materiálů poměrně snadné, protože má do skupiny přístup každý, nicméně objevuje se velké množství případů, ve kterých útočníci založili uzavřenou diskusní skupinu, do které pozvali předem vybrané spolužáky. V rámci tohoto uzavřeného prostředí pak realizovali kyberšikanu a postupně do skupiny připojovali další uživatele. V těchto situacích doporučujeme kontaktovat odbornou instituci (např. pracovníky projektu E-Bezpečí, projektu Seznam se bezpečně!, případně kriminalisty oddělení informační kriminality Policie ČR¹³), která může pomoci důkazní materiály zajistit jinými cestami.

Důkazní materiály dále využijeme v rámci vyšetřování, při komunikaci s rodiči agresorů a rodičů oběti, v rámci rozhovorů s agresory apod. Vždy je však nutné zajistit bezpečí svědků – tj. z důkazního materiálu by nemělo být zřejmé, jak byl získán (např. v záhlaví jméno žáka, z jehož profilu byl záznam získán).

---

¹³ Policisty kontaktujeme pouze v případech, kdy máme podezření na spáchání trestného činu, nikoli u běžných případů verbální agrese. Lze je kontaktovat např. v situacích, kdy dochází k vyhrožování, vydírání, nebezpečnému pronásledování, výhrůžkám napadení apod.

3. Incident vždy vyšetřit

Všechny případy je nutné důkladně vyšetřit – pokud nejsme schopni incident sami vyšetřit, můžeme využít podpory externích institucí. Vyšetřování zahrnuje zjištění, kde incident probíhal, jak dlouho trval, kdo se do něj zapojil, jaký dopad měl na oběť, jakými technickými prostředky lze útok zastavit apod.

4. Informovat rodiče (v případě útoku na žáka)

O incidentu je nutné informovat rodiče oběti i rodiče agresora, lze využít postupů definovaných ve scénáři řešení tradiční šikany. Poučme rodiče o tom, jaký bude postup řešení na úrovni školy, případně o tom, že daný případ kyberšikany nespadá do kompetence školy a že je možné využít např. právních služeb. V případě, že případ kyberšikany nespadá do kompetencí školy (např. útok proběhl mimo vyučování a nemá návaznost na šikanu, která probíhá ve škole), mohou rodiče např. zažalovat agresora u občanského soudu za obtěžování, úmyslné vystavování nepříjemným zážitkům, stresu apod. Lze akcentovat také nové legislativní normy – zejména nový občanský zákoník.

5. Zkonzultovat řešení s dalšími institucemi

V některých případech je vhodné postup řešení a zejména zvolené tresty konzultovat s dalšími subjekty – zejména zřizovatelem školy, případně Českou školní inspekcí a dalšími institucemi. V řadě případů totiž škola nepostupovala správně a žákům např. navrhla sníženou známku z chování i v situacích, které prokazatelně neprobíhaly v době školní výuky ani v rámci aktivit pořádaných školou. Rodiče žáků pak byli pobouřeni a žádali o nápravu u zřizovatele, který rozhodnutí školy anuloval.

6. Žádat konečný verdikt a informace

Po vyšetření celé situace je nutné trvat na konečném stanovisku všech zainteresovaných institucí (např. Policie ČR, OSPOD, pedagogicko-psychologická poradna, zřizovatel školy...) a dalších subjektů (např. rodičů) (Ministerstvo školství, 2009).

7. Zvolit odpovídající trest

Je velmi důležité, aby škola při trestání agresorů postupovala v souladu se školním řádem v kombinaci s dalšími strategickými dokumenty školy, např. krizovým plánem, minimálním preventivním programem školy apod. V případech méně závažných forem kyberšikany, ve kterých nedošlo k závažnému ublížení oběti, se doporučuje využívat neformálních řešení (Jurková, 2010), např. vytvořit sadu preventivních materiálů z oblasti rizikového chování na internetu, připravit přednášku o důležitosti odpovědného používání moderních technologií atd. Při určení trestu opět využíváme možností nabízených ve scénáři pro řešení tradiční šikany (Kolář, 2011).

8. Realizovat preventivní opatření

Aby se nežádoucí chování v budoucnu neopakovalo, je nutné zajistit preventivní opatření. Ta lze zabezpečit různými cestami, např. prostřednictvím realizací projektových dnů zaměřených na prevenci, přípravou materiálů pro podporu prevence, prostřednictvím tzv. hraní rolí v rámci běžné výuky či mimo ni, posilováním dobrých vztahů mezi žáky apod. Preventivní opatření popisujeme v dalších částech této práce.

V případě kyberšikany zaměřené na učitele také promyslet, zdali učitel-oběť sám nepřispívá k narušení atmosféry ve třídním kolektivu, například, zda žáky nenálepkuje (*ty jsi jedničkář, ty jsi pěťkař...*), nedehonestuje (*ty jsi ale blbeček, to jsem zvědav, co z tebe zase vypadne*) a nevytváří záměrně rozdíly (*části žáků říká křestním jménem, části příjmením*). Řada učitelů si v zásadě ani neuvědomuje, že ve třídě vytváří bariéry, které mohou narušit celkové klima třídy a přispět k rozvinutí šikany či kyberšikany.

1.7.3 Řešení kyberšikany z pohledu rodiče

Pokud rodič zjistí, že se jeho dítě stalo účastníkem kyberšikany – např. její obětí – má několik možností, jak postupovat. Předně je nutné podpořit samotnou oběť dle postupů definovaných v předcházející části práce (řešení z pohledu oběti) – tj. ukončit komunikaci, blokovat útočníka atd. Mezi další důležité kroky z pohledu rodiče patří:

1. Zajistit bezpečí a podporu dítěte

Prvním krokem je zajistit, aby se dítě v domácím prostředí cítilo bezpečně a aby mělo ve svém rodiči bezpodmínečnou podporu. Rodiče proto musí ukázat slovy a činy, že i oni chtějí dosáhnout stejného výsledku jako jejich dítě – aby kyberšikana přestala (Jurková, 2010).

2. Vyšetřit situaci

Dalším krokem je vyšetření vzniklé situace samotným rodičem – rodič musí porozumět, co přesně se stalo, kdo byl do kyberšikany zapojen, jaká byla prvotní příčina apod. Nalezení příčiny pomůže rodiči zvolit adekvátní postup a řešení – ať již bylo jeho dítě obětí či agresorem.

3. Vyhnout se bezprostřednímu zákazu přístupu dítěte k IT

Rodič by se neměl snažit vzniklou situaci řešit zákazem přístupu dítěte ke komunikačním technologiím, které do té chvíle používalo (např. instant messengery, sociální sítě). Tato strategie nijak vzniklou situaci neřeší, nemá ani preventivní efekt. Zákazy používání elektronických komunikačních nástrojů omezují přirozenou komunikaci dětí, které jsou zvyklé internetové služby aktivně využívat (Jurková, 2010). Je nutné si uvědomit, že zákazy využívání IT nástrojů ani blokování závadného obsahu samotnou kyberšikanu neřeší.

4. Kontaktovat školu, specializovanou instituci či přímo rodiče agresora

Běžnou součástí procesu řešení kyberšikany je kontaktování školy, poskytovatele služby, v rámci které kyberšikana probíhá, specializované instituce či přímo rodiče agresora. Společně s nimi pak může rodič zajistit odstranění závadných materiálů, provést blokaci, promyslet postup řešení apod. V některých případech je rovněž vhodné kontaktovat Policii ČR, a to zejména tehdy, pokud je oběti vyhrožováno fyzickým napadením nebo pokud existuje podezření, že byl spáchán trestný čin.

5. Požadovat konečný verdikt

Stejně jako při postupech řešení z pohledu oběti a školy by měl rodič vždy požadovat konečný verdikt – jak byli potrestáni pachatelé, jaká opatření bude škola nadále realizovat ke zlepšení bezpečí svých žáků aj.

6. Vyvodit důsledky a stanovit opatření

V případě, že se dítě stalo pachatelem kyberšikany, je nutné jej potrestat, v případě opakovaného páchání kyberšikany pak trest úměrně zvyšovat, aby si uvědomilo, že je jeho chování neakceptovatelné a opravdu závažné. Zároveň je však třeba jej pozitivně motivovat tak, aby v sobě nefixovalo nežádoucí vzorec chování (např. pokud dostane nálepkou agresor, bude se jako agresor v budoucnu chovat). Vždy je třeba být důsledný – pokud rodič postupuje nedůsledně a nevyžaduje dodržování pravidel, pachatel pochopí, že se takto může chovat i v budoucnu, protože mu kyberšikana „prošla“.

7. Spolupracovat se školou

I po skončení kyberšikany je vhodné nadále spolupracovat se školou, která kyberšikanu dítěte řešila, a podpořit její úsilí o zajištění bezpečnosti žáků i učitelů. Ne vždy však škola postupuje v případě kyberšikany aktivně a v některých případech dokonce situaci z různých důvodů ignoruje. V případě, že škola nechce prokazatelně kyberšikanu dítěte řešit, je možné uvažovat o přechodu dítěte na jinou školu (často je to také jediné možné řešení, zvláště v situaci, kdy se šikana ve škole stala běžnou a „normální“).

Všechny výše uvedené postupy umožňují minimalizovat dopad incidentu na oběť, zajistit potrestání viníků a zvýšit šanci, že se incident nebude v budoucnu opakovat. Toho však lze dosáhnout pouze aktivní spoluprací školy a rodin pachatele a oběti a zejména aktivní prací s konkrétní třídou, ve které k incidentu došlo.

Oběťmi kyberšikany se však nestávají pouze žáci, ale také učitelé. Proto se v dalších částech této práce budeme věnovat právě kyberšikaně zaměřené na učitele a na její specifika.

2 Kazuistika (výběr)

2.1 Domácí kazuistika

Kauza 8 Kauza učitele z České Třebové (2007)

Žáci devátého ročníku ZŠ Nádražní v České Třebové si k šikaně vybrali svého mladého začínajícího učitele. O polední přestávce na chodbě školy jej obstoupili a v nestřežené chvíli mu jeden z nich zezadu na hlavu nasadil odpadkový koš. Žáci si vše natáčeli na mobilní telefony, následně si nahrávku mezi sebou rozesílali a nakonec umístili na internet.

Ze sdělení ředitele školy Radima Koláře lze usuzovat, že se s největší pravděpodobností jednalo o dlouhodobější problémy začínajícího učitele v kolektivu žáků, který nedokázal reagovat na stupňující se útoky žáků 9. ročníku vůči své osobě. Ke vzniklé situaci ředitel školy uvedl „Přijali jsme nového učitele a ukazuje se, že výuku v deváté třídě nezvládl. Žáci mu začali provádět alotrie a vyvrcholilo to incidentem s odpadkovým košem.“ (Blesk.cz, 2007).

Dle informací ředitele školy nemají žáci, kteří učitele napadali, zvlášť vymykající se kázeňské problémy. Domnívá se, že v tomto případě hrál významnou roli vliv skupiny. Kluci se chtěli před kolektivem žáků vytáhnout a vymysleli, jak učitele zesměšní.

O celém incidentu se vedení školy dozvědělo až z internetu. Ředitel školy v této souvislosti uvedl „Mluvil jsem s policií. Trestný čin to však není, a tak hochy budeme řešit na půdě školy. K pedagogické radě půjdou návrhy na trojky z chování.“. Zároveň všem žákům, kteří se na útocích na učitele podíleli, nařídil odstranit odkaz na internetu (Blesk.cz, 2007). Nakonec do školy přišel policejní komisař, který začal případ vyšetřovat. K případu uvedl, že vzhledem k věku žáků 9. třídy (15 let), policie může případ kvalifikovat jen jako přestupek (TV Nova, 2007).

Sám učitel se k incidentu nechtěl vyjadřovat. Prý se mu žáci omluvili a to mu stačí.

2.2 Zahraniční kazuistika

Kauza 9 Kauza učitelky Stacie Halasové, USA (2006)

V roce 2006 byla učitelka Stacie Halasová zoufalá. Rozešla se s přítelem a ocitla se bez peněz (zaplatila svému snoubenci studium, neměla na zaplacení bytu, starala se o své rodiče), takže kývla na nabídku přivydělat si natáčením pornofilmů. V roce 2006 pak získala práci jako učitelka na střední škole. V lednu 2012 však studenti na internetu našli její pornografická videa a rozšířili je mezi své spolužáky a pracovníky školy. Učitelka byla propuštěna.

Proti svému propuštění se rozhodla bojovat u soudu, přesto neuspěla. Soudkyně Julie Cabosová-Owenová komentovala rozsudek soudu takto: „I když pornografická kariéra Halasové již skončila, dostupnost těchto pornografických materiálů na internetu ji brání v tom být dobrou učitelkou a respektovanou kolegyní.“ (Šupová, 2013).

Vedení školy pak argumentovalo tak, že učitelka lhala vedení školy, což je důvod k propuštění. V životopise zmínila, že byla plavčicí a prodavačkou ve fastfoodovém řetězci Subway, ale už vynechala, že pracovala v pornoprůmyslu.

Žáci, kteří videa šířili, nechtěli učitelce ublížit, soud však dal za pravdu vedení školy a podpořil učitelčino propuštění.

Kauza 10 Kyberšikana učitele v Cumbernauldu, VB (2007)

Studenti školy v Cumbernauldu (nedaleko Glasgow) natočili záznam vyučovací hodiny, při níž jeden z žáků stáhl učiteli kalhoty. Video bylo poté umístěno na portál YouTube.com (Clark, 2007) a rozšířilo se také na další portály. Žáci toto jednání považovali za prank (žert) na učitele, přičemž oběťmi daného jednání se stávali jak učitelé, tak učitelky, kterým stahovali sukně.

Obr. 3 Žáci ve výuce stáhli učitelu kalhoty a vše natočili na video, které umístili na YouTube

Kauza 11 Žáci mlátili učitelku tělocviku. Týrali ji měsíce. Rusko (2010)

Celkem osm žáků 9. ročníku školy N1 z Irkutského města Šelechov se zapojilo do bití (kopání, vláčení po podlaze) své třiasedmdesátileté učitelky tělesné výchovy Valentiny Leonidovi. Vše si žáci natáčeli na mobilní telefony. Pořízené videozáznamy následně umisťovali na internet (Gazetairkutsk.ru, 2010).

Podle RIA Novosti (Ruské informační agentury) trvalo týrání učitelky nejméně 3 měsíce (od ledna do března roku 2010). Některé zdroje uvádí, že útoky na paní učitelku započaly již v prosinci roku 2009 (PHA Hobocmu, 2010c).

Žena se nebránila, mimo jiné také kvůli tomu, že trpěla silnou sklerózou a ztrátami paměti. Chodila tak do výuky, aniž dopředu věděla, co ji čeká. Když videozáznam spatřila, rozplakala se a tvrdila, že děti „by jí něco takového nemohly udělat“.

Ředitelka školy, kde k incidentu došlo, o případu věděla jako jedna z prvních a chtěla to řešit na vlastní pěst. Mezitím se však video rozšířilo i do dalších škol. Narazili na něj i členové městského zastupitelstva, kteří ředitelku odvolali z funkce, a to mimo jiné i za to, že ženu zaměstnávala i přes její důchodový věk – v šelechovské škole učila 53 let (PHA Hobocmu, 2010d).

Podle ruských médií se případem nakonec začala zabývat i místní policie, která zahájila proti některým žákům i bývalé ředitelce trestní řízení. Nakonec

byli čtyři žáci obviněni podle článku 117 trestního řádu Ruské federace z mučení, za což obviněným hrozil sedmiletý trest odnětí svobody (PIA НОВОСМУ, 2010a). Bývalá ředitelka školy Irina Michajlova byla obviněna ze spáchání trestného činu nedbalosti podle článku 293 trestního řádu Ruské federace (PIA НОВОСМУ, 2010b).

Kauza 12 Student ve třídě zmlátil profesorku, spolužáci přihlíželi. Srbsko (2009)

Na jedné střední technické škole v Srbsku napadl žák profesorku, která mu nechtěla vydat třídní knihu (TN.cz, 2009). Mladík chtěl zřejmě zakamuflovat zameškané hodiny. Profesorka žáka při obraně třídní knihy uhodila, a tak jí začal tlouci pěsti. Spolužáci nečinně přihlíželi a vše si natáčeli na mobilní telefony. Až po dlouhé chvíli se jich několik zvedlo, aby od sebe učitelku a studenta odtrhli. Nahrávku žáci umístili na internet.

Kauza 13 Žáci učiliště dlouhodobě šikanovali svého učitele angličtiny. Polsko (2009)

Středoškolští žáci učiliště v Polsku dlouhodobě šikanovali svého učitele angličtiny. Některé útoky vůči učiteli natočili na kameru a záběry si posléze mezi sebou nakopírovali. Nahrávka se nakonec dostala až do polské televize (Urbanová, 2009).

Podrobnosti k případu prozradil Novinkám.cz vysokoškolský profesor z Pedagogické fakulty UK v Praze Stanislav Bendl. Útoky na učitele žáci zprvu nenatáčeli. Jakmile se však dozvěděli, že chce učitel školu opustit, začali si své útoky natáčet. „Každý z těch učňů dostal jednu kazetu na památku. Ta kazeta se potom dostala k nějakému žurnalistovi a přes něj do polské televize,“ prozradil Stanislav Bendl. Na záběrech je pedagog obklíčen studenty, kteří mu zakrývají hlavu kbelíkem, atakují ho markýrovanými kopanci před jeho obličejem, zahlcují ho hrajícími mobilními telefony u jeho stolu a jeden učeň dokonce naznačuje masturbaci za jeho zády. Vysmívají se mu a vyhrožují. Systematického ročního šikanování se účastní nejen chlapci, ale také dívky. „To je skupinová záležitost, soudržnost kolektivu, snaha držet se všemi basu. Je tam strach z toho, že se to může otočit proti mně. Proto jsou u toho i dívky,“ vysvětlil Bendl (Urbanová, 2009).

Jak uvádí Barbara Sowa, útoky na učitele nejsou v Polsku ojedinělé. Uvádí řadu případů dehonestace učitelů ze strany žáků, které nakonec vyústily v kyberšikanu. Barbara Sowa popisuje např. případ učitele chemie na gymnáziu v Polsku, kterého žáci dlouhodobě slovně atakovali a při tom si jej natáčeli.

Upozornila i na velmi závažný a mediálně známý případ kyberšikany z roku 2009, který se odehrál v městě Ryki. Žáci místní odborné školy si nahrávali útoky vůči místnímu učiteli, ve kterých např. jeden z žáků pokládá nohu na stůl před učitele a poroučí mu olizovat jeho botu. Na inkriminované video narazila policie při prohlížení internetu a sdělila danou skutečnost vedení školy. Hlavní aktér videa byl nakonec odsouzen na jeden rok a tři měsíce s podmíněným odkladem na 5 let. Dále musel zaplatit 600 zlotých pokutu a byl mu nařízen dohled probačního úředníka ("Cyberprzemoc w szkole! Jak polscy uczniowie gnębią nauczycieli," n.d.).

3 Ochrana učitele pohledem práva

Můžeme konstatovat, že ochrana učitele před rizikovým chováním ve školách a ve školských zařízeních byla dlouhodobě opomíjeným tématem, na které ještě donedávna nepamatoval ani školský zákon (*Zákon 561/2004 Sb.*, 2012). Ochrana učitelů tak byla v obecné rovině často omezena jen na zákon č. 262/2006 Sb., zákoník práce (*Zákon č. 262/2006 Sb.*, 2006), konkrétně na § 101 až § 108 v páté části s názvem Bezpečnost a ochrana zdraví při práci, kde je uvedeno, že **zaměstnavatel nese zodpovědnost za zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví pro své zaměstnance**.

Větší důraz byl vždy zaměřen spíše na zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů. Ve školském zákonu (*Zákon 561/2004 Sb.*, 2012) se uvádí, že školy a školská zařízení jsou povinny zajistit bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů a zároveň vytvářet podmínky pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů (MŠMT, 2017b). Tato povinnost je dána konkrétně § 29 školského zákona, který se zaměřuje na bezpečnost a ochranu a zdraví ve školách a školských zařízeních. Níže uvádíme přímou citaci dané pasáže příslušného zákona (MŠMT, 2017b):

§ 29 Bezpečnost a ochrana zdraví ve školách a školských zařízeních

(1) Školy a školská zařízení jsou při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb povinny přihlížet k základním fyziologickým potřebám dětí, žáků a studentů a vytvářet podmínky pro jejich zdravý vývoj a pro předcházení vzniku sociálně patologických jevů.

(2) Školy a školská zařízení zajišťují bezpečnost a ochranu zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání a s ním přímo souvisejících činnostech a při poskytování školských služeb a poskytují žákům a studentům nezbytné informace k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví. Ministerstvo stanoví vyhláškou opatření k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví dětí, žáků a studentů při vzdělávání ve školách a školských zařízeních a při činnostech s ním souvisejících.

Ve školském zákonu byla opomíjena i práva a povinnosti pedagogických pracovníků, která úzce souvisí s ochranou učitele. Opět byl v minulosti spíše kladen důraz na práva a povinnosti žáků, studentů a zákonných zástupců dětí a nezletilých žáků.

K nápravě výše uvedené skutečnosti dojde **1. 9. 2018**, kdy nabude účinnost **zákon č. 101/2017 Sb.** ze dne 8. března 2017, kterým se mění zákon č. 561/2004 Sb., o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon), ve znění pozdějších předpisů. Díky novele budou učitelé lépe chráněni například před kyberšikanou a jinými projevy rizikového chování. Novela upravuje prostřednictvím **§ 22a** a **§ 22b** práva a povinnosti pedagogických pracovníků. Níže uvádíme přímou citaci daných pasáží příslušného zákona (Sbírka zákonů, 2017):

§ 22a Práva pedagogických pracovníků

Pedagogičtí pracovníci mají při výkonu své pedagogické činnosti právo

- a) na zajištění podmínek potřebných pro výkon jejich pedagogické činnosti, zejména na ochranu před fyzickým násilím nebo psychickým nátlakem ze strany dětí, žáků, studentů nebo zákonných zástupců dětí a žáků a dalších osob, které jsou v přímém kontaktu s pedagogickým pracovníkem ve škole,*
- b) aby nebylo do jejich přímé pedagogické činnosti zasahováno v rozporu s právními předpisy,*
- c) na využívání metod, forem a prostředků dle vlastního uvážení v souladu se zásadami a cíli vzdělávání při přímé vyučovací, výchovné, speciálněpedagogické a pedagogicko-psychologické činnosti,*
- d) volit a být voleni do školské rady,*
- e) na objektivní hodnocení své pedagogické činnosti.*

§ 22b Povinnosti pedagogických pracovníků

Pedagogický pracovník je povinen

- a) vykonávat pedagogickou činnost v souladu se zásadami a cíli vzdělávání,*
- b) chránit a respektovat práva dítěte, žáka nebo studenta,*
- c) chránit bezpečí a zdraví dítěte, žáka a studenta a předcházet všem formám rizikového chování ve školách a školských zařízeních,*

d) svým přístupem k výchově a vzdělávání vytvářet pozitivní a bezpečné klima ve školním prostředí a podporovat jeho rozvoj,

e) zachovávat mlčenlivost a chránit před zneužitím osobní údaje, informace o zdravotním stavu dětí, žáků a studentů a výsledky poradenské pomoci školského poradenského zařízení a školního poradenského pracoviště, s nimiž přišel do styku,

f) poskytovat dítěti, žáku, studentovi nebo zákonnému zástupci nezletilého dítěte nebo žáka informace spojené s výchovou a vzděláváním.

Příslušnou novelizací prošel i **§ 31** školského zákona, který nově definuje formulaci **zvláště závažného zaviněného porušení povinností stanovených školským zákonem**. Jedná se o „hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo školského zařízení nebo vůči ostatním žákům nebo studentům“ (MŠMT, 2017b). Na základě dané úpravy má ředitel možnost rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. Řediteli školy zároveň ukládá povinnost kontaktovat příslušné instituce, jako jsou odbor sociálně-právní ochrany dětí, státní zastupitelství, příp. školská rada. Podrobnosti uvádíme přímou citací vybraných pasáží příslušného zákona (MŠMT, 2017b):

§ 31 Výchovná opatření

(1) Výchovnými opatřeními jsou pochvaly nebo jiná ocenění a kázeňská opatření. Kázeňským opatřením je podmíněné vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení, vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení a další kázeňská opatření, která nemají právní důsledky pro žáka nebo studenta. Pochvaly, jiná ocenění a další kázeňská opatření může udělit či uložit ředitel školy nebo školského zařízení nebo třídní učitel. Ministerstvo stanoví prováděcím právním předpisem druhy dalších kázeňských opatření a podmínky pro udělování a ukládání těchto dalších kázeňských opatření a pochval nebo jiných ocenění.

(2) Ředitel školy nebo školského zařízení může v případě závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem rozhodnout o podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. V případě zvláště

závažného zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem ředitel vyloučí žáka nebo studenta ze školy nebo školského zařízení. To neplatí pro zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy a zařízení pro preventivně výchovnou péči podle zákona upravujícího ústavní a ochrannou výchovu a preventivně výchovnou péči. V rozhodnutí o podmíněném vyloučení stanoví ředitel školy nebo školského zařízení zkušební lhůtu, a to nejdéle na dobu jednoho roku. Dopustí-li se žák nebo student v průběhu zkušební lhůty dalšího zaviněného porušení povinností stanovených tímto zákonem nebo školním nebo vnitřním řádem, může ředitel školy nebo školského zařízení rozhodnout o jeho vyloučení. Žáka lze podmíněně vyloučit nebo vyloučit ze školy pouze v případě, že splnil povinnou školní docházku.

(3) *Zvláště hrubé opakované slovní a úmyslné fyzické útoky žáka nebo studenta vůči zaměstnancům školy nebo školského zařízení nebo vůči ostatním žákům nebo studentům se považují za zvláště závažné zaviněné porušení povinností stanovených tímto zákonem.*

(4) *O podmíněném vyloučení nebo o vyloučení žáka či studenta rozhodne ředitel školy nebo školského zařízení do dvou měsíců ode dne, kdy se o provinění žáka nebo studenta dozvěděl, nejpozději však do jednoho roku ode dne, kdy se žák nebo student provinění dopustil, s výjimkou případu, kdy provinění je klasifikováno jako trestný čin podle zvláštního právního předpisu (zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, ve znění pozdějších předpisů). O svém rozhodnutí informuje ředitel pedagogickou radu. Žák nebo student přestává být žákem nebo studentem školy nebo školského zařízení dnem následujícím po dni nabytí právní moci rozhodnutí o vyloučení, nestanoví-li toto rozhodnutí den pozdější.*

(5) *Dopustí-li se žák nebo student jednání podle odstavce 3, oznámí ředitel školy nebo školského zařízení tuto skutečnost orgánu sociálně-právní ochrany dětí, jde-li o nezletilého, a státnímu zastupitelství do následujícího pracovního dne poté, co se o tom dozvěděl.*

K implementovaným novelizacím školského zákona vydalo Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy dokument s názvem **Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta** (MŠMT, 2017a), ve kterém jsou příslušná znění zákona podrobně rozebrána. Dokument obsahuje i sadu

konkrétních případů rizikového chování zaznamenaného mezi dětmi s příslušnými kvalifikacemi konkrétních provinění.

Školy se při řešení výchovných problémů žáků dále řídí řadou právních předpisů a vyhlášek, např.:

- **zákonem č. 563/2004 Sb.**, o pedagogických pracovnících a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- **zákonem č. 109/2002 Sb.**, o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- **zákonem č. 379/2005 Sb.**, o opatřeních k ochraně před škodami působenými tabákovými výrobky, alkoholem a jinými návykovými látkami a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- **zákonem č. 359/1999 Sb.**, o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů;
- **zákonem č. 111/2006 Sb.**, o pomoci v hmotné nouzi;
- **vyhláškou č. 72/2005 Sb.**, o poskytování poradenských služeb ve školách a školských poradenských zařízeních, ve znění vyhlášky č. 116/2011 Sb.;
- **vyhláškou č. 48/2005 Sb.**, o základním vzdělávání a některých náležitostech plnění povinné školní docházky, ve znění pozdějších předpisů.

Ochrana práv učitele před projevy rizikového chování je zaručena i dalšími zákonnými úpravami, jako je např. trestní zákoník, občanský zákoník, zákon o elektronických komunikacích, zákon o ochraně osobních údajů apod. Níže uvádíme stručný výběr zákonů a příslušných paragrafů využitelných v rámci ochrany práv pedagogických pracovníků.

- **zákon č. 40/2009 Sb.**, trestní zákoník
  - Trestné činy proti svobodě
    - § 175 Vydírání
    - § 176 Omezování svobody vyznání
  - Trestné činy proti právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství
    - § 182 Porušení tajemství dopravovaných zpráv

- § 183 Porušení tajemství listin a jiných dokumentů uchovávaných v soukromí
- § 184 Pomluva
- Trestné činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti
  - § 191 Šíření pornografie
  - § 192 Výroba a jiné nakládání s dětskou pornografií
  - § 193 Zneužití dítěte k výrobě pornografie
  - § 193b Navazování nedovolených kontaktů s dítětem
- Trestné činy proti rodině a dětem
  - § 201 Ohrožování výchovy dítěte
  - § 202 Svádění k pohlavnímu styku
- Trestné činy proti majetku
  - § 230 Neoprávněný přístup k počítačovému systému a nosiči informací
  - § 231 Opatření a přechovávání přístupového zařízení a hesla k počítačovému systému a jiných takových dat
  - § 232 Poškození záznamu v počítačovém systému a na nosiči informací a zásah do vybavení počítače z nedbalosti
- Trestné činy obecně ohrožující
  - § 287 Šíření toxikomanie
- Trestné činy narušující soužití lidí
  - § 352 Násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci
  - § 353 Nebezpečné vyhrožování
  - § 354 Nebezpečné pronásledování
  - § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob
  - § 356 Podněcování k nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod
- **zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník**
  - Oddíl 6 Osobnost člověka
  - Hlava III, Díl 1 Náhrada majetkové a nemajetkové újmy
- **zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích**
  - § 67 Identifikace zlomyslných nebo obtěžujících volání
  - § 93 Zneužití elektronické adresy odesílatele
- **zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů**
  - § 9 – § 11 Citlivé údaje
  - § 44, odst. 2, písmeno c

- § 44a, odst. 3
- **zákon č. 273/2008 Sb.**, o Policii České republiky, ve znění pozdějších předpisů;
- **zákon č. 167/1998 Sb.**, o návykových látkách a o změně některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů;
- **zákon č. 200/1990 Sb.**, o přestupcích, ve znění pozdějších předpisů;
- **zákon č. 372/2011 Sb.**, o zdravotních službách a podmínkách jejich poskytování (zákon o zdravotních službách), ve znění pozdějších předpisů.

Výše uvedený výčet zákonných možností nelze považovat za vyčerpávající, je spíše přehledem nejdůležitějších možností ochrany učitele před rizikovým chováním žáků a studentů. Trestní zákoník, občanský zákoník, zákon o elektronických komunikacích, zákon o ochraně osobních údajů aj. lze využít i při ochraně vůči případným útokům ze strany rodičů, kolegů apod.

V rámci ochrany učitelů před vybranými projevy rizikového chování lze doporučit řadu metodických pokynů, doporučení a strategií vydávaných Ministerstvem školství mládeže a tělovýchovy, jako jsou např.:

- metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany ve školách a školských zařízeních č. j. MSMT-21149/2016;
- metodické doporučení MŠMT k primární prevenci rizikového chování u dětí a mládeže č. j.: 21291/2010-28; zejména pak **příloha č. 7 – Kyberšikana** aj.;
- metodický pokyn MŠMT k zajištění bezpečnosti a ochrany dětí, žáků a studentů ve školách a školských zařízeních zřizovaných Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy, č. j. 37 014/2005-25;
- metodické doporučení MŠMT pro práci s Individuálním výchovným programem v rámci řešení rizikového chování žáků, č. j. 43301/2013;
- Národní strategie primární prevence rizikového chování dětí a mládeže na období 2013–2018, MŠMT.

4 Národní výzkum kyberšikany zaměřené na učitele

První reprezentativní výzkum zaměřený na kyberšikanu cílenou na učitele byl zrealizován v průběhu roku 2016 Centrem prevence rizikové virtuální komunikace Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci ve spolupráci se společnostmi O2 Czech Republic a Seznam.cz. Tento výzkum navazuje na dílčí zjištění České školní inspekce, která potvrzují existenci agrese zaměřené na učitele ve školním prostředí, kyberšikanou cílenou na učitele se však nezabývají.

4.1 Metodologie

4.1.1 Výzkumný problém

V našem výzkumu jsme se zaměřili na problematiku přítomnosti agrese v online prostředí u učitelů základních a středních škol a také na výskyt kyberšikany cílené na tuto cílovou skupinu (která tvoří podmnožinu online agrese a která musí splňovat specifická kritéria). V rámci výzkumu jsme si stanovili následující výzkumné otázky:

- 1. Kolik učitelů z ČR zažilo v průběhu posledního roku v online prostředí některou z forem agresivního chování?**
- 2. Kolik učitelů z ČR zažilo v průběhu posledního roku kyberšikanu?**
- 3. Jakým způsobem učitelé incidenty v online prostředí řeší?**
- 4. Kdo jsou pachatelé kybernetických útoků cílených na učitele?**
- 5. Jaký dopad mají na učitele jednotlivé kybernetické útoky (oblast emoční, fyziologická a behaviorální)?**
- 6. Jak byli pachatelé agrese v online prostředí cílené na učitele potrestáni?**

4.1.2 Procedura

Jako základní výzkumný nástroj byl zvolen anonymní online dotazník (v prostředí Google Forms), který byl distribuován učitelům základních a středních škol na celém území České republiky. Distribuce dotazníku probíhala v součinnosti s krajskými a městskými manažery a koordinátory prevence rizikového chování, kteří zajistili distribuci dotazníku mezi učitele jednotlivých regionů.

Tab. 4 Rozložení respondentů v rámci jednotlivých krajů

Kraj	Četnost (n)	Relativní četnost (%)
Olomoucký kraj	454	8,84
Moravskoslezský kraj	1381	26,89
Jihomoravský kraj	469	9,13
Hlavní město Praha	654	12,73
Zlínský kraj	219	4,26
Jihočeský kraj	225	4,38
Liberecký kraj	245	4,77
Kraj Vysočina	158	3,08
Pardubický kraj	239	4,65
Královéhradecký kraj	169	3,29
Plzeňský kraj	194	3,78
Ústecký kraj	268	5,22
Středočeský kraj	339	6,60
Karlovarský kraj	122	2,38

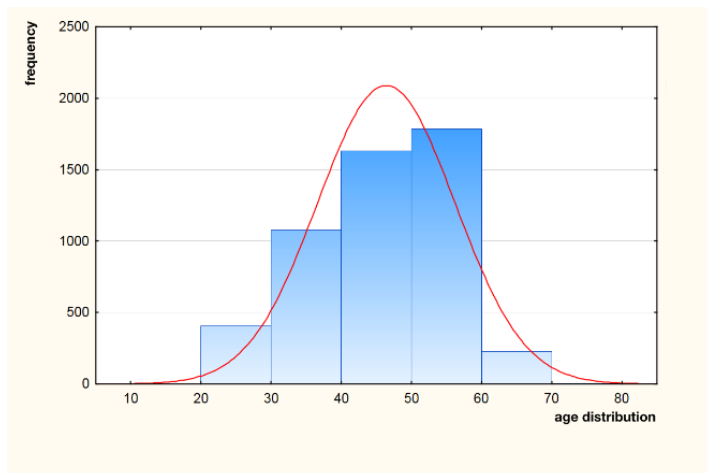
(n = 5 136)

Příprava výzkumu a testování validity a reliability výzkumného nástroje v rámci pilotního šetření probíhalo od 1. 1. 2016 do 13. 2. 2016. Sběr dat se uskutečnil od 14. 2. 2016 do 31. 3. 2016. V následujících měsících pak proběhlo vyhodnocení dílčích výstupů a jejich interpretace. K vyhodnocení dat byl využit statistický software Statistica.

4.1.3 Participantův výzkum

Do výzkumu se zapojilo celkem 5 136 respondentů (78,60 % žen, 21,40 % mužů¹⁴) ze všech krajů České republiky. Průměrný věk činil 46,42 let ($\hat{x} = 52,00$, $\tilde{x} = 48,00$), rozptyl souboru dosahoval hodnoty $s^2 = 96,25048$ ($s = 9,810733$).

Graf 1 Histogram věkového rozložení výběrového souboru (normalita)

Největší část souboru tvořili učitelé základních škol (60,22 %) a učitelé středních škol (37,03 %), výzkumu se rovněž zúčastnili učitelé mateřských škol, vyšších odborných škol a vysokých škol (dohromady méně než 3 %).

Průměrná délka praxe respondentů činila 20,65 let ($\hat{x} = 20,00$, $\tilde{x} = 21,00$, četnost modu = 319), rozptyl souboru dosahoval hodnoty $s^2 = 108,1378$ ($s = 10,39893$).

---

¹⁴ Podle oficiálních statistik Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy ČR (Ministerstvo školství, 2015) tvoří podíl českých učitelů-mužů za 1. pololetí 2015 celkem 17,3 %.

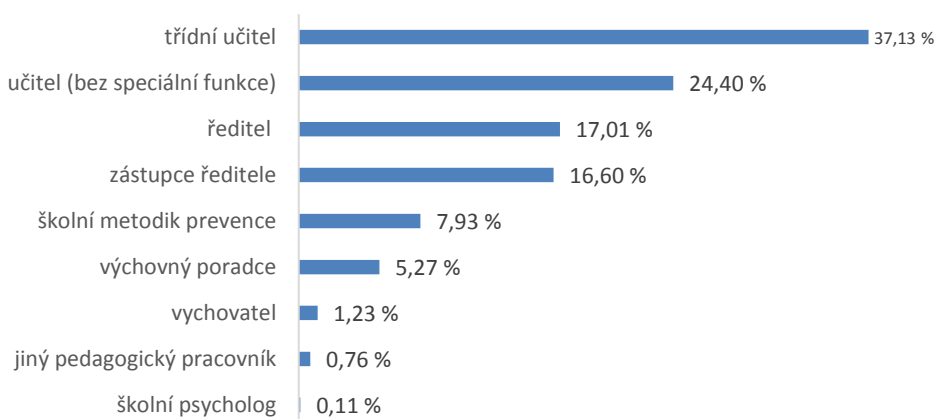
Tab. 5 Respondenti podle typu školy

<i>Typ školy</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Základní škola	3093	60,22
Střední škola	1902	37,03
Mateřská škola	77	1,50
Vyšší odborná škola	30	0,58
Vysoká škola	34	0,66

(n = 5 136)

Zaměříme-li se na pracovní zařazení respondentů, nejčetnější skupinu tvořili třídní učitelé či učitelé bez speciální funkce, na dalších pozicích se podle četnosti umístili ředitelé škol a jejich zástupci¹⁵. Nejmenší část vzorku pak tvořili školní psychologové (0,11 % souboru).

Graf 2 Respondenti podle funkce / pracovního zařazení

¹⁵ V praxi má (může mít) pedagog více funkcí, může být např. školní metodik prevence a zároveň třídní učitel. Tomu odpovídají i data z našeho výzkumu – respondenti tedy mohou mít více různých funkcí.

Největší část souboru tvořili učitelé s aprobací matematika ($n = 923$), cizí jazyk ($n = 922$), český jazyk ($n = 899$), odborné předměty ($n = 637$) a učitelství 1. stupně ZŠ ($n = 600$).

4.1.4 Charakteristika výzkumného nástroje

Pro potřeby našeho výzkumu byl vytvořen výzkumný nástroj – online dotazník, který se zaměřoval na zjištění informací o prevalenci kyberšikany a kybernetických útoků u učitelů základních a středních škol. Dotazník byl složen z 5 částí, obsahujících položky zaměřené na zjišťování demografických údajů o respondentech a o instituci, na které působí, položky zaměřené na zjišťování prevalence kybernetických útoků na učitele, položky určené ke zjištění informací o pachatelích útoků, strategiích, které byly k útokům na učitele využity, a také informací o tom, jak byla kyberšikana učitele řešena. Výzkumný nástroj obsahoval celkem 44 položek.

Reliabilita a validita výzkumného nástroje

Pro odhad reliability (mezipoložkové reliability) používáme Kuderova-Richardsonova vzorce 20 (KR-20) pro dichotomické položky (Schubert, 2010). Vypočítaná hodnota pro koeficient KR-20 našeho výzkumného nástroje činila 0,675.

Doplňkově jsme zjistili také hodnotu Cronbachova alfa (naměřené Cronbachovo $\alpha = 0,751$ při 10 položkách), která se však využívá spíše při analýze intervalových dat, pro potřeby našeho výzkumu je tedy metodou doplňkovou.

Do výzkumu se aktivně zapojilo více než 5 100 učitelů ze všech regionů České republiky, tento výzkumný soubor lze považovat za reprezentativní a pozitivně tak ovlivnil jak validitu, tak reliabilitu měření.

Při tvorbě výzkumného nástroje jsme – obdobně jako u výzkumu zaměřeného na žáky – vycházeli z požadavků kladených na validitu (Chráska, 2016; Rabušic, 2009), přičemž jsme se orientovali na *relevantnost*, *srozumitelnost*, *adekvátnost měření* a *reprezentativnost vzorku*. Při analýze jednotlivých položek dotazníku jsme volili formu tzv. forced choices, tedy tvrdého dotazování téměř bez únikových otázek (nenabízeli jsme středovou variantu). Únikové otázky typu „nevím, neumím zodpovědět“ jsme volili v situaci, kdy je zjevné, že respondent nemusí znát odpověď (např. neví, zda

má škola zpracovanou danou normu, zda došlo ve škole k výskytu konkrétního chování, neví, zda např. vedení vědělo o útoku na jeho osobu apod.). Na vybraných položkách dotazníku jsme rovněž provedli analýzu rozložení četnosti odpovědí respondentů, která indikuje např. přítomnost sugestivních (návodných) položek, které by způsobily zkreslení dat. U dichotomických položek s binárními daty (nominálními daty) však nebylo možné analýzu rozložení provést.

Rovněž jsme provedli rozbor dotazníku z hlediska jeho „dramaturgie“ (Rabušic, 2009), dotazník obsahuje všechny požadované části – vstupní oslovení, screeningové položky, identifikační položky, kontrolní položky, tematické bloky otázek apod. Dramaturgie dotazníku je tedy adekvátní a neohrožuje validitu získaných údajů. Kontrola validity byla provedena také z pohledu výsledků výzkumu – naměřené výsledky odpovídají jak předcházejícím měřením, tak i údajům zjištěným Českou školní inspekcí (Česká školní inspekce, 2016).

Položky výzkumného nástroje odpovídají kritériím relevantnosti, srozumitelnosti a adekvátnosti měření, takže skrývají potenci pro validní měření. Položky jsou formulovány v duchu metodologických zásad pro pedagogický a sociologický výzkum, nemají sugestivní a návodnou povahu. Výsledky výzkumu jsou v souladu s prediktivní validitou vycházející z výsledků zahraničních výzkumů výskytu kyberšikany v jiných evropských zemích (Kauppi & Pörhölä, 2012a, 2012b; NASUWT, 2014).

4.1.5 Metodologická poznámka

V rámci výzkumu využíváme přístup dotazování, ve kterém se *respondentů ptáme na konkrétní projevy kyberšikany, kterým byli učitelé vystaveni*. Tento přístup umožňuje velmi dobře zmapovat široké spektrum konkrétních forem kybernetické agrese a nabízí učitelům možnost upozornit na nové formy útoků. Abychom zároveň vyhověli běžně užívaným definicím kyberšikany (Li, 2007; Patchin & Hinduja, 2006; Willard, 2007a), současně měříme *opakovanost jednotlivých projevů, jejich dopad na oběti* (v emoční, fyziologické a behaviorální rovině) a *časový interval, v průběhu kterého k útokům na učitele docházelo*. Aby byl přístup k tématu co nejvíce komplexní, rovněž se zaměřujeme na *strategie vyrovnání se s kyberšikanou*, které učitelé v průběhu řešení zvolili.

4.1.6 Limity výzkumu

Realizovaný výzkum byl proveden formou dotazování učitelů, získaná data však mohou být v některých oblastech zkreslena, např. dotazujeme-li se oběti na to, kdo o kyberšikaně, která byla zaměřena na jeho osobu, věděl, nezískáváme zcela přesná data, protože učitel-oběť nemusel vědět, že o problému ví např. vedení školy a záměrně situaci ignoruje. Příslušné pasáže výzkumu, které pak obsahují tento typ dat, proto podrobněji komentujeme a doplňujeme.

4.2 Výsledky – kyberšikana českých učitelů

4.2.1 Prevalence kyberšikany v populaci učitelů

V rámci našeho výzkumu jsme se zaměřili jak na četnost jednotlivých forem kybernetických útoků a jejich frekvenci, tak i na jejich intenzitu a čas, po který útoky probíhaly. Respondenti byli nejdříve osloveni s otázkou, zdali se stali oběťmi některé z forem kybernetického útoku (kyberšikany), přičemž tento útok musel být opakovaný, intenzivní a musel na ně mít dopad (např. v rovině emoční, behaviorální atd.). Respondenti dále uváděli, zdali k útoku na jejich osobu došlo v průběhu posledních 12 měsíců nebo dříve, dále pak, jak dlouho útok probíhal, jaká byla jeho intenzita, kdo byl pachatelem apod. Tato zjištění podrobněji analyzujeme v dalších částech této práce.

Do výzkumu jsme zahrnuli především následující formy kybernetických útoků:

1. Verbální útoky realizované prostřednictvím mobilního telefonu a internetu (urážky, nadávky, dehonestování, šíření nepravdivých informací apod.).
2. Obtěžování prostřednictvím prozvánění.
3. Vyhrožování a zastrašování.
4. Šíření ponižující fotografie.
5. Šíření ponižující videonahrávky (s návazností na kyberbaiting).
6. Šíření ponižující audionahrávky.
7. Průnik do elektronického účtu učitele.
8. Krádež identity – krádež účtu učitele.
9. Krádež identity – vytvoření falešného profilu učitele.
10. Vydírání učitele.

Učitelé měli v rámci výzkumu možnost doplnit i jiné formy útoků, které nejsou zahrnuty ve výše uvedeném přehledu. Proto se ve výsledných datech objevují i aktivity dětí či dospělých, které nelze jednoznačně zařadit mezi formy či projevy kyberšikany (např. kritické hodnocení učitele prostřednictvím specializovaných webových stránek).

Oběťmi některého z projevů kyberšikany se stalo 21,73 % (1 118 z 5 136) oslovených pedagogů, 78,27 % pedagogů pak uvedlo, že se oběťmi kyberšikany nestalo vůbec. Následující tabulka poskytuje přehled nejčastějších projevů kyberšikany, kterým jsou učitelé vystaveni.

Tab. 6 Nejčastější formy kybernetických útoků na učitele

<i>Projev</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Verbální útoky realizované prostřednictvím mobilního telefonu či internetu (ponižování, urážení, zesměšňování, ztrapňování apod.)	507	28,77
Obtěžování prostřednictvím prozvánění (probíhajícího opakovaně, např. večer)	457	25,94
Vyhrožování či zastrašování prostřednictvím služeb internetu či mobilního telefonu	215	12,20
Šíření ponižujících, zesměšňujících či ztrapňujících fotografie	162	9,19
Průnik do elektronického účtu (e-mailu, účtu na sociální síti apod.)	141	8,00
Šíření ponižujících, zesměšňujících či ztrapňujících videonahrávky ¹⁶	64	3,63
Krádež identity, zneužití elektronického účtu ¹⁷	53	3,01
Vydírání prostřednictvím internetu či služeb mobilního telefonu	42	2,38
Šíření ponižujících, zesměšňujících či ztrapňujících zvukové nahrávky	39	2,21
Založení falešného profilu učitele na sociální síti	31	1,76

(n = 1 118)

¹⁶ Zahrnuje situace, ve kterých došlo ke kyberbaitingu – vyprovokané situaci, kterou žáci zaznamenali pomocí mobilního telefonu a výslednou nahrávku dále šířili.

¹⁷ Zahrnuje situace, ve kterých pachatel pronikl na účet učitele a prostřednictvím tohoto účtu mu způsoboval problémy – např. obtěžoval v kyberprostoru přátele učitele, jménem učitele rozesílal vulgární či sexuálně explicitní zprávy apod.

Nejčastěji se tedy učitelé stávají v kyberprostoru oběťmi verbální agrese, zejména ponižování, urážení, ztrapňování, pomlouvání a zesměšňování. Mezi další velmi rozšířené formy útoků patří prozvánění, vyhrožování či zastrašování, případně šíření ponižujících fotografií. Četnosti kybernetických útoků (projevů či forem kyberšikany či kybernetického obtěžování) však nelze ztotožnit s termínem kyberšikana, protože je nutné určit, zdali útoky probíhaly opakovaně, zdali byly intenzivní a zda probíhaly v delším časovém úseku. Proto jsme v rámci výzkumu rovněž zjišťovali, jak dlouho útoky probíhaly, zdali byly opakované a zdali byly natolik intenzivní, že by je oběť vnímala jako ubližující.

Tab. 7 Délka kybernetického útoku na učitele

<i>Délka útoku</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
méně než 1 týden	456	42,94
1–2 týdny	227	21,37
3–5 týdnů	117	11,02
1–3 měsíce	115	10,83
4–6 měsíců	53	4,99
7–12 měsíců	27	2,54
více než rok	67	6,31

(*n* = 1 062)

Z výsledků je patrné, že převažují útoky krátkodobé, které proběhly v průběhu 1 týdne. Dlouhodobé útoky na učitele jsou spíše výjimečné, např. útoky trvající déle než půl roku potvrdilo pouze 9 % všech učitelů, kteří kybernetický útok na svou osobu zažili (celkem 94 učitelů z 1 062).

Jsme si vědomi toho, že data, která nám o délce útoku poskytli samotní učitelé, mohou být limitována – útok na učitele mohl probíhat dříve, než se

o tom samotný pedagog či jeho kolegové dozvěděli. Proto lze předpokládat, že útoky na učitele trvaly déle, než je uvedeno v přehledové tabulce výše.

Kybernetický útok na svou osobu, který proběhl v průběhu posledních 12 měsíců, potvrdilo 318 respondentů, 754 respondentů pak potvrdilo, že se stalo; obětí kybernetického útoku dříve než v průběhu 12 měsíců¹⁸. Tato data však zahrnují i jednorázové incidenty, které nebyly opakované, útok neprobíhal delší dobu a nebyl intenzivní, proto jsme data dále filtrovali, oddělili jednorázové incidenty od opakovaného útoku na učitele, zároveň oddělili data o incidentech, ke kterým došlo v průběhu 12 měsíců, a dále separovali incidenty, u kterých učitelé potvrdili emoční, fyziologický (psychosomatický) či behaviorální dopad na jejich osobu. Výsledný přehled poskytuje následující tabulka.

Tab. 8 Kyberšikana českých učitelů – přehled

	<i>V posledních 12 měsících</i>		<i>Dříve než v posledních 12 měsících</i>	
<i>Délka trvání</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Méně než týden	137	2,66	311	6,06
Déle než týden	181	3,52	443	8,63
Celkem	318	6,19	754	14,68

Kyberšikanu, která probíhala v průběhu posledních 12 měsíců déle než 1 týden, **potvrdilo celkem 3,52 % učitelů** (181 z 5 136 respondentů), celkově pak kyberšikanu delší než týden zažilo 12,15 % (624 z 5 136 učitelů). Ačkoli se obětmi kybernetické agrese stalo 21,73 % učitelů (1 118 z 5 136),

¹⁸ Někteří z respondentů neuvedli délku útoku na jejich osobu, která je důležitá pro vymezení kyberšikany. Tyto respondenty jsme proto do dalších analýz nezařadili.

kyberšikanu probíhající déle než týden se podařilo prokázat pouze u poloviny z nich (55,81 %).

Současně jsme testovali, zdali např. incidence kyberšikany u učitelů souvisí s délkou jejich praxe. Proto jsme na proměnné aplikovali test nezávislosti chí-kvadrát (při $\alpha = 0,05$). Výsledky testu neprokázaly vztah mezi délkou praxe a výskytem kyberšikany u učitelů ($\chi^2 = 36,022$, sv = 48, signifikance $p = 0,89839$).

Výskyt kyberšikany (opakovaných i jednorázových incidentů) jsme rovněž analyzovali vzhledem k předmětům, které daná oběť kyberšikany vyučuje. Následující tabulka zachycuje orientační přehled výskytu kybernetických incidentů zaměřených na učitele, kteří učí konkrétní předměty. V přehledu neodlišujeme, zda se předmět vyskytuje na 1. či 2. stupni ZŠ či na SŠ. V přehledu rovněž neodlišujeme, zdali učitel učí pouze tento předmět, nebo zda učí kombinaci předmětů (většina případů).

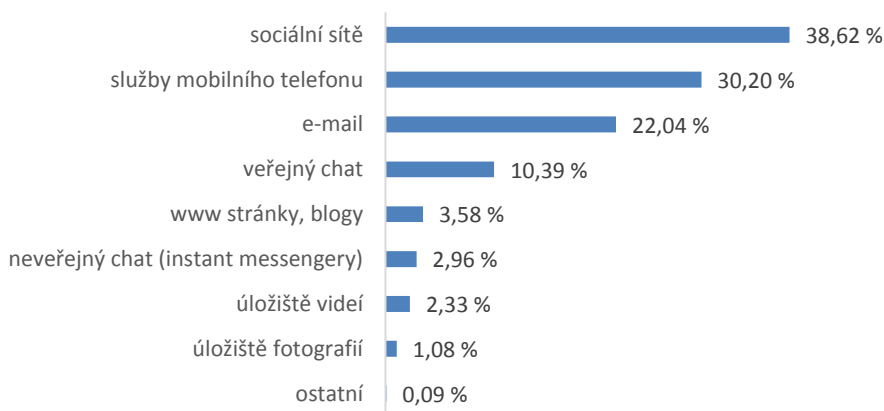
Tab. 9 Kybernetické incidenty dle vyučovaných předmětů (výběr)

	Útok kratší než 1 týden		Útok delší než 1 týden		Neurčena délka		Celkem	
Předmět	Četnost (n)	Relativ. četnost (%)	Četnost (n)	Relativ. četnost (%)	Četnost (n)	Relativ. četnost (%)	Četnost (n)	Relativ. četnost (%)
Český jazyk	155	13,86	197	17,62	18	33,09	370	33,09
Matematika	141	12,61	202	18,07	20	32,47	363	32,47
Cizí jazyk	133	11,90	159	14,22	13	27,28	305	27,28
Tělesná výchova	100	8,94	116	10,37	14	20,57	230	20,57
Výtvarná výchova	98	8,76	105	9,39	14	19,41	203	19,41
Informatika	89	7,96	114	10,20	8	18,87	203	18,87
Celkem incidentů							1 118	

Poznámka: Součet jednotlivých incidentů přiřazených k vyučovaným předmětům přesahuje celkový počet incidentů, protože učitelé ve většině případů učí kombinaci předmětů. Jeden incident je tedy např. u učitele českého jazyka a matematiky započítán dvakrát.

V rámci výzkumu jsme se rovněž zaměřili na to, jaké platformy jsou k útoku na učitele využívány. Nejčastěji jsou k útoku zneužívány sociální sítě (38,6 % případů) a služby mobilního telefonu – nejčastěji SMS zprávy, anonymní telefonáty či prozvánění (30,20 % případů).

Graf 3 Platformy, pomocí kterých je útok na učitele realizován

Vzhledem k tomu, že se k útokům využívají nejčastěji právě sociální sítě, zajímalo nás, v rámci které z nich byl útok realizován. Následující tabulka poskytuje základní přehled o tom, v rámci kterých sociálních sítí (či sociálních služeb) útoky na učitele probíhají.

Kybernetický útok na svou osobu potvrdilo celkem 1 072 respondentů. 29,66 % (n = 318) z nich potvrdilo, že k útoku na jejich osobu došlo v posledních 12 měsících, 70,34 % (n = 754) pak uvedlo, že k útoku na jejich osobu došlo dříve než v průběhu posledních 12 měsíců. Následující tabulka poskytuje přehled nejčastějších útoků, kterým byli učitelé vystaveni v obou časových intervalech.

Tab. 10 Sociální sítě a služby, které jsou nejčastěji využívány k útokům na učitele

<i>Platforma</i>	<i>Útok proběhl v posledních 12 měsících</i>		<i>Útok proběhl před více než 12 měsíci</i>	
	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Facebook	130	40,88	213	28,25
YouTube	10	3,14	19	2,52
Spolužáci.cz	9	2,83	32	4,24
Google+	7	2,20	7	0,93
Oznámkujucitele.cz	4	1,26	7	0,93
LinkedIn	3	0,94	2	0,27
Rajče.net	3	0,94	3	0,40
Snapchat	3	0,94	1	0,13
Twitter	2	0,63	1	0,13
Lidé.cz	1	0,31	13	1,72
Ask.fm	1	0,31	1	0,13
Libímseti.cz	1	0,31	7	0,93
Badoo	1	0,31	7	0,39
Hodnoceniucitelu.c	1	0,31	1	0,13
Primat.cz	0	0	1	0,13
Blog.cz	0	0	1	0,13
Celkem	318		754	

Poznámka: Tabulka nezahrnuje další formy útoků, ve kterých nebyly využity sociální sítě (např. útoky prostřednictvím mobilního telefonu), údaje o celkové četnosti proto nejsou prostým součtem položek jednotlivých sloupců tabulky.

K útokům na učitele je nejčastěji využívána sociální síť Facebook, která figuruje ve více než 40 % případů útoků na učitele, jež proběhly v posledních 12 měsících. Mezi další platformy, které se k útokům na učitele využívají, patří server zaměřený na sdílení videí YouTube (3,14 % případů) a český sever Spolužáci.cz (2,83 % případů).

České servery zaměřené na hodnocení učitelů (Hodnoceniucitelu.cz, Oznamkujucitele.cz, Primat.cz a další) figurují ve statistikách podstatně méně – řada učitelů nepovažuje kritické hodnocení kvality jejich výuky prostřednictvím těchto služeb za kyberšikanu a za kybernetický útok na jejich osobu, ale pouze za kritické vyjádření názoru. V rámci celého vzorku učitelů, kteří zažili kybernetický útok vůči své osobě, potvrdilo útok realizovaný prostřednictvím těchto serverů pouze 1,30 % respondentů (14 učitelů z 1 072).

Propojení kyberšikany a tradiční šikany

V rámci našeho výzkumu jsme se rovněž zaměřili na to, zda je kyberšikana zaměřená na učitele propojena s tradičními formami šikany, tedy zda se učitelé, kteří zažívají kyberšikanu, rovněž stali obětmi tradiční šikany (fyzické či psychické). Stejně tak jsme zjišťovali, kolik učitelů z našeho souboru zažilo šikanu (i v situacích, kdy nebyla šikana propojena s kyberšikanou).

Tab. 11 Výskyt tradiční šikany v souboru

	<i>Celý soubor (n)</i>	<i>Zažili kybernetický útok (n)</i>	<i>Nezažili kybernetický útok (n)</i>
Zažili šikanu	321	148	173
Nezažili šikanu	4 814	968	3 846
	5 135	1 116	4 019

Obětí tradiční šikany se stalo celkem 321 učitelů, což představuje 6,25 % z celého souboru.

4.2.2 Pachatelé kyberšikany zaměřené na učitele

V dalších částech našeho výzkumu jsme se zaměřili na pachatele, kteří jednotlivé či komplexní útoky zaměřené na učitele realizují. Nejdříve je nutné říci, že v 24,42 % případů (n = 272) se pachatele kybernetického útoku nepodařilo odhalit – nebyl tedy potrestán. V 68,02 % případů se však pachatele odhalit podařilo. V téměř polovině případů (48,84 %) byla pachatelem 1 osoba, v pětině případů pak pachatelé útočili ve skupině (19,18 %). Nyní se zaměříme na to, kdo jsou tedy samotní pachatelé.

Tab. 12 Pachatelé kyberšikany zaměřené na učitele

<i>Pachatel</i>	<i>Detaily</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
<i>Žák či skupina žáků</i>	Žák či skupina žáků, které oběť zná a učí	389	34,92
	Žák či skupina žáků, které oběť zná, ale neučí	35	3,14
	Žák či skupina žáků, kteří jsou ze školy, ve které oběť učí, ale nezná je osobně	20	1,80
	Žák či skupina žáků z jiné školy, než ve které oběť učí	5	0,45
<i>Rodiče žáka</i>	Rodiče žáka	90	8,08
<i>Kolega oběti</i>	Kolega – ne nadřízený	30	2,69
	Kolega – nadřízený (např. ředitel)	10	0,90
<i>Kombinace</i>	Žáci a jejich rodiče	24	2,15
	Kolegové z práce a rodiče	7	0,63
<i>Pachatele se nepodařilo určit</i>		272	24,42

<i>Jiné osoby</i>	Osoby, které nepůsobí na dané škole, např. expartner, soused, známý apod.	137	12,30
<i>Neuvedlo</i>		95	8,52

(*n* = 1 114)

Nejčastěji jsou tedy pachatelé kybernetických útoků na učitele žáci, se kterými je učitel v pravidelném kontaktu – zejména ti žáci, které přímo učí (34,92 %). Mezi další typ pachatelů lze zařadit také rodiče žáků. Ačkoli některé zahraniční výzkumy (Posnick-Goodwin, 2012) uvádějí, že se pachatelé v téměř třetině případů stávají právě rodiče, takto vysoký podíl rodičů na kyberšikaně učitelů náš výzkum neprokázal. Podle zjištěných údajů byli rodiče do kyberšikany učitele (případně jednorázových útoků na učitele) zapojeni pouze v 8,08 % případů.

Z hlediska pohlaví jsou nejčastěji pachatelé kybernetického útoku na učitele muži/chlapci, kteří na oběť zaútočili v 37,01 % všech evidovaných případů. Dívky se pak staly virtuálními agresory v 21,16 % případů. V téměř třetině případů (29,43 %) se pak pohlaví pachatele nepodařilo určit.

V našem výzkumu jsme se rovněž zaměřili na to, které osoby věděly o tom, že učitel kyberšikanu prožívá.

Tab. 13 Osoby, které o kyberšikaně učitele věděly

<i>Osoby</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Kolegové – učitelé, vychovatelé	356	31,90
Ředitel školy	168	15,05
Nikdo kromě agresora o kyberšikaně nevěděl	142	12,72
Žáci	79	7,08
Rodina oběti	37	3,32

Rodiče žáků	15	1,34
Policie	4	0,36

(n = 1 116)

Poznámka: Tabulka neobsahuje data o situacích, ve kterých učitel nevěděl, kdo o útoku na jeho osobu věděl (situace jsou započítány do celkové četnosti).

Podle názoru obětí o kyberšikaně (kybernetickém útoku) věděli nejčastěji jejich vlastní kolegové – učitelé či vychovatelé (31,9 %). Vedení školy o kyberšikaně vědělo pouze v 15 % případů, z výpovědí učitelů-obětí tedy vyplývá, že vedení škol (ředitelé) o kyberšikaně svých zaměstnanců často není informováno. V řadě případů však oběť neví, kdo všechno se o kyberšikaně jejich osoby skutečně dozvěděl.

4.2.3 Dopad kyberšikany na učitele

V rámci našeho výzkumu jsme rovněž sledovali dopad kybernetického útoku na učitele – ten jsme pro zpřehlednění rozdělili na oblast emoční, behaviorální a fyziologickou.

Tab. 14 Dopad kybernetického útoku na učitele – oblast emoční¹⁹

Kategorie	Četnost (n)	Relativní četnost (%)
Vzteky	618	20,68
Smutek	326	10,91
Nejistota	314	10,51
Úzkost	262	8,77
Nechuť chodit do práce	239	8,00

¹⁹ Kybernetický útok má ve většině případů dopad na všechny prezentované oblasti současně – jak na emoční, tak i na fyziologickou a behaviorální.

Trapnost	226	7,56
Nedůvěra vůči ostatním	169	5,66
Rozpaky	162	5,42
Frustrace	158	5,29
Strach	156	5,22
Vyděšení	128	4,28
Neuvedlo	89	2,98
Sebeobviňování	62	2,07
Pocit osamění	54	1,81
Bezmoc	9	0,30
Překvapení	4	0,13

(*n* = 1 116)

Mezi nejčastější reakce, kterými učitelé na kybernetickou agresi reagují, patří především *vztek* doprovázený *smutkem*. Mezi další frekventované reakce patří *pocit nejistoty*, *úzkost*, ale také např. *nechuť chodit do práce*.

Tab. 15 Dopad kybernetického útoku na učitele – oblast fyziologická a behaviorální

<i>Kategorie</i>	<i>Četnost (n)</i>	<i>Relativní četnost (%)</i>
Svalová tenze (svalové napětí)	193	11,75
Snížení imunity	92	5,60
Bolesti hlavy	247	15,03
Bolesti břicha	125	7,61

Poruchy spánku	375	22,82
Zhoršení koncentrace	284	17,29
Pláč	113	6,88
Konflikty v rodině	71	4,32
Konflikty v zaměstnání	60	3,65
Sebepoškozování	4	0,24
Sebevražedné jednání	4	0,24
Žádné	46	2,80

(n = 1 116)

Rozdíly mezi pohlavími – emoční oblast

V případě emocí, které respondenti postižení kyberšikanou prožívali, nás zajímal rozdíl mezi jednotlivými pohlavími – a to, zda ženy pedagožky prožívají rozdílné rozložení vybraných emocí než muži pedagogové. Proto jsme testování podrobili následující emoce: *vztek, smutek, úzkost, vyděšení, nejistota, trapnost, strach, sebeobviňování, nechut' chodit do práce, nedůvěra vůči ostatním, pocit osamění, rozpaky a frustrace*.

K testování statistické významnosti uvedených emocí jsme využili Studentův T- test spadající mezi testy parametrické a Mann-Whitneyův U Test spadající mezi testy neparametrické. K použití parametrického i neparametrického statistického testu významnosti jsme přistoupili z důvodu co největší eliminace případné chyby ve výpočtu.

Oprávněnost použití parametrického testu významnosti je podmíněna řadou požadavků, které byly až na jeden splněny. Vzhledem k množství respondentů, jež se nám podařilo získat, byl náš vzorek respondentů normálně rozdělen, byl dodržen požadavek homogenity rozptylu v obou srovnávaných skupinách a měření byla navzájem nezávislá. Jediný

požadavek, který nebyl do jisté míry splněn, byla úroveň získaných dat spadajících do měření nominálního.

I přes riziko jistého zkreslení získaných výsledků jsme parametrický test významnosti aplikovali. Pro eliminaci daného rizika byl následně použit i Mann-Whitneyův U Test, který je považován za neparametrickou alternativu Studentova T-testu. Testování významnosti bylo provedeno na hladině významnosti $\alpha = 0,05$. Zvolenou hladinu významnosti jsme následně porovnali s vypočítanou hodnotou p-value²⁰.

Parametrický test

K testování byl použit **Studentův T-test**.

	<i>T-test pro nezávislé vzorky</i>
	p-value
Ženy vs. Muži	0,28

Poznámka: Proměnné byly brány jako nezávislé vzorky.

Neparametrický test

K testování byl použit **Mann-Whitneyův U Test**.

	<i>Mann-Whitneyův U Test – Emoce – rozdíl pohlaví; $p < 0,05$</i>
Proměnná	p-value
Emoce	0,84

Oba statistické testy významnosti nepotvrdily na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ ($p > 0,05$) statisticky významný rozdíl v rozložení emocí u jednotlivých pohlaví. Rozložení prožívaných emocí je tak u obou pohlaví stejné.

Oba statistické testy významnosti nepotvrdily statisticky významný rozdíl v rozložení emocí u jednotlivých pohlaví. Rozložení prožívaných emocí je tak u obou pohlaví stejné.

---

²⁰ Hodnota, také označována jako signifikance, je dosažená hladina testu. Je-li hodnota p-value menší než zvolená hladina významnosti α , je výsledek testování statisticky významný.

Rozdíly mezi pohlavími – oblast fyziologická a behaviorální

Obdobně jako tomu bylo u emocí, které respondenti postižení kyberšikanou prožívali, i zde nás zajímala existence rozdílu v prožívání dalších reakcí na kyberšikanu mezi ženami pedagožkami a muži pedagogy. Testování jsme podrobili následující reakce: *svalová tenze (svalové napětí), snížení imunity, bolesti hlavy, bolesti břicha, poruchy spánku, zhoršení koncentrace, pláč, konflikty v rodině, konflikty v zaměstnání.*

K testování statistické významnosti uvedených dalších reakcí na kyberšikanu jsme opět využili Studentův T-test spadající mezi parametrické testy a Mann-Whitneyův U Test spadající mezi neparametrické testy.

Parametrický test

K testování byl použit **Studentův T-test**.

	<i>T-test pro nezávislé vzorky</i>
	p-value
Muži vs. Ženy	0,44

Poznámka: Proměnné byly brány jako nezávislé vzorky.

Neparametrický test

K testování byl použit **Mann-Whitneyův U Test**.

Proměnná	<i>Mann-Whitneyův U Test – Další reakce – rozdíl pohlaví; $p < ,05$</i>
	p-value
Další reakce	0,64

Oba statistické testy významnosti nepotvrdily na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ ($p > 0,05$) statisticky významný rozdíl v rozložení dalších reakcí na kyberšikanu u jednotlivých pohlaví. Rozložení prožívaných dalších reakcí na kyberšikanu je tedy u obou pohlaví stejné.

Rozdíly v délce trvání – oblast emocí

Při analýze naměřených dat nás rovněž zajímalo, zda respondenti, u nichž trval útok na jejich osobu do 1 týdne, prožívají jiné rozložení emocí než

respondenti, u nichž trval útok na jejich osobu déle než 1 týden. Proto jsme testování podrobili následující emoce: *vztek, smutek, úzkost, vyděšení, nejistota, trapnost, strach, sebeobviňování, nechut' chodit do práce, nedůvěra vůči ostatním, pocit osamění, rozpaky a frustrace*.

K testování statistické významnosti uvedených emocí dle délky útoku jsme opět využili Studentův T-test spadající mezi parametrické testy a Mann-Whitneyův U Test spadající mezi neparametrické testy.

Parametrický test

K testování byl použit **Studentův T-test**.

	<i>T-test pro nezávislé vzorky</i>
	p-value
Do 1 týdne vs. Nad 1 týden	0,00

Poznámka: Proměnné byly brány jako nezávislé vzorky.

Neparametrický test

K testování byl použit **Mann-Whitneyův U Test**.

Proměnná	<i>Mann-Whitneyův U Test – Emoce – rozdíl v délce trvání; $p < ,05$</i>
	p-value
Emoce	0,00

Oba statistické testy významnosti potvrdily na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ ($p < 0,05$) statisticky významný rozdíl v rozložení emocí prožívaných oběťmi kyberšikany dle délky trvání útoku. Prožívané emoce obětí kyberšikany byly u respondentů dle délky trvání útoku rozdílné. Respondenti, u kterých trval útok na jejich osobu do 1 týdne, prožívají jiné rozložení emocí než respondenti, u kterých trval útok na jejich osobu déle než 1 týden. U útoků kratších jednoho týdne převládají u respondentů jednorázové afekty, které nemají na oběť tak velký dopad, jako změny nálad, které se objevily u respondentů, kteří zažívali kybernetickou agresi delší dobu.

Rozdíly v délce trvání – oblast fyziologická a behaviorální

Zajímalo nás, zda respondenti, u nichž trval útok na jejich osobu do 1 týdne, prožívají jiné rozložení dalších reakcí na kyberšikanu než respondenti, u nichž trval útok na jejich osobu déle než 1 týden. Testování jsme proto podrobili následující dopady prokázané našim výzkumem: *svalová tenze (svalové napětí), snížení imunity, bolesti hlavy, bolesti břicha, poruchy spánku, zhoršení koncentrace, pláč, konflikty v rodině, konflikty v zaměstnání.*

K testování statistické významnosti uvedených dalších reakcí dle délky útoku jsme opět využili Studentův T-test spadající mezi parametrické testy a Mann-Whitneyův U Test spadající mezi neparametrické testy.

Parametrický test

K testování byl použit **Studentův T-test**.

	<i>T-test pro nezávislé vzorky</i>
	p-value
Do 1 týdne vs. Nad 1 týden	0,82

Poznámka: Proměnné byly brány jako nezávislé vzorky.

Neparametrický test

K testování byl použit **Mann-Whitneyův U Test**.

Proměnná	<i>Mann-Whitneyův U Test – Další reakce – rozdíl v délce trvání; $p < ,05$</i>
	p-value
Další reakce	0,99

Oba statistické testy významnosti nepotvrdily na hladině významnosti $\alpha = 0,05$ ($p > 0,05$) statisticky významný rozdíl v rozložení dalších reakcí na kyberšikanu prožívaných oběťmi kyberšikany stran délky trvání útoku. Prožívané další reakce obětí kyberšikany byly u respondentů dle délky trvání útoku stejné. Respondenti, u nichž trval útok na jejich osobu do 1 týdne, prožívají stejné rozložení dalších reakcí na kyberšikanu jako respondenti, u nichž trval útok na jejich osobu déle než 1 týden.

4.2.4 Základní strategie vyrovnávání se s kyberšikanou

Učitelé, kteří se stali oběťmi jednorázových kybernetických útoků či přímo kyberšikany, využívají k řešení velké množství metod a postupů zaměřených zejména na odstranění následků útoku. Přehled zjištěných výsledků prezentuje následující tabulka.

Tab. 16 Přehled nejčastějších strategií vyrovnávání se s kyberšikanou

	Celý soubor			Incidenty trvající kratší dobu než 1 týden		Incidenty trvající více než 1 týden	
	Četnost (n ₁)	Relativní četnost ²¹ (%)	Relativní četnost ²² (%)	Četnost (n ₂)	Relativní četnost ²³ (%)	Četnost (n ₃)	Relativní četnost ²⁴ (%)
Technická řešení							
Vymazání závadného obsahu (např. fotografie, videa, nevhodného profilu apod.)	250	12,38	22,40	112	13,38	138	11,69

²¹ Vypočítaná relativní četnost vzhledem k sumě všech zaznamenaných incidentů (n = 2 019).

²² Vypočítaná relativní četnost vzhledem k počtu všech obětí kybernetického útoku (n = 1 116).

²³ Vypočítaná relativní četnost vzhledem k počtu všech obětí kybernetického útoku, který trval méně než týden (n = 837).

²⁴ Vypočítaná relativní četnost vzhledem k počtu všech obětí kybernetického útoku (kyberšikaný), který trval déle než 1 týden (n = 1 181).

Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele

Blokace závadného obsahu (obsah není smazán, ale není vidět)	76	3,76	6,81	30	3,58	46	3,90
Blokace profilu pachatele	92	4,56	8,24	34	4,06	58	4,91
Blokace přístupu ke konkrétním internetovým službám v rámci školy (např. blokace přístupu na Facebook, Ask.fm apod.)	28	1,39	2,51	10	1,19	18	1,52
Archivace veškerých důkazů (záznamů komunikace)	195	9,66	17,47	76	9,08	119	10,08
Zjištění identity pachatele (např. prostřednictvím jiných žáků, průzkumem profilů na sociálních sítích, analýza hlavičky e-mailu apod.)	162	8,02	14,52	68	8,12	94	7,96
Prohlédnutí e-mailu podezřelého žáka	11	0,54	0,99	9	1,08	2	0,17

Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele

Blokace telefonního čísla ve svém mobilu	4	0,20	0,36	0	0,00	4	0,34
Změna telefonního čísla	2	0,10	0,09	0	0,00	1	0,08
Změna e-mailu	2	0,10	0,18	1	0,13	1	0,08
Změna hesla	6	0,30	0,54	5	0,60	1	0,08
Řešení situace v prostředí školy							
Výslech žáků (informátorů, přihlížejících)	148	7,33	13,26	67	8,00	81	6,86
Třídnická hodina (rozhovor s celou třídou, hraní rolí...)	86	4,26	7,71	38	4,54	48	4,06
Zabavení mobilního telefonu žáka	12	0,59	1,08	6	0,72	6	0,51
Oznámení situace řediteli školy a žádost o její vyřešení	101	5,00	9,05	41	4,90	60	5,08
Apel na agresora, aby obsah odstranil	81	4,01	7,26	34	4,06	47	3,98

Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele

Pohovor s rodiči pachatele	132	6,54	11,83	65	7,77	67	5,67
Řešení situace s podporou externích osob/subjektů							
Využil/a jsem pomoci specialisty (např. v oblasti IT)	66	3,27	5,91	22	2,63	44	3,73
Konzultace se zřizovatelem školy	25	1,24	2,24	8	0,96	17	1,44
Konzultace s OSPOD	15	0,74	1,34	7	0,84	8	0,68
Konzultace s pracovníky Policie ČR	82	4,06	7,35	26	3,11	56	4,74
Ignorování situace							
Ignorování situace (nepokládáme ji za závažnou, proto nepodnikáme příslušné kroky)	167	8,27	14,96	62	7,41	105	8,89
Další možnosti							
Pomsta agresorovi (s použitím elektronických prostředků)	4	0,20	0,36	2	0,24	2	0,17

Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele

Pomsta agresorovi (bez využití elektronických prostředků – např. v rámci vyučování)	3	0,15	0,27	2	0,27	1	0,08
Celkem	1 116			456		660	

Poznámka: Učitelé jednotlivé strategie kombinují, např. blokaci obsahu, archivaci materiálů, zjištění pachatele a jeho potrestání.

Z výsledků výzkumu vyplývá, že nejčastěji využívají učitelé **strategie zaměřené na přímé odstranění či zablokování závadného obsahu z internetu** – ty tvoří více než pětinu (22 %) všech strategií, které se k útoku využívají. Tyto strategie jsou zaměřeny především na zastavení šíření nevhodných materiálů v prostředí internetu, nejsou primárně zaměřeny na odstraňování příčiny kyberšikany. Téměř 10 % respondentů (9,66 %) si rovněž o incidentech pořizuje záznamy – např. snapshoty komunikace, záznamy SMS apod. 8 % učitelů se rovněž pokusilo vypátrat pachatele útoku. 8,25 % učitelů se rozhodlo situaci ignorovat – buď ji nepovažovali za závažnou, nebo předpokládali, že problém sám odezní.

V rámci výzkumu jsme rovněž sledovali, zda a jakým způsobem byl pachatel (či skupina pachatelů) potrestán. Výsledky zjištění přehledně shrnuje následující tabulka (kromě celkových výsledků tabulka obsahuje také tresty, které byly uděleny za útoky kratší než 1 týden a za útoky delší než 1 týden).

Tab. 17 Jak byl pachatel či skupina pachatelů potrestán

	Celý soubor		Útoky do 1 týdne		Útoky nad 1 týden	
	Četnost	Relativní četnost (%)	Četnost	Relativní četnost (%)	Četnost	Relativní četnost (%)
Napomenutí třídního učitele	38	3,43	19	4,25	17	2,80
Důtka třídního učitele	32	2,89	15	3,36	17	2,80
Důtka ředitele školy	60	5,41	29	6,49	30	4,93
Snížená známka z chování – 2	34	3,07	20	4,47	14	2,30
Snížená známka z chování – 3	21	1,89	7	1,57	13	2,14
Vyloučení ze školy (podmínečné)	10	0,90	6	1,34	4	0,66
Vyloučení ze školy (nepodmínečné)	5	0,45	3	0,67	2	0,33
Krátkodobý dobrovolný pobyt v dětském diagnostickém ústavu	4	0,36	1	0,22	3	0,49

Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele

Umístění do diagnostického ústavu	3		0,27	1	0,22	2	0,33
Pachatel nebyl potrestán	545		49,14	211	47,20	325	53,45
Je stále v řešení	3		0,27	0	0,00	3	0,49
Trest ze strany rodičů	1		0,09	1	0,22	0	0,00
Přiznání a omluva žáků vyučující před celým pedagogickým sborem	1		0,09	0	0,00	1	0,16
Pokuta za přestupek	2		0,18	2	0,45	0	0,00
Projednání přestupku na úřadu	1		0,09	0	0,00	1	0,16
Psychiatrické léčení	1		0,09	0	0,00	1	0,16
Podmínečný trest (soud)	1		0,09	0	0,00	1	0,16
Nevím	3		0,27	1	0,22	2	0,33
Výpověď	3		0,27	0	0,00	3	0,49
Omluva na přestupkové komisi	1		0,09	0	0,00	1	0,16

Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele

Pobyt v léčebně	1	0,09	0	0,00	1	0,16
Předvolán Policií ČR	1	0,09	0	0,00	1	0,16
Podmínečné udělení trestu odnětí svobody	2	0,18	0	0,00	2	0,33
	3	0,27	2	0,45	1	0,16
Výtka	7	0,63	4	0,89	3	0,49
Domluva	9	0,81	5	1,12	4	0,66
Konfrontace pachatele s oběťmi	1	0,09	1	0,22	0	0,00
Nevyplnilo	313	28,22	119	26,62	153	25,16
Celkem	N = 1 118²⁵		N = 457		N = 607	

²⁵ Celková četnost platných případů se v jednotlivých sloupcích liší (někteří respondenti byli vyřazeni z důvodu nesprávného vyplnění dané položky).

Za kybernetické útoky na učitele v téměř polovině případů (49,14 %) nebyli pachatelé vůbec potrestáni, učitelé či vedení školy nepovažovali situaci za natolik vážnou, aby přistoupili k trestu. V 5,41 % případů vedení školy udělilo pachateli důtku třídního učitele, v 5 % případů pak sníženou známku z chování (v 3,07 % stupeň 2, v 1,89 % stupeň 3), případně napomenutí třídního učitele (3,43 %) či důtku třídního učitele (2,89 %). Tresty vyloučení ze školy (podmínečné či nepodmínečné – v případě splnění povinné školní docházky) byly využity v méně než 2 % případů (15 případů z 1 118).

4.2.5 Ukázky z incidentů

V našem výzkumu jsme respondentům umožnili v krátkosti popsat kybernetické incidenty či přímo kyberšikanu, jejímiž oběťmi se stali. Pro ilustraci uvádíme několik příkladů.

Odehrálo se před několika lety – žáci pomlouvali více učitelů na studentských stránkách školy, byly tam i nějaké fotky, nadávky. To se šířilo mezi studenty. Po odhalení těchto stránek bylo informováno vedení, celý sbor, žáci byli potrestáni sníženým stupněm z chování a podmíněným vyloučením (žena, 46 let, 21 let praxe).

V současnosti řešíme případ nahrávání vyučovacích hodin rodičem, který umístil nahrávací zařízení do synovy tašky. To bez souhlasu školy, jakož i zákonných zástupců spolužáků (muž, 48 let, 24 let praxe).

O kyberšikaně své osoby jsem se dozvěděla od svých kolegů, kteří mě upozornili na videa, která žáci natočili mobilními telefony ve škole. Bylo natáčeno také hodně dalších kolegů z naší školy. Vymazání videí řešilo vedení školy (žena, 50 let, 27 let praxe).

Nešlo o nic vážného, na internet unikla jedna fotka s komentářem, který se mě dotkl. Na dalších fotografiích byli zachyceni studenti při konzumaci alkoholu na lyžařském kurzu. Zástupce ředitele školy se k návrhu potrestat studentku stavěl odmítavě – argumentoval, že se to stalo už před měsícem. Pan ředitel přikázal studentce fotografie ze sociální sítě odstranit. Byla potrestána důtkou třídního učitele. Její matka proti potrestání vznesla protest, ale ředitel na potrestání trval (žena, 50 let, 25 let praxe).

Útok přes Facebook vůči mé osobě se odehrál již před pěti lety, tehdy jsem byla na pozici ředitelky školy teprve 2 měsíce. Třem žákyním (9. ročník) se nelíbil můj postup při řešení problému v jejich třídě. Proto veřejně na Facebooku prezentovaly

to, jak se mnou jejich vysoce postavení rodiče zatočí (byly z tzv. „lepších“ rodin). Dostaly za své hrubé a sprosté urážky trojku z chování, nicméně mě Krajský úřad po jejich stížnosti donutil vzít trojku zpět, neboť na mne útočily ve svém volném čase a ne v průběhu vyučování. To mě tehdy velice zklamalo, ale jinak jsem celou záležitost snášela poměrně dobře (i vzhledem k tomu, že se to dostalo díky rodičům do celostátních médií). Nebrala jsem si to nijak osobně (žena, 50 let, 15 let praxe).

4.2.6 Další zjištění

V rámci výzkumu kyberšikany učitelů jsme rovněž sledovali, zdali mají školy, na kterých respondenti působí, vypracované normy, které by se zaměřovaly na oblast prevence rizikového chování v prostředí školy, zejména, zda mají ošetřena pravidla používání mobilních technologií ve výuce.

Minimální preventivní program má v písemné podobě zpracováno celkem 97,11 % škol, na kterých působí respondenti z našeho výzkumného souboru (98 % základních škol a 95,65 % středních škol). Normy obsahující opatření v oblasti prevence rizikového chování ve škole mají nejčastěji podobu školních řádů, specifických programů proti šikaně, směrnic ředitele školy, řádů učeben, krizových plánů apod.

Pravidla pro využívání mobilních telefonů ve škole má dle tvrzení respondentů v písemné podobě zpracováno 98,83 % škol (96,63 % základních škol, 97,17 % středních škol). Téměř 30 % respondentů (29,43 %, 1 450 ze 4 927) potvrdilo, že je využívání mobilního telefonu na jejich škole zakázáno zcela. Některé školy pak tento zákaz rozšířily také o zákaz využívání dalších audiovizuálních zařízení ve výuce – např. fotoaparátů, diktafonů, tabletů aj. Další školy rovněž zavedly do svých vnitřních norem zákaz pořizování audiovizuálních záznamů bez vědomí učitele – a to jak ve vyučování, tak i mimo ně.

4.3 Shrnutí výsledků

Výsledky výzkumu prokázaly, že ačkoli učitelé jednorázové či opakované útoky ze strany žáků zažívají, vážné formy kybernetické agrese – které by bylo možné označit za skutečnou kyberšikanu – prožila pouze malá část z nich. Většina případů je tvořena jednorázovými incidenty, které jsou velmi rychle zastaveny a vyřešeny.

Kybernetický útok na svou osobu zažilo v posledních 12 měsících 6,19 % respondentů, kyberšikanu, která by proběhla v průběhu posledních 12 měsíců a trvala déle než týden však pouze polovina z nich (55,81 %) – celkem 3,52 %

respondentů (181 z 5 136). Tradiční šikanu pak zažilo celkem 6,25 % respondentů (321 z 5 135).

Nejčastějšími pachateli kyberšikany jsou žáci (ve 40 % případů) a rodiče (8,08 %). V pětině případů (24,42 %) se však pachatele vůbec nepodařilo určit. V řadě případů (12,30 %) však byla pachatelem kyberšikany osoba, která není se školním prostředím spojena – např. expartner, soused, známý oběti apod. O kyberšikaně nejčastěji vědí kolegové oběti (31,9 % případů) a vedení školy (15,05 % případů).

Mezi nejčastější strategie vyrovnávání se s kyberšikanou patří zejména blokace či vymazání závadného obsahu z internetu, archivace důkazů či snaha zjistit identitu pachatele. V 8,27 % pak učitelé situaci ignorují – nepokládají ji za závažnou a věří, že problém sám odezní.

5 Závěr

Prožitá kybernetická agrese či dlouhodobější a intenzivnější kyberšikana má na učitele prokazatelný dopad jak v rovině emocionální, tak i fyziologické a behaviorální. Protože je kyberšikana (a také jednorázové kybernetické útoky) druhem verbální agrese, lze předpokládat, že její dopad na oběť bude probíhat především v rovině psychické – kybernetický útok však ovlivňuje nejenom oblast emocionální, ale působí negativně také na oblast fyziologickou a behaviorální. Oběť totiž může pociťovat v případě dlouhodobých útoků řadu zdravotních problémů (bolesti hlavy, bolesti břicha, poruchy spánku, poruchy koncentrace či celkové snížení imunity), kybernetický útok negativně ovlivňuje také její chování a mezilidskou interakci (konflikty v rodině, konflikty v zaměstnání...) (Gradinger et al., 2010; Kopecký & Szotkowski, 2016a; Šmahaj, 2014).

V zásadě lze říci, že čím déle útok na oběť trvá, tím je jeho dopad vážnější. V rovině emocionální totiž dlouhodobější agrese vyvolává změny nejenom v *jednorázových afektech* (krátkodobých emočních stavech, které poměrně rychle odezní, pokud dojde k „vybití“ afektu), ale také ovlivňuje *dlouhodobější náladu*. Ty pak mohou výrazně ovlivňovat nejenom fyziologický stav oběti, ale také její vztahy s okolím. Proto také řada z učitelů potvrzuje fyziologický dopad útoku na ně samotné – zejména poruchy spánku, bolesti hlavy, bolesti břicha, zhoršení koncentrace či snížení imunity. Učitelé, kteří zažívali kybernetickou agresi po delší dobu, rovněž potvrzují zvýšený nárůst konfliktů s okolím – např. s rodinou, spolupracovníky, nadřízenými, žáky či studenty apod.

Případy, kdy by učitel z důvodu kyberšikany uvažoval o sebevraždě nebo se o ni dokonce pokusil, případně případy, kdy by došlo k sebepoškozování učitele z důvodu kybernetické agrese, jsou v České republice spíše výjimečné (např. 4 případy sebevražedného jednání z 1 116 obětí, 4 případy sebepoškozování z 1 116 obětí apod.). Přesto však právě tyto případy jsou mediálně nejatraktivnější a značně zkreslují představy o tom, jak moc je skutečná kyberšikana v populaci učitelů rozšířena.

5.1 Komparace výsledků s dalšími výzkumy

Porovnáme-li výsledky našeho výzkumu s výsledky výzkumů realizovaných od roku 2007 v Evropě a USA, dojdeme k přibližně stejným zjištěním – ***přibližně pětina českých učitelů (21,73 %) zažívá kybernetické formy útoků, útoky jsou však ve většině případů jednorázové a nezanechávají na učitelích trvalé***

následky. Vážné formy kyberšikany v českém prostředí zažívá pouze zlomek z nich – přibližně 6 % českých učitelů v průběhu posledních 12 měsíců. Tato data odpovídají výsledkům německých studií (GEW, 2008), podle kterých kyberšikanu prožívá 8 % učitelů, podobné výsledky potvrzují i finští výzkumníci (Kauppi & Pörhölä, 2012a, 2012b), kteří zjistili výskyt kyberšikany u 7,6 % učitelů, kteří se stali obětmi šikanování. Americká studie Task Force on Violence Directed Against Teachers (Espelage et al., 2013; McMahon et al., 2011, 2014) pak uvádí, že se obětmi útoku v prostředí internetu stala přibližně 2,6–4 % učitelů.

Ačkoli některé studie uvádějí vysoký počet kyberšikanovaných učitelů – např. výzkumy realizované v USA uvádějí výskyt kyberšikany od 26 % do 35 % (Pearson, 2014; Posnick-Goodwin, 2012) – tyto výzkumy zpravidla nezohledňují délku a intenzitu útoků na učitele. Pod termín kyberšikana tak zahrnují i jednorázové kybernetické útoky, které neměly (nemusely mít) na oběť vážný dopad. Velmi důležité je také oddělit, zdali učitel zažil kyberšikanu v omezeném časovém intervalu – nejčastěji v průběhu 12 měsíců. Při dotazování na to, zda „někdy v životě zažil kyberšikanu“, získáme samozřejmě vysoké hodnoty prevalence, které nebudou odpovídat aktuálnímu stavu.

Všechny sledované výzkumy šikany či kyberšikany učitelů potvrzují, že se nejčastějšími pachateli kybernetických útoků stávají žáci či studenti (Kopecký & Szotkowski, 2016a; McMahon et al., 2014; Pearson, 2014; Posnick-Goodwin, 2012; Reddy et al., 2013), v menší míře podpoření rodiči. Tuto situaci potvrzuje jak náš výzkum (v téměř 40 % útoků na učitele byl pachatelem žák), tak výzkum Plymouth University (Posnick-Goodwin, 2012), který uvádí, že žáci tvořili 72 % útočníků. Na rozdíl od zahraničních výzkumů, které potvrzují poměrně vysoký podíl rodičů na kyberšikaně učitele (Posnick-Goodwin, 2012), v České republice se rodič zapojuje do kyberšikany jako agresor pouze v přibližně 8 % incidentů.

Ve snaze minimalizovat dopad kyberšikany volí čeští učitelé obdobné strategie vyrovnávání se s jejími dopady jako jejich zahraniční kolegové – orientují se především na odstranění závadných materiálů z internetu, případně na nalezení a potrestání viníka. Tím však eliminují pouze vnější projevy kyberšikany, příčina však spočívá v narušeném vztahu mezi učitelem a žákem (či skupinou žáků), a proto je nutné především usilovat o nápravu vztahů uvnitř třídy či školy (vytvářet vhodné školní klima).

Čeští, ale také zahraniční pedagogové jsou velmi skeptičtí ve vztahu k možnému řešení kyberšikany – podle zahraničních výzkumníků (McMahon et al., 2014;

NASUWT, 2014; Reddy et al., 2013) **více než polovina obětí (58 %) neoznamuje své šikanování vedení školy ani policii** a více než polovina z nich uvádí, že nevěří, že i kdyby věc oznámili, byl by problém řešen. Podobně skeptičtí jsou také čeští učitelé, většina z nich dle našeho výzkumu předpokládá, že vedení školy o jejich kyberšikaně nevědělo a že **ředitel či ředitelka o problému věděli pouze v 15 % případů**. Zde lze také spatřovat limity našeho výzkumu, ve kterém jsme zjišťovali informace od samotných učitelů, kteří nemusí vědět o tom, že vedení školy např. o kyberšikaně ví, ale nechce na ni zbytečně upozornit a věří, že problém sám odezní. Tento přístup se odráží také ve volbě strategií řešení incidentů samotnými učiteli – téměř 15 % obětí uvádí, že celou situaci ignorovaly a nikomu o problému neřekly.

Jak jsme předpokládali, učitelé uvádějí řadu důvodů, proč nechtějí na verbální či fyzickou agresi, které jsou vystaveni, upozorňovat – vnímají ji totiž jako *vlastní selhání*, často problém také *ignorují* či *bagatelizují*, věří, že *sám odezní*, neuvědomují si však, že tak nabízejí žákům, kteří o šikaně či kyberšikaně vědí, špatný vzorec chování. Mezi další důvody pro neohlašování kyberšikany, které uvádějí shodně čeští i zahraniční pedagogové, patří také *nejistota, zda vedení školy skutečně podpoří učitele (oběť)* (McMahon et al., 2014; NASUWT, 2014); běžný je také *strach z nežádoucí publicity*, které by mohla být škola vystavena v případě zveřejnění případu šikany učitele médii.

5.2 Možnosti minimalizace vzniku a dopadu kyberšikany

Aby bylo možné minimalizovat riziko vzniku kyberšikany zaměřené na učitele ve školním prostředí, je třeba především:

1. *Vytvořit podmínky k řešení šikany a kyberšikany ve škole*, např. zpracovat preventivní program či krizový plán týkající se šikany učitelů (postupy řešení, postupy hlášení situace apod.). Ačkoli má většina škol formálně vypracovanou dokumentaci k prevenci a řešení šikanování, často se touto dokumentací neřídí, nedodržují doporučené postupy, v případě řešení se dopouštějí chyb (např. konfrontují oběť a pachatele) apod. Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR proto apeluje na školy, aby převáděly existující metodická doporučení a postupy do každodenní pedagogické praxe (Ministerstvo školství, 2013).
2. *Zajistit vzdělávání členů pedagogického sboru odborníky z oblasti psychologie, práva, podpořit osobnostně-sociální výcvik učitelů, IT kompetence učitelů* apod. Ačkoli má většina učitelů pedagogické vzdělání

vysokoškolského typu, často nastupují do škol bez znalostí a dovedností nutných pro řešení problémových a rizikových situací. Dopouštějí se pak v práci se třídou chyb, které mohou narušit fungování celé skupiny a vyústit v šikanu či kyberšikanu (např. nálepkování žáků, oslovování části žáků křestním jménem a části příjmením, vytváření ponižujících přezdívek žáků, neadekvátní kázeňské tresty, nepátrání po příčině problému (např. prali jste se oba, oba dostanete poznámku, aniž by učitel posoudil, proč vlastně spor vznikl a zda není pouhou obranou) apod.

V řadě případů učitelé (zejména starší učitelé, ale ne vždy) nedisponují tak vysokou úrovní digitální gramotnosti jako jejich žáci, nejsou pak schopni pružně reagovat na rizikové komunikační situace, ke kterým dochází například v prostředí internetu (např. nevyužívají sociální sítě, neznají postupy blokace závadného obsahu, neumí vyhledat a kontaktovat administrátory služeb, nemají kontakty na externí instituce, které se na řešení kybernetických problémů orientují apod.) (Kopecký et al., 2015).

3. *Zajistit podporu vedení školy k řešení situace.* Velké množství obětí kyberšikany a šikany z řad učitelů se obává, že je vedení v řešení problému nepodpoří. České školy jsou totiž financovány na základě počtu žáků a negativní publicita, která by mohla být se zveřejněním případů šikanování učitele spojena, může vést k odlivu dětí, tedy i snížení financí, které škola získává. Někteří ředitelé se proto snaží situaci bagatelizovat, tutlat, utajovat, ignorovat problém a neřešit jej. Výzkumy realizované ve Velké Británii a USA (NASUWT, 2014; Reddy et al., 2013) potvrdily, že ve 40 % nebyli žáci, kteří na učitele útočili, vůbec potrestáni. Tato data potvrzuje i náš výzkum (Kopecký & Szotkowski, 2016b), podle kterého nebylo potrestáno 49,14 % pachatelů.
4. *Okamžitě řešit všechny vzniklé kázeňské problémy nebo jiné formy neakceptovatelného chování vůči pedagogovi*, tj. nulová tolerance školy k nevhodnému chování žáků či rodičů vůči pedagogům. To znamená, že za každý prohřešek, kterého se žák vůči učiteli dopustí, by měl následovat přiměřený trest. To však neznamená exemplárně trestat žáky za drobné prohřešky, ale dát najevo, že toto chování není a nebude ve škole tolerováno.

5. *Zajistit realizaci preventivních programů pro žáky.* Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy ČR motivuje školy prostřednictvím dotačních programů zaměřených na primární prevenci rizikového chování realizovat preventivní programy přímo v prostředí škol. Na úrovni státu došlo rovněž ke standardizaci primární prevence, která je prověřována systémem tzv. certifikací (organizace, které chtějí být státem v oblasti prevence dotovány, musí projít procesem certifikace a splnit definované standardy programů školské primární prevence) (Pavlas Martanová et al., 2012).

V případě, že šikana/kyberšikana zaměřená na učitele probíhá mimo školní prostředí (mimo území školy, mimo školní vyučování, mimo akce realizované školou), nemůže škola viníky útoku s použitím běžných kázeňských prostředků potrestat (např. udělit jim sníženou známku z chování, podmíněně je vyloučit ze školy apod.). Měla by však vždy učitele podpořit a nabídnout mu možnost řešit problém jinak – např. prostřednictvím civilní žaloby či trestněprávního řízení (obrátit se na policii s podezřením ze spáchání trestného činu pomluva, násilí proti skupině obyvatel či jednotlivci apod.).

6 Seznam použité literatury

- Associated Press. (2015). Students poison Oconto County teacher as prank. *Milwaukee-Wisconsin Journal Sentinel*. Retrieved from <http://archive.jsonline.com/news/wisconsin/students-poison-oconto-county-teacher-as-prank-b99601336z1-335298651.html/>
- Association of Teachers and Lecturers. (2009). *Violent Pupils and Parents Make Teachers Lives a Misery*. London.
- Belsey, B. (2004). *Cyberbullying: "Always on? Always Aware!"* Retrieved from <http://www.cyberbullying.ca>
- Beňo, P. (2003). *Můj šéf, můj nepřítel?* ERA. Retrieved from <http://www.martinus.cz/?uItem=13772>
- Beran, T. N., & Li, Q. (2005). Cyber-Harassment: a Study of a New Method for an Old Behavior. *Journal of Educational Computing Research*, 32(3), 265–277. <https://doi.org/10.2190/8YQM-B04H-PG4D-BLLH>
- Björkqvist, K., Österman, K., & Hjelt-Bäck, M. (1994). Aggression among university employees. *Aggressive Behavior*, 20(3), 173–184. [https://doi.org/10.1002/1098-2337\(1994\)20:3<173::AID-AB2480200304>3.0.CO;2-D](https://doi.org/10.1002/1098-2337(1994)20:3<173::AID-AB2480200304>3.0.CO;2-D)
- Blatný, M., & Plháková, A. (2003). *Temperament, inteligence, sebepojetí : nové pohledy na tradiční témata psychologického výzkumu*. Tišnov: Sdružení SCAN. Retrieved from <https://is.muni.cz/publication/518226>
- Blesk.cz. (2007). Šok! Žáci šikanovali učitele. *Blesk.cz*. Retrieved from <http://www.blesk.cz/clanek/zpravy-krimi/62867/sok-zaci-sikanovali-ucitele.html>
- Bocij, P. (2003). Victims of cyberstalking: An exploratory study of harassment perpetrated via the internet. *First Monday*, 8(10).
- Cakirpaloglu, P., Šmahaj, J., Cakirpaloglu, S., & Zielina, M. (2017a). *Šikana na pracovišti v České republice : teorie, výzkum a praxe*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Retrieved from <http://www.martinus.sk/?uItem=274190>
- Cakirpaloglu, P., Šmahaj, J., Cakirpaloglu, S., & Zielina, M. (2017b). *Šikana na pracovišti v České republice : teorie, výzkum a praxe*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.
- Centrum sociálních služeb Praha. (2016). *Výsledky z průzkumu "Agresivní*

- chování vůči učitelům.*" Praha. Retrieved from http://www.prevence-praha.cz/attachments/article/17/pruzkumsikana_web.pdf
- Clark, L. (2007). Pupil films classmate pulling down teacher's trousers – and posts it on the internet. *Daily Mail Online*.
- Cyberprzemoc w szkole! Jak polscy uczniowie gnębią nauczycieli. (n.d.). Retrieved from <http://edukacja.dziennik.pl/artykuly/382426,cyberbullying-w-szkole-jak-polscy-uczniowie-gnebia-nauczycieli.html>
- Čech, T. (2011). *Mobbing jako negativní fenomén v prostředí základních škol*.
- Čermák, I. (1998). *Lidská agrese a její souvislosti* (1st ed.). Žďár nad Sázavou: Fakta. Retrieved from <https://is.muni.cz/publication/70144>
- Černá, A., Dědková, L., Macháčková, H., Ševčíková, A., & Šmahel, D. (2013). *Kyberšikana – průvodce novým fenoménem*. Grada Publishing, a.s.
- Česká školní inspekce. (2015). *Výroční zpráva za školní rok 2014/2015*. Praha. Retrieved from <http://www.csicr.cz/html/VZ2014-15v2/flipviewerxpress.html>
- Česká školní inspekce. (2016). *Tematická zpráva – Prevence a řešení šikany a dalších projevů rizikového chování ve školách*. Praha.
- ČTK. (2011, February 25). Pokuta nebo vězení: Profesor odsouzen za vulgární maily kolegovi. *Hospodářské Noviny*. Retrieved from <http://domaci.ihned.cz/cesko-skolstvi/c1-50699500-pokuta-nebo-vezeni-profesor-odsouzen-za-vulgarni-maily-kolegovi>
- Daily Mail Reporter. (2011, November). Pupils "abusing teachers and posting videos of their reaction online when they snap." *MailOnline*. Retrieved from <http://www.dailymail.co.uk/sciencetech/article-2062367/One-teachers-taunted-cyberbaiting-pupils-know-colleague-been.html>
- Dalbey, B. (2014). Teacher Isn't Laughing Over Visine "Prank" – Novi, MI Patch. *Novi Patch*. Retrieved from <https://patch.com/michigan/novi/teacher-isnt-laughing-over-visine-prank>
- Dehue, F., Bolman, C., Völlink, T., & Pouwelse, M. (2009). Pesten op het werk: De relatie met gezondheid en verzuim en de rol van coping. *Gedrag En Organisatie*, 22(2), 97–117.
- Dehue, F., Bolman, C., Völlink, T., & Pouwelse, M. (2012). Coping with bullying at work and health related problems. *International Journal of Stress Management*, 19(3), 175–197. <https://doi.org/10.1037/a0028969>

- Deník.cz. (2011). Každá mince má dvě strany. Magistrát však asi jen jednu. *Deník.cz*. Retrieved from https://pardubicky.denik.cz/zpravy_region/kazda-mince-ma-dve-strany-magistrat-vsak-asi-jen-j.html
- E15. (2011, May). Facebook, nadávky a trojky z chování. Aféru řeší i magistrát. *E15*. Retrieved from <http://magazin.e15.cz/regiony/facebook-nadavky-a-trojky-z-chovani-aferu-resi-i-magistrat-838302>
- Einarsen, S., & Mikkelsen, E. G. (2002). Individual effects of exposure to bullying at work. In *Bullying and Emotional Abuse in the Workplace* (pp. 127–144). CRC Press. <https://doi.org/10.1201/9780203164662.ch6>
- Einarsen, S., & Skogstad, A. (1996). Bullying at work: Epidemiological findings in public and private organizations. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 185–201. <https://doi.org/10.1080/13594329608414854>
- Espelage, D., Anderman, E. M., Brown, V. E., Jones, A., Lane, K. L., McMahon, S. D., ... Reynolds, C. R. (2013). Understanding and preventing violence directed against teachers: recommendations for a national research, practice, and policy agenda. *The American Psychologist*, 68(2), 75–87. <https://doi.org/10.1037/a0031307>
- Finkelhor, D., Mitchell, K. J., & Wolak, J. (2000). Online Victimization : A Report on the Nation ' s Youth Online Victimization : A Report on the Nation's Youth. *Juvenile Justice*, (June).
- Garrett, L. (2014). The Student Bullying of Teachers : An Exploration of the Nature of the Phenomenon and the Ways in which it is Experienced by Teachers. *Aigne*, (5), 19–40.
- Gazetairkutsr.ru. (2010). ЧП в Шелехове: дети избили учителя физкультуры и растиражировали видео в Интернете (видео). Retrieved from <http://www.gazetairkutsr.ru/2010/03/23/id11430/>
- GEW. (2008, February 22). GEW stellt Studie zu Cybermobbing vor. Retrieved February 22, 2016, from <http://www.gew.de/aktuelles/detailseite/neuigkeiten/gew-stellt-studie-zu-cybermobbing-vor/>
- Gradinger, P., Strohmeier, D., & Spiel, C. (2010). Traditional Bullying and Cyberbullying. *Zeitschrift Für Psychologie / Journal of Psychology*, 217(4), 205–213. <https://doi.org/10.1027/0044-3409.217.4.205>
- Hazelwood, S. D., & Koon-Magnin, S. (2013). Cyber stalking and cyber harassment legislation in the United States: A qualitative analysis. *International Journal of Cyber Criminology*, 7(2), 155–168.

- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2008). Cyberbullying: An Exploratory Analysis of Factors Related to Offending and Victimization. *Deviant Behavior*, 29(2), 129–156. <https://doi.org/10.1080/01639620701457816>
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2009). *Bullying Beyond the Schoolyard: Preventing and Responding to Cyberbullying*. Retrieved from https://books.google.cz/books/about/Bullying_Beyond_the_Schoolyard.html?id=SU5RTJcOk68C&pgis=1
- Hinduja, S., & Patchin, J. W. (2010). Cyberbullying and Suicide. *Archives of Suicide Research*, 14(3).
- Hollá, K. (2012). Kyberšikanovanie učiteľov. *Pedagogika.sk*, 3(3), 166–180.
- Hradní, N. (2011). Ředitelka šikanovaná žáky prý má být potrestána. *Deník.cz*.
- Chansanchai, A. (2011, November). Report: More kids “cyberbaiting” teachers. *Today Money*. Retrieved from <http://www.today.com/money/report-more-kids-cyberbaiting-teachers-119015>
- Chráška, M. (2016). *Metody pedagogického výzkumu*. Praha: Grada Publishing, a.s.
- Jenkins, J. M., & Oatley, K. (2000). Psychopathology and short-term emotion: the balance of affects. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 41(4), 463–72. <https://doi.org/10.1017/S0021963000005709>
- Jurková, K. (2010). *Metodika k prevenci a řešení kyberšikany*. Brno: Poradenské centrum pro drogové a jiné závislosti Brno.
- Juvonen, J., & Gross, E. F. (2008). Extending the school grounds? – Bullying experiences in cyberspace. *Journal of School Health*, 78(9), 496–505. <https://doi.org/10.1111/j.1746-1561.2008.00335.x>
- Kauppi, T., & Pörhölä, M. (2012a). School teachers bullied by their students: Teachers' attributions and how they share their experiences. *Teaching and Teacher Education*, 28(7), 1059–1068. <https://doi.org/10.1016/j.tate.2012.05.009>
- Kauppi, T., & Pörhölä, M. (2012b). Teachers Bullied by Students: Forms of Bullying and Perpetrator Characteristics. *Violence and Victims*, 27(3), 396–413. <https://doi.org/10.1891/0886-6708.27.3.396>
- Kolář, M. (2011). *Nová cesta k léčbě šikany*. Portál.
- Kolínková, E. (2012, June 11). Oběť výhrůžných e-mailů na fakultě končí, viníka propustit nemohou. *IDNES.cz*. Brno. Retrieved from

https://brno.idnes.cz/obet-vyhruznych-e-mailu-na-fakulte-konci-vinika-propustit-nemohou-1d0-/brno-zpravy.aspx?c=A120611_1790747_brno-zpravy_bor

Kopecký, K. (2010). *Stalking a kyberstalking – nebezpečné pronásledování* (1st ed.). Olomouc: Net University Ltd.

Kopecký, K. (2012, September 2). Krátký úvod do sekundární viktimizace dětských obětí online vydírání. *Portál E-Bezpečí*. Olomouc. Retrieved from <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dali-rizika/533-sekundarniviktimizace>

Kopecký, K. (2013). *Rizikové chování studentů Pedagogické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci v prostředí internetu*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.

Kopecký, K. (2016). Úvod do problematiky kyberšikany páchané na učitelích. Retrieved February 23, 2016, from <http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/kyberikana/1120-kybersikana-ucitelu-vyzkum>

Kopecký, K., & Krejčí, V. (2010). *Rizika virtuální komunikace – příručka pro učitele a rodiče* (1st ed.). Olomouc: Net University Ltd.

Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2015). *Nebezpečné komunikační techniky spojené s ICT pro ředitele základních a středních škol*. (J. Štencl, Ed.) (1st ed.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2016a). Cyberbullying, cyber aggression and their impact on the victim - the teacher. *Telematics and Informatics*, 34(2), 506–517. <https://doi.org/10.1016/j.tele.2016.08.014>

Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2016b). *Národní výzkum kyberšikany učitelů – výzkumná zpráva*. Olomouc.

Kopecký, K., & Szotkowski, R. (2017). Specifics of Cyberbullying of Teachers in Czech Schools – A National Research. *Informatics in Education*, 16(1), 1–16. <https://doi.org/10.15388/infedu.2017.06>

Kopecký, K., Szotkowski, R., & Krejčí, V. (2012). *Nebezpečí internetové komunikace 3*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Kopecký, K., Szotkowski, R., & Krejčí, V. (2014). *Nebezpečí internetové komunikace IV*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci.

Kopecký, K., Szotkowski, R., & Krejčí, V. (2015). *Rizikové formy chování českých a slovenských dětí v prostředí internetu*. (L. Ludíková, Ed.) (1st ed.). Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. <https://doi.org/10.5507/>

pdf.15.24448619

- Kovářová, V., & Kopecký, K. (2012). Fenomén – disinhibiční efekt. *Portál E-Bezpečí*. Retrieved from http://www.e-bezpeci.cz/index.php/temata/dalirizika/485-fenomen-disinhibini-efekt#_edn3
- Kowalski, R. M., Limber, S. P., & Agatston, P. W. (2008). *Cyber Bullying: Bullying in the Digital Age*. Wiley-Blackwell. Retrieved from <http://eu.wiley.com/WileyCDA/WileyTitle/productCd-0470693347.html>
- Krejčí, V. (2010). *Kyberšikana – kybernetická šikana* (1st ed.). Olomouc: Net University Ltd.
- Kyriacou, C., & Zuin, A. (2015). Cyberbullying of teachers by students on YouTube: challenging the image of teacher authority in the digital age. *Research Papers in Education*, 1522(October), 1–19. <https://doi.org/10.1080/02671522.2015.1037337>
- Leary, M. R., & Downs, D. L. (1995). *Interpersonal functions of the self-esteem motive: The self-esteem system as a sociometer*. Plenum Press. https://doi.org/10.1007/978-1-4899-1280-0_12
- Levenson, R. W. (1999). The Intrapersonal Functions of Emotion. *Cognition & Emotion*, 13(5), 481–504. <https://doi.org/10.1080/026999399379159>
- Leymann, H. (1996). The content and development of mobbing at work. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 5(2), 165–184.
- Li, Q. (2007). New bottle but old wine: A research of cyberbullying in schools. *Computers in Human Behavior*, 23(4), 1777–1791. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2005.10.005>
- Lipsett, A. (2009). Cyberbullying “affects 1 in 10 teachers.” *The Guardian*. Retrieved from <http://www.theguardian.com/education/2009/apr/04/cyber-bullying-schools-teachers-survey>
- Macháčková, H., Černá, A., Ševčíková, A., Dědková, L., & Daneback, K. (2015). Effectiveness of coping strategies for victims of cyberbullying. *Cyberpsychology: Journal of Psychosocial Research on Cyberspace*, 7(3), 1–15. <https://doi.org/10.5817/CP2013>
- Martínek, Z. (2009). *Agresivita a kriminalita školní mládeže* (1st ed.). České Budějovice: Grada Publishing, a.s.
- McMahon, S. D., Espelage, D., Anderman, E. M., Lane, K. L., Reynolds, C., Brown, V., & Jones, A. (2011). *National Survey of Violence Against Teachers* APA.

- McMahon, S. D., Martinez, A., Espelage, D., Rose, C., Reddy, L. A., Lane, K., ... Brown, V. (2014). Violence directed against teachers: results from a national survey. *Psychology in the Schools*, 51(7), 753–766. <https://doi.org/10.1002/pits>
- Mellor, J. (2005). Cyberstalking: Harrassment in the Internet Age. *Sociological Research Online*, 10, 1. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=snh&AN=16960027&site=ehost-live&scope=site>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2009). *Co dělat, když – intervence pedagoga. Příloha č. 7 - Kyberšikana*. Praha.
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2013). Metodický pokyn Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy k řešení šikanování ve školách a školských zařízeních (č.j. MSMT- 22294/2013-1). *Věstník MŠMT, LXIX*(8).
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2015). Genderová problematika zaměstnanců ve školství. Retrieved April 5, 2016, from <http://www.msmt.cz/vzdelavani/skolstvi-v-cr/statistika-skolstvi/genderova-problematika-zamestnancu-ve-skolstvi>
- Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy. (2016). *Metodický pokyn ministryně školství, mládeže a tělovýchovy k prevenci a řešení šikany na školách*. Praha.
- Mlsová, L. (2014, June). Rodiče žádají odvolání ředitelky, která potrestala školáky za provokaci – iDNES.cz. *IDNES.cz*. Retrieved from http://budejovice.idnes.cz/za-trest-pro-zaky-kvuli-videu-muze-pykat-i-reditelka-f9q-/budejovice-zpravy.aspx?c=A140612_2073055_budejovice-zpravy_mbe
- MŠMT. (2017a). Pomůcka k nově zakotveným právům a povinnostem pedagogických pracovníků a k povinnému vyloučení žáka nebo studenta.
- MŠMT. Zákon 561/2004 Sb. o předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění účinném od 1. 9. 2017 do 31. 8. 2018 (2017). Retrieved from <http://www.msmt.cz/dokumenty-3/skolsky-zakon-ve-zneni-ucinnem-od-1-9-2017-do-31-8-2018>
- NASUWT. (2014). Abuse of social media rife in schools. Retrieved February 21, 2016, from <http://www.nasuwt.org.uk/Whatsnew/NASUWTNews/PressReleases/AbuseOfSocialMediaRifeInSchools>
- Olweus, D. (1993). *Bullying at school. Knowledge base and an effective intervention program*. Blackwell Publishing.

- Patchin, J. W. & Hinduja, S. (2016). Cyberbullying and Self-Esteem. *Journal of School Health*, 80(12), 614–621. *Journal of School Health*.
- Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies Move Beyond the Schoolyard: A Preliminary Look at Cyberbullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148–169. <https://doi.org/10.1177/1541204006286288>
- Pavlas Martanová, V., Běhounková, L., Exnerová, M., Charvát, M., Jurystová, L., Kaufová, T., ... Šťastná, L. (2012). *Standardy odborné způsobilosti poskytovatelů programů školské primární prevence rizikového chování*. Praha: TOGGA.
- Pearson, J. (2014). Kids Are Cyberbullying Their Teachers. *Motherboard*. Retrieved from <http://motherboard.vice.com/read/kids-are-cyberbullying-their-teachers>
- Pells, R. (2017, June 2). Pupils using fake Tinder accounts to prank teachers amid rise in social media tricks, experts warn. *Independent*. Retrieved from <http://www.independent.co.uk/news/education/education-news/tinder-pranks-social-media-tricks-schools-pupils-teachers-warning-a7769906.html>
- Posnick-Goodwin, S. (2012). Cyberbullying of teachers. Retrieved February 23, 2016, from <http://www.cta.org/en/Professional-Development/Publications/2012/03/March-Educator-2012/Cyberbullying-of-teachers.aspx>
- Price, M., & Dalglish, J. (2009). Cyberbullying: Experiences, Impacts and Coping Strategies as Described by Australian Young People. *Youth Studies Australia*, 29(2), 51–59. Retrieved from <http://eric.ed.gov/?id=EJ887512>
- Purcell, R., Moller, B., Flower, T., & Mullen, P. E. (2009). Stalking among juveniles. *British Journal of Psychiatry*, 194(5), 451–455. <https://doi.org/10.1192/bjp.bp.108.054833>
- Rabušic, L. (2009). *Expertíza dotazníku výzkumu akademických pracovníků vysokých škol ČR*. Brno.
- Reddy, L. a., Espelage, D., McMahon, S. D., Anderman, E. M., Lane, K. L., Brown, V. E., ... Kanrich, J. (2013). Violence Against Teachers: Case Studies from the APA Task Force. *International Journal of School & Educational Psychology*, 1(4), 231–245. <https://doi.org/10.1080/21683603.2013.837019>
- Rigby, K. (1997). *Bullying in schools – and what to do about it*. ACER.
- Rosenberg, M. (1965). *Society And The Adolescent Self-Image*. Princeton University Press. <https://doi.org/10.2307/2575639>

- Rychlíková, J. (2014). Školní řád – Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Základní škola, Matice školské 3, České Budějovice. Retrieved from http://www.zsmatice.cz/ke_stazeni_soubory/skolni_rad_01_09_14.pdf
- Schubert, J. (2010). Klasická testová teorie reliability v metodologii výběrových šetření. *Data a Výzkum – SDA Info 2010*, 4(2), 105–122.
- Slonje, R., & Smith, P. K. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying?: Personality and Social Sciences. *Scandinavian Journal of Psychology*, 49(2), 147–154. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9450.2007.00611.x>
- Smith, P. K., Mahdavi, J., Carvalho, M., Fisher, S., Russell, S., & Tippett, N. (2008). Cyberbullying: its nature and impact in secondary school pupils. *Journal of Child Psychology and Psychiatry, and Allied Disciplines*, 49(4), 376–85. <https://doi.org/10.1111/j.1469-7610.2007.01846.x>
- Smith, P. K., & Sharp, S. (1994). *School Bullying: Insights and Perspectives*. Routledge.
- Sourander, A., Brunstein Klomek, A., Ikonen, M., Lindroos, J., Luntamo, T., Koskelainen, M., ... Helenius, H. (2010). Psychosocial risk factors associated with cyberbullying among adolescents: a population-based study. *Archives of General Psychiatry*, 67(7), 720–8. <https://doi.org/10.1001/archgenpsychiatry.2010.79>
- Stein, N. L., Trabasso, T., & Liwag, M. (1993). The representation and organization of emotional experience: Unfolding the emotion episode. In *Handbook of emotions* (pp. 279–300).
- Storey, J. E., Hart, S. D., Meloy, J. R., & Reavis, J. A. (2009). Psychopathy and stalking. *Law and Human Behavior*, 33(3), 237–246. <https://doi.org/10.1007/s10979-008-9149-5>
- Suler, J. (2004). The online disinhibition effect. *Cyberpsychology & Behavior: The Impact of the Internet, Multimedia and Virtual Reality on Behavior and Society*, 7(3), 321–326. <https://doi.org/10.1089/1094931041291295>
- Symantec. (2010). *Norton Online Family Report 2010. Norton Online Family Report 2010*.
- Symantec. (2011). Norton Cybercrime Report 2011. Retrieved February 21, 2016, from <http://nowstatic.norton.com/now/en/pu/images/Promotions/2012/cybercrime/assets/downloads/en-us/NCR-DataSheet.pdf>
- Šmahaj, J. (2014). *Kyberšikana jako společenský problém*. Olomouc: Vydavatelství Univerzity Palackého.

- Šupová, T. (2013, January 16). V mládí zaváhala a natočila porno. Ted' kvůli tomu učitelku propustili. *IDNES.cz*. Retrieved from http://zpravy.idnes.cz/ucitelku-v-usa-vyhodili-kvuli-jeji-pornominulosti-f87-/zahranicni.aspx?c=A130116_173830_zahranicni_tss
- The University of British Columbia. (2012). Cyberbullying and bullying are not the same: UBC research. Retrieved September 29, 2017, from <https://news.ubc.ca/2012/04/13/cyberbullying-and-bullying-are-not-the-same-ubc-research/>
- TN.cz. (2009). Student ve třídě zmlátil profesorku, spolužáci přihlíželi. Praha. Retrieved from <http://tn.nova.cz/clanek/red/drsny-svet/student-ve-tride-zmlatil-profesorku-video.html>
- TV Nova. (2007). Žáci šikanovali učitele. Retrieved from <http://tn.nova.cz/clanek/zpravy/krimi/zaci-sikanovali-ucitele.html>
- Udatná, J. (2008). *Minimalizace šikany. Školní rok bez kyberšikany*. Praha: AISIS. Retrieved from <http://www3.minimalizacesikany.cz/pro-media/200>
- Udris, R. (2014). Cyberbullying among high school students in Japan: Development and validation of the Online Disinhibition Scale. *Computers in Human Behavior*, 41, 253–261. <https://doi.org/10.1016/j.chb.2014.09.036>
- Urbanová, M. (2009, December 29). Učitelé se obávají šikany od žáků, mnozí uvažují o odchodu. *Novinky.cz*. Praha. Retrieved from <https://www.novinky.cz/domaci/187889-ucitele-se-obavaji-sikany-od-zaku-mnozi-uvazuji-o-odchodu.html>
- Varjas, K., Talley, J., Meyers, J., Parris, L., & Cutts, H. (2010). High school students' perceptions of motivations for cyberbullying: an exploratory study. *The Western Journal of Emergency Medicine*, 11(3), 269–73. Retrieved from <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=2941365&tool=pmcentrez&rendertype=abstract>
- Vašutová, M., Bartlíková, K., Kitliňská, J., Moravec, V., Nevřala, J., & Panáček, M. (2010). *Proměny šikany ve světě nových médií*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě.
- Whitney, I., & Smith, P. K. (1993). A survey of the nature and extent of bullying in junior/middle and secondary schools. *Educational Research*, 35(1), 3–25. <https://doi.org/10.1080/0013188930350101>
- Willard, N. (2007a). *Cyberbullying and Cyberthreats: Responding to the Challenge of Online Social Aggression, Threats, and Distress* (1st ed.). Champaign, IL: Research Press.

- Willard, N. (2007b). *Educator's Guide to Cyberbullying and Cyberthreats* (1st ed.). Center for Safe and Responsible Use of the Internet.
- Wirnitzer, J. (2008, June 6). Ředitel fackující drzého žáka se zachoval pochopitelně. *IDNES.cz*. Praha. Retrieved from http://zpravy.idnes.cz/anketa-reditel-fackujici-drzeho-zaka-se-zachoval-pochopitelne-p6t-/domaci.aspx?c=A080606_143932_domaci_jw
- Ybarra, M. L. (2004). Linkages between depressive symptomatology and Internet harassment among young regular Internet users. *Cyberpsychology & Behavior: The Impact of the Internet, Multimedia and Virtual Reality on Behavior and Society*, 7(2), 247–57. <https://doi.org/10.1089/109493104323024500>
- Zákon 561/2004 Sb. (2012). Praha. Retrieved from <http://www.msmt.cz/dokumenty/novela-skolskeho-zakona-c-472-2011-sb-vyklady-a-informace>
- Zákon č. 262/2006 Sb. (2006). Retrieved from http://www.mpsv.cz/ppropo.php?ID=z262_2006_6
- Zapf, D. (1999). Mobbing in Organisationen Überblick zum Stand der Forschung. *Zeitschrift Für Arbeits- Und Organisationspsychologie*, 43, 1–25. <https://doi.org/10.1026//0932-4089.43.1.1>
- РИА Новости. (2010a). Дело возбуждено против экс-директора школы, где избивали учительницу. Retrieved February 16, 2018, from https://ria.ru/general_jurisdiction/20100406/218620660.html
- РИА Новости. (2010b). Дело возбуждено против экс-директора школы, где избивали учительницу. Retrieved February 16, 2018, from <https://ria.ru/incidents/20100406/218625318.html>
- РИА Новости. (2010c). Избиение учительницы учениками в Шелехове. *РИА Новости*. Retrieved from https://ria.ru/trend/teacher_beaten_by_children_24032010/
- РИА Новости. (2010d). Руководство школы в Шелехове знало о системных истязаниях учителя. Retrieved February 16, 2018, from <https://ria.ru/incidents/20100407/218867713.html>

7 Anotace

Publikace *Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele* se orientuje na specifickou oblast kybernetických útoků v online prostředí, jejichž terčem se stávají učitelé základních, středních i vysokých škol.

V úvodní části autoři mapují aktuální stav výzkumu v oblasti kybernetické agrese cílené na učitele – a to s využitím jak domácích, tak i zahraničních výzkumných studií. Upozorňují také na alarmující výsledky, při kterých jsou agresory velmi často samotní žáci, v některých případech doprovázeni také svými rodiči.

Následně autoři věnují pozornost tradičním i méně tradičním formám útoků v online prostředí, mimo jiné upozorňují na problémy spojené s tzv. kyberbaitingem a pranky cílenými na pedagogy. Pozornost věnují také problematice mobbingu. Teoretický rámec kapitoly je doplněn o kazuistiku, která demonstruje, jak daný rizikový jev funguje v praxi a jak byl také v praxi řešen.

V dalších částech práce se autoři věnují dopadu rizikové kybernetické agrese na osobu učitele – a to jak v oblasti psychické, tak i fyzické a behaviorální. Následně věnují pozornost možnostem ochrany učitele.

Druhá polovina publikace se zaměřuje na výsledky národního výzkumu kyberšikany učitelů, který se zaměřil na výskyt kyberšikany v populaci učitelů. Autoři objasňují, jakým způsobem učitelé incidenty řeší, jaké na ně mají útoky dopad, kdo jsou pachatelé kybernetických útoků a jak byli v praxi potrestáni.

8 Resume

The book *Cyberbullying and other types of online aggression focused on teachers* focuses on specific forms of online cyber-attacks targeting primary, secondary and tertiary teachers.

Introduction of book maps the current state of research aimed on cyber-aggression targeted at teachers (with using of information from domestic and foreign research studies). The authors also point to alarming results where aggressors are very often the pupils, in some cases also accompanied by their parents.

Consequently, the authors pay attention to traditional and less traditional forms of attacks in the online environment, among others highlighting the problems associated with cyber-baiting and teacher-oriented pranks. Attention is also paid to the issue of mobbing. The theoretical framework of the chapter is supplemented by a case report demonstrating how the given risk phenomenon works in practice and how it will be solved.

In other chapters, the authors focus on the impact of risky cyber-aggression on the teacher – both psychologically, physically and behaviorally. They pay attention to the possibilities of teacher protection.

The second half of the publication focuses on the results of *National cyberbullying research focused on teachers*. The authors explain how teachers deal with incidents, the impact of attacks, who are cyber-offenders, and how they are punished in practice.

PhDr. René Szotkowski, Ph.D.
doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

Kyberšikana a další druhy online agrese zaměřené na učitele

Výkonná redaktorka Mgr. Emílie Petříková
Odpovědná redaktorka Mgr. Vendula Kopecká
Technická redakce PhDr. René Szotkowski, Ph.D.
Návrh a grafické zpracování obálky doc. Mgr. Kamil Kopecký, Ph.D.

Publikace ve vydavatelství neprošla redakční technickou ani jazykovou úpravou.

Vydala Univerzita Palackého v Olomouci
Křížkovského 8, 771 47 Olomouc
www.vydavatelstvi.upol.cz
www.e-shop.upol.cz
vup@upol.cz

1. vydání

Olomouc 2018

Ediční řada – Monografie

ISBN 978-80-244-5335-4 (online: PDF)
ISBN 978-80-244-5334-7 (print)
doi: 10.5507/pdf.18.24453347

Více informací o výzkumech realizovaných Centrem prevence rizikové virtuální komunikace naleznete na www.prvok.upol.cz a na www.e-bezpeci.cz.

Neprodejná publikace

VUP 2018/0145

Myslíme na **internetovou** **bezpečnost**

V O₂ podporujeme **vzdělávání dětí**, učitelů i rodičů **v oblasti bezpečného chování na internetu**.

Spolupracujeme také na výzkumech v této oblasti a prostřednictvím online poradny a Linky bezpečí **pomáháme řešit konkrétní kyberkriminální případy**.

Také proto jsme generálním partnerem projektu E-Bezpečí.

